

Begroting 2018 - 2021

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief.....	3
Leeswijzer	5
Bestemming resultaat	8
Beleidsbegroting.....	9
01. Programma Samenleving.....	10
02. Programma Jeugd en Wmo	18
03. Programma Openbare orde en veiligheid	21
04. Programma Werk en inkomen	25
05. Programma Economie, ondernemen en bedrijvigheid.....	30
06. Programma Ruimtelijke ordening, wonen en mobiliteit.....	36
07. Programma Duurzaamheid, infrastructuur en milieu	42
08. Programma Recreatie en toerisme	49
09. Programma Bestuur en dienstverlening.....	53
10. Financiën en algemene dekkingsmiddelen	58
Recapitulatie van baten en lasten	61
Indicatoren.....	62
Paragrafen	70
A. Lokale heffingen	71
B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	78
C. Onderhoud kapitaalgoederen	83
D. Financiering	88
E. Bedrijfsvoering	94
F. Verbonden partijen.....	97
G. Grondbeleid	110
H. Decentralisaties in het sociaal domein	117
I. Duurzaamheid	119
Financiële begroting en meerjarenraming.....	121
Model 1: (Meerjarig) overzicht van de baten en lasten.....	122
Model 2: Gronden waarop de meerjarenramingen zijn gebaseerd	123
Model 3: Verschillen ten opzichte van vorig begrotingsjaar	125
Model 4: Overzicht van de geraamde incidentele lasten en baten.....	127
Model 5: Nieuw beleid.....	129
Model 6: Meerjarig investeringsprogramma	132
Model 7: Geprognosticeerde balans.....	133
Model 8: Reserves en voorzieningen	136
Model 9: Berekening EMU-saldo	140
Model 10: overzicht van taakvelden	141
Lijst met gebruikte afkortingen.....	142

Aanbiedingsbrief

Geachte raadsleden,

Wij bieden u de begroting 2018-2021 van de gemeente Krimpenerwaard aan, de laatste begroting van deze raadsperiode.

Deze begroting is de vijfde die wij u in ruim drieënhalve jaar tijd mogen aanbieden. In deze periode, maar ook in de tijd voorafgaand aan de herindeling, hebben we gezamenlijk veel werk verzet en is er veel bereikt binnen onze gemeente. De doelstellingen uit het Collegewerkprogramma zijn grotendeels gerealiseerd en ook in financieel opzicht staan de zaken er stabiel en goed voor. Een jaar eerder dan gepland is het al niet meer nodig om een beroep te doen op de algemene reserve om de begroting sluitend te maken. We sluiten deze raadsperiode af met een structureel sluitende begroting waarin de lastenstijging voor een gemiddeld huishouden lager is dan de inflatiecorrectie.

De huidige raadsperiode duurt nog slechts 3 maanden in 2018. Daarom is deze begroting enkel gebaseerd op de beleidsinzet die volgt uit het vastgestelde Collegewerkprogramma. Er is geen sprake van nieuwe beleidsontwikkelingen, anders dan reeds opgenomen in de Kaders 2018. Daarmee laten wij ruimte aan de nieuwe raad en het nieuwe college die in 2018 aantreden om nieuw beleid te ontwikkelen. Dit maakt dat wij er bewust voor gekozen hebben om de realisatie van de activiteiten toe te spitsen op 2018 en niet op de latere jaarschijven, tenzij dit voortvloeit uit 2018.

Kaders

Op 4 juli 2017 zijn de “Kaders 2018” vastgesteld in de gemeenteraad. Hierin zijn de uitgangspunten opgenomen die de basis vormen voor deze meerjarenbegroting. Daarnaast zijn de financiële gevolgen van raadsbesluiten tot en met juli 2017 en de structurele gevolgen van de tweede Tussenrapportage 2017 in deze begroting verwerkt. Qua indeling en opzet is, waar mogelijk, voortgeborduurd op de begroting 2017.

Septembercirculaire

Het moment waarop de septembercirculaire verschijnt verschilt per jaar. Maar meestal is dit pas laat in het traject van het opstellen van de begroting, waardoor het niet altijd mogelijk is om de uitkomsten nog in de begroting te verwerken. Dit jaar is er voor gekozen om de gevolgen van de circulaire niet mee te nemen in de begroting. De uitkomsten van de septembercirculaire en de verwerking daarvan in de meerjarenbegroting worden u via een separaat voorstel aangeboden.

Cijfers

Ten opzichte van de begroting 2017 laten de meerjarige saldi het volgende verloop zien.

Tabel meerjarige mutaties

Bedrag x € 1.000	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenbegroting 2017	0	0	0	0
Mutaties o.b.v.:				
1e Tussenrapportage 2017	424	413	483	483
Kadernota 2018	-301	-486	-588	-1.500
2e Tussenrapportage 2017	1.870	2.164	2.088	2.088
Totaal van mutaties	1.993	2.091	1.983	1.071
Ontwikkelingen				
Structurele ontwikkelingen	-1.986	-1.837	-1.669	-899
Saldo begroting 2018	7	254	314	172
Waarvan incidenteel	-229	-210	-137	-137
Structureel saldo begroting 2018	236	464	451	309

-/- is nadeel/lasten

Zoals uit bovenstaand overzicht blijkt, bieden wij u net als vorig jaar een structureel sluitende begroting aan.

Opbouw begroting

Zoals u inmiddels gewend bent, start de begroting met een leeswijzer, gevolgd door het dekkingsplan. Daarna volgen de verplichte onderdelen: de beleidsbegroting, indicatoren, de paragrafen en een aantal financiële modellen.

Burgemeester en wethouders van Krimpenerwaard
de secretaris, de burgemeester,

mw. mr. M. Plantinga

mr. R.S. Cazemier

Uitgangspunten

Op 4 juli 2017 zijn de kaders voor de begroting 2018 in uw gemeenteraad vastgesteld. Deze kaders zijn als uitgangspunt gehanteerd bij het opstellen van de begroting 2018-2021. De opbouw en indeling van de begroting zijn gebaseerd op de wettelijke voorschriften, zoals vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Hierbij is tevens rekening gehouden met de begrotingscirculaire 2018-2021 van de provincie Zuid-Holland, die is verzonden aan alle gemeenteraden in de provincie.

Aanpassingen beleidsbegroting

Activiteiten

Zoals aangegeven in de aanbestedingsbrief is de realisatie van activiteiten toegespitst op 2018 en niet op de latere jaren, tenzij dit voortvloeit uit 2018. In de beleidsbegroting (*“wat gaan we daarvoor doen?”*) is daarom nu alleen in de kolom 2018 een X opgenomen, tenzij sprake is van een activiteit die voortvloeit uit 2018. Incidenteel is dan ook na 2018 nog een X opgenomen, inclusief een toelichting hierop. Voor de doorgeschoven activiteiten vanuit 2017 naar 2018 is het symbool → X opgenomen.

Cijfermatige mutaties ten opzichte van de begroting 2017

Ten opzichte van de in de begroting 2017 gepresenteerde meerjarige saldi zijn er diverse aanpassingen die leiden tot de nieuwe meerjarige saldi. In onderstaande tabel staan de betreffende aanpassingen opgenomen. Onder de tabel worden deze aanpassingen kort toegelicht.

Bedrag x € 1.000	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenbegroting 2017	0	0	0	0
Mutaties o.b.v.:				
1e Tussenrapportage 2017	424	413	483	483
Kadernota 2018	-301	-486	-588	-1.500
2e Tussenrapportage 2017	1.870	2.164	2.088	2.088
Totaal van mutaties	1.993	2.091	1.983	1.071
Ontwikkelingen				
-Inflatiecorrectie	-83	-456	-456	-456
-Personele lasten	-600	-602	-605	-723
-Kapitaallasten	-210	-437	-698	97
-Bijstelling Sociaal Domein		400	400	600
-Mutaties reserves/voorzieningen	-436	-586	-212	-345
-Opbrengst belastingen/leges	178	176	180	194
-Gevolgen renteomslag	-307	-524	-576	-631
-GGU	-140	-140	-140	-140
-Kosten minimabeleid	100	100	100	100
-Overige mutaties	-488	232	338	405
Totaal van ontwikkelingen	-1.986	-1.837	-1.669	-899
Mutatie t.o.v. begroting 2017	7	254	314	172

-/- is nadeel/lasten

Eerste Tussenrapportage 2017

De structurele gevolgen die voortvloeien uit deze rapportage zijn verwerkt in de begroting 2018.

Verwerking Kaders 2018

Op 4 juli 2017 zijn de “Kaders 2018” vastgesteld in de gemeenteraad. De hierin opgenomen kaders en uitgangspunten zijn verwerkt in deze begroting. In model 5 – Nieuw beleid is een overzicht opgenomen van de financiële gevolgen van de Kaders 2018. In de overzichten binnen de verschillende programma's zijn de financiële meerjarige consequenties gepresenteerd als nieuw beleid.

Tweede tussenrapportage 2017

De structurele gevolgen van de tweede tussenrapportage 2017 zijn verwerkt in de cijfers van de begroting 2018. In deze rapportage zijn onder andere de structurele gevolgen van de meicirculaire 2017 verwerkt. Deze circulaire is verantwoordelijk voor het positieve saldo van de tweede tussenrapportage. Dit saldo wordt aangewend om de structurele lastentoename in de meerjarenbegroting 2018 te dekken. Hierover bent u geïnformeerd in de raadsinformatiebrief bij de meicirculaire 2017.

Structurele ontwikkelingen

Er is sprake van een aantal ontwikkelingen in zowel lasten als baten die vanaf 2018 structureel in de begroting zijn verwerkt. Dit betreft onder andere de volgende mutaties.

- *Inflatiecorrectie*
In de meicirculaire 2017 is aangegeven dat de inflatiecorrectie voor 2018 1,4% bedraagt. Op grond van onze ervaring in de afgelopen jaren is er voor gekozen de budgetten voor 2018 niet te indexeren. Voorzichtigheidshalve wordt meerjarig wel rekening gehouden met een indexering van 1%.
Uitzondering hierop is het subsidieplafond. Conform de toezegging van het college, bij de behandeling van de Kadernota 2018 in de raadscommissie op 20 juni 2017, is dit plafond meerjarig wel met 1,4% geïndexeerd.
- *Personele lasten*
In de meerjarenbegroting 2017 was reeds rekening gehouden met bedrag in verband met structurele gevolgen van cao-aanpassingen (2%), ABP-correcties (2%) en jaarlijkse stijging van periodieke. De werkelijke stijging van de lasten voor 2018 blijkt echter hoger dan vorig jaar voorzien, onder andere als gevolg van de cao-aanpassing met 3,25% over de jaren 2017 en 2018 en de daadwerkelijke correcties vanuit het ABP. Per saldo is hierdoor sprake van een structureel nadeel voor de begroting van € 600.000.
- *Actualiseren kapitaallasten*
Actualiseren van de staat van investeringen op basis van onder andere de jaarrekening 2016 en de Kaders 2018 leidt tot een verschuiving van de kapitaallasten over de jaren, zowel voor- als nadelig. De, per saldo, voordelige mutaties op de kapitaallasten binnen de gesloten complexen van riolering en reiniging zijn hierin niet meegenomen. Deze worden verrekend met de tarieven en zijn daardoor niet van invloed op het saldo van de begroting.
- *Sociaal Domein*
De neerwaartse beweging in de budgetten van het sociaal domein, zoals we die met elkaar hebben afgesproken, is in deze begroting verwerkt. Dit betreft een bedrag van € 400.000 in de jaren 2019 en 2020, oplopend tot € 800.000 structureel vanaf 2022.
- *Mutaties reserves en voorzieningen*
Als gevolg van lagere onttrekkingen aan en/of hogere stortingen in reserves en voorzieningen is per saldo sprake van een nadeel voor de exploitatie.
- *Opbrengst belastingen/leges*
In verband met indexering met 1,4% en areaaluitbreiding en de heffing van leges telecommunicatie (kabels en leidingen) is bij de opbrengst van diverse belastingen en leges sprake van een structureel voordeel van in totaal € 178.000 in 2018.
- *Gevolgen renteomslag*
Op grond van de vernieuwing BBV (notitie rente 2017) mag de aan taakvelden toegerekende rente, de zogenaamde omslagrente, met ingang van 2018 op begrotingsbasis niet te veel afwijken van de werkelijke rentelasten. Dit heeft geleid tot een andere systematiek van bepaling van het percentage van de toe te rekenen rente en daarmee tot een lager percentage, namelijk 1,15%. Voor de begroting verloopt dit grotendeels budgettair neutraal. Dit geldt echter niet voor de rente die wordt toegerekend aan de gesloten complexen van riolering en reiniging. Een daling van de toegerekende rente leidt hier daadwerkelijk tot lagere baten en daarmee tot een nadeel voor de begroting.

- *Gezamenlijke gemeentelijke uitvoering (GGU)*
De gemeenten werken op een aantal punten nauw samen om de uitvoering van publieksdiensten te stroomlijnen en de toegankelijkheid ervan te vergroten. Bijvoorbeeld in het kader van de Digitale Agenda 2020, gemeentelijke monitor Sociaal Domein (GMSD) of de Digitaal Klantdossier (DKD). Met ingang van 2018 wordt de financieringsroute aangepast. De middelen voor de gezamenlijke gemeentelijke activiteiten worden vanaf dat moment niet meer door de VNG direct uitgenomen uit het Gemeentefonds, maar naar rato van het inwonertal bij alle gemeenten gefactureerd door de VNG. Daartoe heeft de ALV VNG besloten het Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering in het leven te roepen. De nettobijdrage van de gemeenten aan het fonds GGU in 2018 is even groot als de totale uitname door de VNG in 2017. Voor onze gemeente is dit structureel € 140.000. De meerjarige hogere uitkering is reeds meegenomen in de 2^e tussentijdse rapportage 2017 als onderdeel van meicirculaire 2017.
- *Kosten minimabeleid*
Op basis van de besteding van de budgetten in voorgaande jaren blijkt het mogelijk om de budgetten voor minimabeleid structureel met € 100.000 te verlagen, zonder dat dit ten koste van het beleid. In december bespreekt uw raad een voorstel om de doelgroep van het minimabeleid te vergroten. Zelfs in het maximumscenario (130% bijstandsnorm) van het voorstel is er voldoende budgettaire ruimte om deze aframing mogelijk te maken, tenzij het bereik van de regeling ver boven alle verwachtingen uitstijgt..
- *Overige mutaties*
Tenslotte is er nog sprake van een groot aantal kleinere voor- en nadelen.

Opbouw begroting

Eerste onderdeel is de beleidsbegroting. Hierin wordt, op basis van de uitgangspunten uit het Collegewerkprogramma, ingegaan op doelstellingen en daaraan gekoppelde activiteiten. Zoals in het voorgaande aangegeven is dit toegespitst op de jaarschijf 2018, tenzij de activiteit voortvloeit uit 2018. Tevens wordt antwoord gegeven op de vraag wat dit mag kosten met een overzicht welke producten onderdeel uitmaken van het betreffende programma.

Tweede onderdeel van deze begroting betreft de verplichte paragrafen; lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid. Een gemeente is daarnaast vrij om naar eigen inzicht paragrafen toe te voegen ten einde een bepaald onderdeel van de begroting nader te belichten. De volgende aanvullende paragrafen zijn opgenomen:

- Decentralisaties in het Sociaal Domein
- Duurzaamheid

Derde en laatste onderdeel is de financiële begroting en meerjarenraming met een aantal verplichte financiële modellen.

Bestemming resultaat

De begroting laat een overschot zien van € 7.000 in 2018, fluctuerend tot € 172.000 in 2021. Deze meerjarenbegroting is de eerste waarin op begrotingsbasis geen gebruik meer hoeven te maken van een onttrekking aan de Algemene reserve vrij vermogen (onderdeel Begrotingstekorten) om tot een sluitende begroting te komen. Hetzelfde geldt voor ombuigingen die in eerdere begrotingen nog onderdeel waren van het dekkingsplan.

Voorgesteld wordt om de meerjarige positieve saldi in de begroting te verwerken op de post Algemene baten en lasten, onderdeel Saldo begroting. Door de positieve saldi binnen de exploitatie te verwerken is en blijft inzichtelijk wat de begrotingsruimte is. Mutaties op deze post gedurende het begrotingsjaar verlopen via de Gemeenteraad. Het betreft de volgende bedragen:

Bedrag x € 1.000	2018	2019	2020	2021
Algemene baten en lasten, saldo begroting	7	254	314	172

-/- is nadeel/lasten

Beleidsbegroting



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

De wijze waarop Nederlanders samen leven verandert. Waar voorheen vooral verenigingen, instellingen en kerken voor de sociale cohesie zorgden, zien we dat daar ook de sociale netwerken aan zijn toegevoegd als gevolg van de mogelijkheden van het internet. Vooral jongeren weten deze netwerken, zoals bijvoorbeeld Facebook, goed te gebruiken. Daarnaast zien wij landelijk de demografische ontwikkeling van relatief veel ouderen ten opzichte van de totale bevolking. Om jongeren te behouden treffen met name de landelijke gemeenten extra maatregelen.

De demografische ontwikkelingen van ons land laten zien dat Nederland langzaam vergrijsd. Met name landelijke gemeenten ondernemen activiteiten om de jeugd of jonge inwoners aan zich te binden. Voor wat betreft het onderhoud van de onderwijsvoorzieningen voor primair onderwijs, draagt het rijk deze taak over aan de schoolbesturen. Gemeenten verstrekken vanaf dat moment alleen de kredieten aan scholen voor nieuwe voorzieningen.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

De samenleving in de Krimpenerwaard heeft een sterk verenigingsleven. Vanuit de sport, de kerken, de detailhandel, de cultuur en de woningbouw is een grote verscheidenheid aan verenigingen ontstaan. Deze verenigingen, en overigens ook de scholen, leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid van de kernen in de Krimpenerwaard. Het behoud van de verenigingen en de vrijwilligers daarbinnen, is van belang voor de sociale cohesie en de dynamiek binnen onze gemeenschap.

De identiteit van de gemeenschap binnen onze verschillende kernen is divers. Kleine kernen die slechts beschikken over een beperkt aantal basisvoorzieningen, maar tevens een stad die jaarlijks behoorlijke aantallen toeristen trekt. Je vindt er rust, groen en ruimte, maar ook economische bedrijvigheid.

De samenleving is een optelsom van jong en oud, ouders en kinderen, werkenden en werklozen,

behouden en versterken van een gezonde samenleving. In onze samenleving staan we naast elkaar, zorgen we voor elkaar als dat nodig is en doet iedereen mee. Dat meedoen kan op vele manieren. We leven op respectvolle wijze met elkaar samen. Ruimte biedend aan diverse levensovertuigingen.

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst en wie de ouderen heeft, heeft de wijsheid. In de Krimpenerwaard wonen beide bevolkingsgroepen. In de dorpse kernen leveren de scholen een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid. Leren en onderwijs kunnen volgen is een groot goed. Het is de basis voor je toekomst.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

1. In 2015 starten wij een onderzoek naar de wijze waarop we de verschillende subsidieverordeningen kunnen harmoniseren en binnen het bestaande taakstellende budget zo optimaal mogelijk kunnen inzetten.
2. In het verlengde hiervan oriënteren we ons in 2015 op het accommodatiebeleid. Wij streven naar het bieden van een vorm van ondersteuning die zich goed verhoudt tot gezond financieel gemeentelijk beleid, de aantoonbare behoefte en de maatschappelijk bijdrage. Door het intensiveren van het gebruik van de voorzieningen door 'medegebruik' verhogen we de inkomsten en verdelen we de lasten onder meer gebruikers. We benutten de efficiency-kansen die zich door de voortschrijdende technologie voordoen bij bijvoorbeeld het bibliotheekwerk. De samenwerking met Gouda en Krimpen aan den IJssel kan benut worden om op effectieve wijze het bevorderen van de ontwikkeling van het lezen te ondersteunen.
3. Bij het afgeven van vergunningen voor evenementen respecteren wij de zondagsrust. Behoudens bestaande afspraken, geldt er bij het afgeven van vergunningen voor evenementen op zaterdagavond een eindtijd van 24.00 uur en op zondag een begintijd van 13.00 uur.
4. Wij versterken de samenwerking tussen de private en de publieke sector ten behoeve van het promoten van de streek. Hierbij wordt ingezet op cofinanciering in geld of in natura. We etaleren de veelzijdigheid van de Krimpenerwaard met haar stad en vele dorpskernen, haar weidse uitzichten en compacte bebouwing; de stad en de polder.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
01.03.01	De zondagsrust wordt gerespecteerd.	APV harmoniseren en de eindtijd op zaterdag van 24.00 uur en op zondag een starttijd van 13.00 opnemen.	Correct afgegeven vergunningen.	X			
01.03.02	De zondagsrust wordt gerespecteerd.	Behoudens bestaande afspraken, geldt er bij het afgeven van vergunningen voor evenementen op zaterdagavond een eindtijd van 24.00 uur en op zondag een begintijd van 13.00 uur.	Geen gegronde klachten.	X			
01.03.03	De zondagsrust wordt gerespecteerd.	Steekproefsgewijs controles uitvoeren.	Uitgevoerde controles.	X			

Verschuiving algemene voorzieningen

2. Wij vergroten de verkeersveiligheid in buitengebieden voor onze jeugd. Hierbij gaat het om de aanpak van verkeersonveilige schoolroutes, verlichting van schoolroutes tussen kernen en controle op zwaar verkeer. Ook worden scholieren op school (zowel in theorie als in praktijk) bewust gemaakt van hun eigen rol in het verkeer.
3. Wij willen dat schoolpleinen buiten de lestijden openbaar toegankelijk zijn. Om dat te bereiken gaan wij het gesprek aan met de schoolbesturen. Bij nieuwbouw wordt altijd gestreefd naar multifunctioneel gebruik.
4. Wij blijven strikt toezien op de uitvoering van de leerplichtwet en handhaven indien nodig. Deze taken voeren wij in samenwerking met Midden Holland uit.

5. Jongeren ontmoetingspunten (JOP's) zijn mobiel zodat deze, indien er geen behoefte meer aan is of leiden tot overlast, verplaatst of verwijderd kunnen worden.
6. Wij gaan een actief sportbeleid ontwikkelen. Wij vinden breedtesport belangrijk en hebben aandacht voor jong talent, bijvoorbeeld door middel van het uitreiken van sportonderscheidingen.
7. Wij vragen jongeren om activiteiten te initiëren en aan ons kenbaar te maken welke voorzieningen daarvoor nodig zijn.
8. Voor jeugdbeleid is de inzet van de jongerenwerker essentieel.
9. Wij willen geen coffeeshops en seksinrichtingen binnen onze gemeente.
10. Wij onderhouden goede contacten met de bestuurders van de onderwijsinstellingen. Wij vinden het belangrijk mee te denken over bijvoorbeeld de voor- en vroegschoolse educatie, de leerlingenzorg (inclusief het vergroten van de sociale weerbaarheid) en de buitenschoolse opvang.
11. Wij streven naar behoud van onderwijs dicht bij huis.
12. Wij starten een onderzoek naar de mogelijkheden van speciaal onderwijs in de Krimpenerwaard.
13. Het stimuleren van het behalen van zwemdiploma's vinden wij belangrijk.
14. Wij zetten in op signalering en preventie, adequate doorverwijzing en indien van toepassing passende repressie. Onze focus ligt op het voorkomen en vroegtijdig signaleren, zodat interventies effectiever en minder kostbaar zijn. We werken aan een inclusieve samenleving waarin ook de jeugdige meedoet en op school zit of werkt. De dorpse karakters van de kernen en de kleinschaligheid van de stad leveren hier een positieve bijdrage aan.
18. De huidige bezuinigingen op de Wmo vragen een optimale inzet van de huidige vrijwilligers. Het behouden en werven van vrijwilligers wordt nog belangrijker dan het al was.
19. Onze ouderen zijn ons kapitaal. Wanneer zij niet of onvoldoende voor zichzelf kunnen zorgen staan wij naast hen. Maatschappelijke en kerkelijke instanties kunnen hier een ondersteunende functie in vervullen.
21. Wij ondersteunen activiteiten die het samenkomen van ouderen bevorderen, zodat voorkomen wordt dat zij in een sociaal isolement raken.
22. In iedere kern vinden dagbestedingsactiviteiten plaats waarbij wordt gekeken naar mogelijkheden om identiteitsgebonden activiteiten aan te bieden. Op basis van efficiency, kwaliteits- en prijscriteria wordt de nadere invulling bepaald.
24. Wij maken ons sterk voor goede voorlichting over gezondheidsrisico's en preventieve controles (zoals borstkankeronderzoek) op de daarvoor bekende plekken mogelijk worden gemaakt.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
02.02.02	Vergroten verkeersveiligheid voor onze jeugd.	Stimuleren basisscholen om mee te doen met School op Seef.	Op alle basisscholen is School op Seef ingevoerd.	X			
02.02.03	Vergroten verkeersveiligheid voor onze jeugd.	Scholen enthousiast maken voor het praktisch verkeersexamen.	Alle scholen doen mee aan verkeersexamen.	X			
02.02.04	Vergroten verkeersveiligheid voor onze jeugd.	Bij wegreconstructies Duurzaam Veilig maatregelen uitvoeren en met scholen (Verkeerscie) in overleg over maatregelen rondom de school.		X			
02.02.05	Vergroten verkeersveiligheid voor onze jeugd.	Met scholen (verkeerscommissie) in overleg over maatregelen rondom de school.	Jaarlijkse ongevallen-rapportage.	X			
02.04.01	Beperking van het ongeoorloofd schoolverzuim.	We blijven strikt toezien op de uitvoering van de leerplichtwet en handhaven waar nodig.	Het aantal meldingen van ongeoorloofd schoolverzuim neemt af.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
02.05.01	Jongerenontmoetingsplekken voldoen aan de behoefte van de jeugd en leveren geen overlast op.	Het gebruik en de behoefte aan JOP's monitoren.	Het aantal klachten over JOP's neemt niet toe.	X			
02.05.02	Jongerenontmoetingsplekken voldoen aan de behoefte van de jeugd en leveren geen overlast op.	Afhankelijk van monitoring bepalen of er nog JOP's bijkomen.		X			
02.06.03	Het sportbeleid is geharmoniseerd met specifieke aandacht voor sportstimulatie van jeugd en jong talent.	Jaarlijkse sportonderscheidingen voor sporters en sportvrijwilligers uitreiken.		X			
02.07.01	Kinderen en jeugd nemen zelf initiatief tot activiteiten voor de samenleving.	We vragen jongeren activiteiten te initiëren en aan ons kenbaar te maken welke voorzieningen daarvoor nodig zijn.	Aantal gerealiseerde initiatieven van, voor en door jeugdigen per jaar: 2016: 5 2017: 10 2018: 15	X			
02.07.02	Kinderen en jeugd nemen zelf initiatief tot activiteiten voor de samenleving.	We stimuleren en faciliteren kinderen en jeugd bij het ontwikkelen van deze activiteiten, door het jongerenwerk hierop in te zetten.		X			
02.08.01	De interventies/activiteiten van de jongerenwerkers dragen zichtbaar bij aan de doelen van het gemeentelijk (jeugd)beleid.	Notitie jeugdbeleid, o.a. discussie over inzet jongerenwerk voor het gemeentelijke beleid.	Percentage jeugd wat actief bereikt wordt met informatie en advies neemt toe.	X			
02.08.02	De interventies/activiteiten van de jongerenwerkers dragen zichtbaar bij aan de doelen van het gemeentelijk (jeugd)beleid.	We harmoniseren bestaande (subsidie)afspraken met bestaand jongerenwerk (st JJMH en jongerenwerk Bergambacht) en onderzoeken of het efficiënter is om in eigenbeheer zaken uit te voeren.	Aantal jeugdigen wat door het jongerenwerk toegeleid wordt naar algemene voorzieningen/ reguliere activiteiten neemt toe.	X			
02.10.01	Onderwijs en gemeenten werken zodanig samen dat er samenhangende arrangementen ontstaan rond jeugdhulp (preventieve) ondersteuning en voorkomen taalachterstand.	We onderhouden heldere communicatie met onderwijs op de verschillende niveaus: directeuren en Interne begeleiders, besturen, samenwerkingsverbanden.		X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
02.10.03	Onderwijs en gemeenten werken zodanig samen dat er samenhangende arrangementen ontstaan rond jeugdhulp (preventieve) ondersteuning en voorkomen taalachterstand.	We participeren in de regionale overlegstructuur met de samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs en vertalen de regionale uitvoeringsagenda naar lokale activiteiten.		X			
02.10.04	Onderwijs en gemeenten werken zodanig samen dat er samenhangende arrangementen ontstaan rond jeugdhulp (preventieve) ondersteuning en voorkomen taalachterstand.	We geven op passende wijze uitvoering aan de wettelijke taak Voor- en Vroegschoolse educatie.	Realisatie samenhangende arrangementen.	X			
02.13.02	In verband met de veiligheid van de kinderen, stimuleren we het behalen van een zwemdiploma in de basisschoolleeftijd.	We initiëren stimulerende activiteiten om het belang van zwemvaardigheid bij ouders onder de aandacht te brengen.	Het percentage kinderen met een zwemdiploma stijgt.	X			
02.18.02	We behouden het aantal vrijwilligers.	Verstrekken Vrijwilligerspas Krimpenerwaard.		X			
02.18.03	We behouden het aantal vrijwilligers.	Kosteloos aanvragen van een Verklaring Omtrent Gedrag.		X			
02.21.02	Er zijn activiteiten die het samenkomen van ouderen bevorderen.	We onderzoeken de behoefte naar activiteiten voor ouderen en (de wijze van) dagbesteding.	Op basis van de uitkomsten van het onderzoek ondersteunen we het opzetten of het behoud van activiteiten in de kernen.	X			
02.24.02	Inwoners zijn zich bewust van gezondheidsrisico's, informatie en voorlichting is beschikbaar en inwoners kunnen deze vinden.	Voorlichting via jeugd en jongerenwerk wordt voortgezet.	Bezoek betreffende websites.	X			
02.24.03	Inwoners zijn zich bewust van gezondheidsrisico's, informatie en voorlichting is beschikbaar en inwoners kunnen deze vinden.	Aandacht voor alcoholgebruik onder ouderen.	In gezondheidsmonitor GGD daalt het percentage inwoners dat teveel drinkt of niet voldoet aan de beweegnorm.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
02.24.04	Inwoners zijn zich bewust van gezondheidsrisico's, informatie en voorlichting is beschikbaar en inwoners kunnen deze vinden.	Wij ontwikkelen een actief sportbeleid, waarin breedtesport belangrijk is. (zie ook algemene voorzieningen).	In gezondheidsmonitor GGD daalt het percentage inwoners dat teveel drinkt of niet voldoet aan de beweegnorm.	X			
02.24.06	Inwoners zijn zich bewust van gezondheidsrisico's, informatie en voorlichting is beschikbaar en inwoners kunnen deze vinden.	Bieden van valide informatie en voorlichting over gezondheidsthema's voor jeugd en ouders.		X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

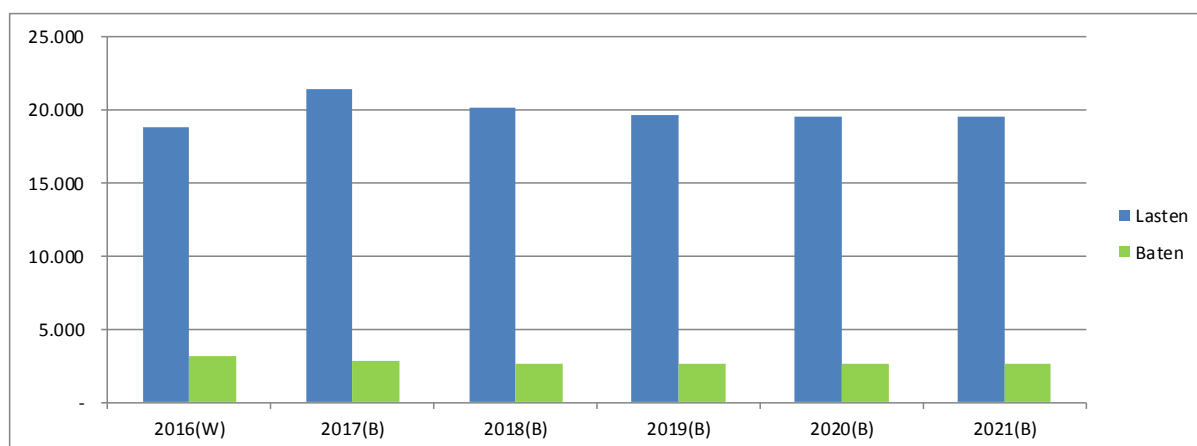
Verbonden Partijen	Doelstelling
Waterbos Bergambacht BV	Het voor eigen rekening en onder eigen naam exploiteren van het zwembad in Bergambacht.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nieuw beleid			25	99	99	99
Bestaand beleid	18.750	21.396	20.125	19.531	19.438	19.368
Totaal lasten	18.750	21.396	20.150	19.630	19.537	19.467
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	3.120	2.786	2.621	2.621	2.621	2.621
Totaal baten	3.120	2.786	2.621	2.621	2.621	2.621
Saldo van baten en lasten	-15.630	-18.610	-17.529	-17.009	-16.916	-16.846
Mutatie reserves	1.023	2.230	716	165	146	195
Geraamd resultaat	-14.607	-16.380	-16.813	-16.844	-16.770	-16.651

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
01.01	Bibliotheek	-1.101	-1.121	-1.129	-1.129	-1.129	-1.129
01.02	Kunst & cultuur	-163	-174	-193	-193	-193	-193
01.03	Sport	-3.678	-3.831	-3.855	-3.425	-3.418	-3.337
01.04	Openbaar groen & openluchtrecreatie	-2.612	-2.630	-2.439	-2.419	-2.416	-2.415
01.05	Vreemdelingen	-381	-688	-390	-387	-387	-387
01.06	Begraven	-577	-1.447	-1.233	-1.212	-1.221	-1.273
01.07	Onderwijs	-3.367	-3.088	-2.690	-2.571	-2.515	-2.501
01.08	Onderwijsvoorzieningen	-1.996	-2.094	-2.003	-2.018	-2.007	-2.007
01.09	Kinderopvang & peuterspeelzaalwerk	-764	-800	-942	-910	-887	-886
01.10	Informele hulp	-180	-180	-180	-182	-182	-182
01.11	Algemene voorzieningen wmo & jeugd	-4.995	-5.728	-5.476	-5.566	-5.565	-5.540
Totaal Lasten		-19.814	-21.779	-20.532	-20.013	-19.919	-19.849
01.01	Bibliotheek	127	132	132	132	132	132
01.02	Kunst & cultuur	13	0	0	0	0	0
01.03	Sport	1.699	1.456	1.230	813	814	813
01.04	Openbaar groen & openluchtrecreatie	777	632	188	162	162	161
01.05	Vreemdelingen	177	481	98	98	98	98
01.06	Begraven	878	1.007	1.027	1.004	1.003	1.055
01.07	Onderwijs	654	143	424	372	370	368
01.08	Onderwijsvoorzieningen	270	271	122	122	122	122
01.09	Kinderopvang & peuterspeelzaalwerk	127	191	168	135	118	118
01.11	Algemene voorzieningen wmo & jeugd	485	1.086	332	332	331	331
Totaal Baten		5.207	5.398	3.719	3.169	3.150	3.199
Saldo lasten en baten		-14.606	-16.380	-16.812	-16.843	-16.769	-16.650

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

Rijkstaken worden gedecentraliseerd naar gemeenten. De huidige regelingen AWBZ en Wmo ondergaan een transitie. Dit houdt onder andere in dat gemeenten per 2015 verantwoordelijk zijn voor ondersteuning en begeleiding van hun inwoners. Achter deze decentralisatie zit de gedachte dat gemeenten dichter bij hun inwoners staan en daardoor ook beter zicht hebben op welke wijze hun inwoners van deze diensten gebruik kunnen maken. Deze overdracht van rijkstaken naar gemeenten gaat gepaard met een korting die, afhankelijk van het specifieke onderdeel, varieert van 10% tot 40%. Vanaf 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor alle vormen van ondersteuning die jeugdigen nodig hebben om gezond en gelukkig op te groeien en mee te doen. De begeleiding wordt gegeven op basis van het uitgangspunt 'één gezin, één huishouden, één plan'.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

Onze jeugd is over het algemeen onbezorgd, snel, vrolijk en speels, maar een beperkt aantal groeit op in een onveilige omgeving. Alcohol, gokken en drugs kunnen een verwoestende uitwerking hebben op de huiselijke omstandigheden waarin kinderen opgroeien. De indicaties voor zorg, die op dit gebied door huisartsen zijn afgegeven, zijn voor gemeenten een financieel risico omdat gemeenten die zorg moeten bekostigen.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

Op het gebied van jeugd en Wmo

1. Wij gaan de wijze waarop huisartsen gezondheidszorg indiceren aan jeugdigen monitoren. Indien nodig dan leggen wij afspraken rondom de wijze van indicering door huisartsen vast in nieuwe convenanten.
15. Wij voeren deze nieuwe taken uit binnen de financiële middelen die wij hiervoor van het rijk ontvangen.
16. Indien zorg en ondersteuning ontbreekt en niet gegeven kan worden door familie, burens of mensen die aangesloten zijn bij de algemeen toegankelijke voorzieningen, komt de gemeente in actie.

17. Wij voeren de wettelijke verplichtingen die voortvloeien uit de 'Wet Maatschappelijke Ondersteuning' doelmatig maar sober uit.
20. Wij bepalen samen met de inwoner wat hij of zij nog zelf kan en welke vorm van ondersteuning nodig is.
23. Huishoudelijke ondersteuning wordt passend verstrekt. Schoon en veilig is het uitgangspunt.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
02.01.02	Inzicht in aantal verwijzingen door huisartsen naar jeugdhulp per type jeugdhulp. Op basis van deze gegevens, zo nodig aangepaste afspraken met alle huisartsen in de Krimpenerwaard.	Periodiek overleg met huisartsen over verwijsgedrag jeugdhulp.	Aantal rechtstreekse verwijzingen door huisartsen naar jeugdhulp.	X			
02.01.03	Inzicht in aantal verwijzingen door huisartsen naar jeugdhulp per type jeugdhulp. Op basis van deze gegevens, zo nodig aangepaste afspraken met alle huisartsen in de Krimpenerwaard.	Indien noodzakelijk worden nieuwe afspraken gemaakt met de huisartsen.	Aantal rechtstreekse verwijzingen door huisartsen naar jeugdhulp.	X			
02.16.01	De gemeente komt in actie wanneer ontbrekende zorg en ondersteuning door het sociale netwerk of een algemene voorziening niet gegeven kan worden.	De gemeente kent een maatwerkvoorziening toe wanneer dat strikt noodzakelijk is.	De aanvragen worden binnen de wettelijke termijn afgehandeld.	X			
02.17.01	De Wmo wordt doelmatig maar sober uitgevoerd.	We definiëren doelmatig en sober binnen de wettelijke en lokaal vastgestelde kaders.		X			
02.20.01	We bepalen samen met de inwoner wat hij of zij nog zelf kan en welke vorm van ondersteuning nodig is.	We voeren keukentafelgesprekken met inwoners met een ondersteuningsvraag.		X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

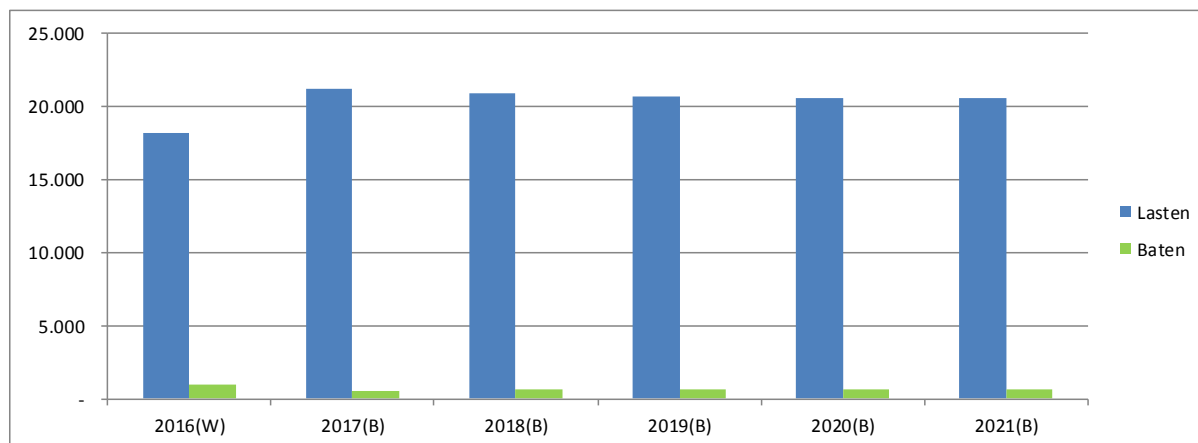
Verbonden Partijen	Doelstelling
Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden (RDOG)	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de veiligheidsregio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissituaties. Daarnaast probeert de RDOG HM de effecten van gezondheidsbedreigingen te beperken.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid			50	17		
Bestaand beleid	18.104	21.199	20.859	20.637	20.567	20.592
Totaal lasten	18.104	21.199	20.909	20.654	20.567	20.592
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	941	530	628	628	628	628
Totaal baten	941	530	628	628	628	628
Saldo van baten en lasten	-17.163	-20.669	-20.281	-20.026	-19.939	-19.964
Mutatie reserves	-1.466	29	175	87	0	0
Geraamd resultaat	-18.629	-20.640	-20.106	-19.939	-19.939	-19.964

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
02.01	Maatwerkvoorzieningen wmo	-9.572	-9.763	-9.301	-9.429	-9.360	-9.385
02.02	Maatwerkvoorzieningen jeugd	-10.192	-11.436	-11.608	-11.225	-11.207	-11.207
Totaal Lasten		-19.764	-21.199	-20.909	-20.654	-20.567	-20.592
02.01	Maatwerkvoorzieningen wmo	1.136	530	705	618	530	530
02.02	Maatwerkvoorzieningen jeugd	0	29	98	98	98	98
Totaal Baten		1.136	559	803	715	628	628
Saldo lasten en baten		-18.628	-20.640	-20.107	-19.939	-19.939	-19.964

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

Openbare orde en veiligheid zijn steeds meer gebaat bij een goed samenspel tussen verschillende partijen. Partnerschap is belangrijk, want veiligheid is van iedereen. In dat licht is ook te zien dat de politie zich steeds meer richt op haar kerntaken. Verder is door het aannemen van de nieuwe Politiewet de vorming van een nationale politie een feit. Deze ontwikkelingen maken dat een gemeente meer dan ooit een actieve rol op het gebied van veiligheid moet innemen.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

Openbare orde en veiligheid staan hoog in het vaandel van de gemeente Krimpenerwaard. De openbare ruimte is van iedereen. Iedereen heeft daarom ook de plicht om zijn of haar steentje bij te dragen aan een veilige en leefbare woonomgeving. De Krimpenerwaard scoort landelijk hoog als het gaat om veiligheid en leefbaarheid. Dat is geen reden om achterover te leunen, maar een opdracht om dat tenminste zo te houden. Inwoners én overheid zijn nadrukkelijk samen verantwoordelijk voor een leefbare samenleving.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

1. Wij willen de wijkagent als belangrijk aanspreekpunt voor de inwoners in de wijken. De wijkagent kent zijn omgeving en zijn omgeving kent hem/haar. In onze gemeente verdient iedere kern zijn wijkagent. De reorganisatie bij de politie (waar gemeenten overigens nauwelijks invloed op hebben) maakt dat wij de ontwikkelingen van onder meer de inzet van wijkagenten nauwgezet moeten volgen.
2. Wij handhaven de inzet van Bijzondere Opsporingsambtenaren (waaronder ook zogenaamde bikers) voor specifieke taken ten aanzien van milieu, afval, verkeer en drank- en horecawetgeving. In geval van structurele overlast behoort cameratoezicht – al dan niet voor een beperkte periode – tot de mogelijkheden.
3. Jongeren zoeken elkaar op en hierdoor ontstaan in elke kern zogenaamde hangplekken. Deze locaties brengen wij in kaart en gaan wij monitoren. In geval van overlast worden de jongeren én hun ouders daar over duidelijk aangesproken of treedt gemeente en politie gezamenlijk op. Leren omgaan met en zich houden aan wet- en regelgeving alsmede sociale normen begint immers in het gezin.
4. Wij hanteren een lik-op-stuk beleid ten aanzien van vernieling van gemeentelijke eigendommen, waarbij het principe geldt dat de veroorzaker van de schade die ook betaalt.

De kosten van wangedrag mogen niet op de samenleving worden afgewenteld en mede daarom doet de gemeente altijd aangifte van vernielingen.

5. Wij houden de aanrijtijden van hulpdiensten nauwkeurig in de gaten.
6. Wij vinden dat de kern van de brandweer de vrijwillige brandweerman/vrouw is. Om de vrijwillige brandweerkorpsen op sterkte te houden en jongeren in staat te stellen op verantwoorde wijze het brandweervak te leren, voorziet de gemeente in voldoende financiële middelen.
7. Wij zien dat wijkteams, buurtcoördinatoren en buurtprojecten belangrijke instrumenten vormen bij de handhaving van de openbare orde en de uitgangspunten van schoon, heel en veilig. Wij stimuleren daarom dergelijke initiatieven.
8. Wij stimuleren inwoners om deel te nemen aan Burgernet omdat de meerwaarde al is bewezen; één op de tien burgernetacties wordt opgelost dankzij tips van deelnemers.
9. Wij stimuleren deelname aan het 'Keurmerk Veilig Ondernemen' voor winkelgebieden en bedrijventerreinen. Voor de woongebieden stimuleren wij deelname aan het 'Keurmerk Veilig Wonen'.
10. Wij stellen vuurwerkvrije zones in om kwetsbare groepen op kwetsbare plekken (zoals bejaardenhuizen) tegen overlast te beschermen en brandgevaarlijke situaties en ordeverstoring te voorkomen.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
03.03.01	Weten waar de jongeren hangen en gezamenlijk optreden politie en gemeente bij jeugdoverlast.	Hangplekken in kaart brengen en monitoren overlast i.s.m. politie, boa's en jongerenwerk	Hangplekken inzichtelijk.	X			
03.03.02	Weten waar de jongeren hangen en gezamenlijk optreden politie en gemeente bij jeugdoverlast.	Aanspreken overlast gevende jongeren en hun ouders i.s.m. politie.	Halfjaarlijks overzicht.	X			
03.04.01	Hulpdiensten ter plaatse binnen afgesproken tijd.	Monitoren aanrijdtijden en aandringen op verbetering indien van toepassing.	Kwartaalrapportages politie en brandweer per kern.	X			
03.05.01	Vrijwilligersaantal brandweer op peil houden.	Stimuleren jong volwassen inwoners om brandweervrijwilliger te worden door op verzoek van brandweer mee te werken aan hun promotiecampagnes.		X			
03.07.01	10% inwoners neemt deel aan Burgernet.	Burgernet onder de aandacht van de inwoners brengen.	10% van de inwoners neemt deel aan Burgernet.	X			
03.08a.01	Maatregelen uit keurmerk veilig ondernemen winkelgebied stimuleren.	Huidige KVO- W project in Bergambacht in 2015 her certificeren.	Project Bergambacht her-gecertificeerd.	X			
03.08b.03	Maatregelen uit keurmerk veilig ondernemen bedrijfsterrainen stimuleren.	KVO-W en KVO-B certificeren in andere gebieden in 2018.	Opname in KVO-B Kadernota IVB.	X			
03.09.01	Er worden vuurwerkvrije zones ingesteld.	Burgemeester wijst vuurwerkvrije zones aan.	Vaststellen vuurwerkvrije zones.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
03.09.02	Er worden vuurwerkvrije zones ingesteld.	Inzet BOA's om te handhaven tijdens jaarwisseling Zie voor aanvullende maatregelen brief burgemeester aan gemeenteraad januari 2015 met daarin o.a.: * onderzoeken vuurwerkbestendige borden; * onderzoeken vuurwerkvrije zones; * inzet BOA's.		X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

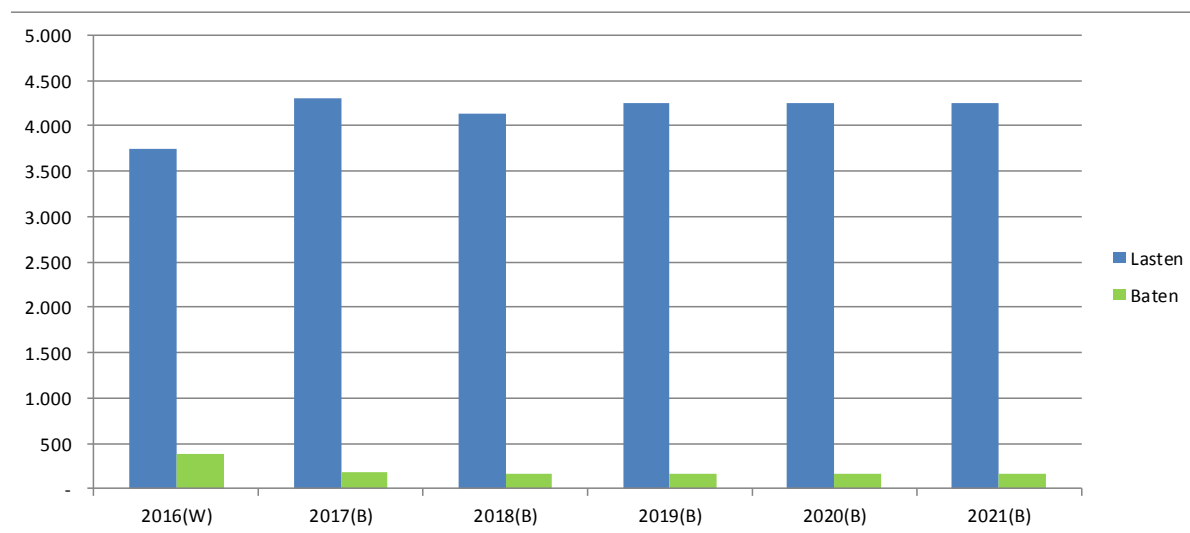
Verbonden Partijen	Doelstelling
Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Hollands Midden	In de Veiligheidsregio Hollands Midden zetten hulpverleningsdiensten, gemeenten en partners zich dagelijks in voor een veilige samenleving met als doel risico's te verminderen en incidenten, rampen en crises zo goed mogelijk te bestrijden.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid			15			
Bestaand beleid	3.741	4.299	4.117	4.257	4.257	4.257
Totaal lasten	3.741	4.299	4.132	4.257	4.257	4.257
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	387	181	161	161	161	161
Totaal baten	387	181	161	161	161	161
Saldo van baten en lasten	-3.354	-4.118	-3.971	-4.096	-4.096	-4.096
Mutatie reserves			15			
Geraamd resultaat	-3.354	-4.118	-3.956	-4.096	-4.096	-4.096

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
03.01	Brandweezorg	-3.388	-3.254	-2.991	-3.115	-3.115	-3.115
03.02	Openbare orde & veiligheid	-353	-1.045	-1.141	-1.142	-1.142	-1.142
Totaal Lasten		-3.741	-4.299	-4.132	-4.257	-4.257	-4.257
03.01	Brandweezorg	318	113	113	113	113	113
03.02	Openbare orde & veiligheid	69	68	63	48	48	48
Totaal Baten		387	181	176	161	161	161
Saldo lasten en baten		-3.354	-4.118	-3.956	-4.096	-4.096	-4.095

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

De economische ontwikkelingen hebben een grote invloed op het terrein van Werk en inkomen voor de gemeenten. De situatie op de arbeidsmarkt, waaronder de beschikbaarheid van betaalde arbeid, is leidend voor de inzet van de gemeente. De inzet is om de beschikbare middelen zo effectief en efficiënt mogelijk in te zetten.

Met de invoering van de Participatiewet vanaf januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor alle doelgroepen met een zekere afstand tot de arbeidsmarkt. Bij de uitvoering van de werkzaamheden van Sociale Zaken wordt aansluiting gezocht bij het Sociaal Domein waarin zelfredzaamheid en gebruikmaking van het netwerk van het individu belangrijke uitgangspunten zijn.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

De gemeente wil op termijn op het terrein van Werk en inkomen in de regio met de partners een zo optimaal mogelijk werkend netwerk op het terrein van inkomensvoorziening, (re-)integratie en armoedebestrijding om hiermee de leefbaarheid en actieve deelname aan de samenleving te vergroten.

De gemeente kan zelf (buiten de eigen ambtelijke organisatie) geen structurele banen scheppen, maar zich wel inzetten om werklozen maximaal te ondersteunen bij het vinden van een baan. De gemeente moet zich daarvoor committeren aan een actieve aanpak om werkzoekenden aan werk te helpen.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

1. In deze coalitieperiode willen wij met het bedrijfsleven concrete afspraken maken over de inzet van werknemers met een afstand tot de arbeidsmarkt. De consultant Werk en Inkomen (voorheen Job Hunter) wordt intensiever ingezet in de werkgeversbenadering. We focussen daarbij op wat mensen wel kunnen.
2. De gemeente is zich bewust van haar sociaal maatschappelijke verantwoordelijkheid door mensen uit de doelgroepen daar waar mogelijk in de eigen organisatie in te zetten.
3. Herijking en optimalisering van de inrichting van de Sociale Werkvoorziening heeft prioriteit: Het budget ten behoeve van de sociale werkvoorziening wordt door de rijksoverheid sterk verminderd in de veronderstelling dat een groot deel van de huidige werknemers in de sociale

werkvoorziening straks geheel of gedeeltelijk werk kan vinden op de reguliere arbeidsmarkt. Met deelnemende gemeenten zal voor de werknemers snel een goede oplossing worden gezocht. Dit is nodig om in de komende jaren grote financiële risico's voor de gemeente te voorkomen.

4. Herijking en optimalisering van de inrichting van een Werkbedrijf heeft prioriteit om:
5. Actief in te zetten op het bestrijden van jeugdwerkloosheid en werkloosheid bij werknemers boven de 45 jaar.
6. Mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt en uitkeringsgerechtigden naar vermogen actief te laten worden, door re-integratieactiviteiten (gericht op het verkrijgen van een betere positie op de arbeidsmarkt door middel van een mobiliteitscentrum), het verrichten van vrijwilligerswerk of een andere vorm van zinvolle activiteiten. Dit mag overigens niet leiden tot het verdringen van reguliere banen.
7. Mede door de economische crisis is de afgelopen jaren een groeiend aantal huishoudens in de Krimpenerwaard in financiële problemen gekomen. De gemeente organiseert adequate schuldhulpverlening en goede ondersteuning door maatschappelijk werk. Wij willen in dat kader schuldsituaties zoveel mogelijk voorkomen en waar ze onverhoopt ontstaan de doorlooptijden van schuldhulptrajecten verkorten. Samenwerkingsafspraken en bestaande convenanten met onder andere verhuurders, leveranciers van water en energie worden daar waar nodig geactualiseerd.
8. De gemeente blijft met behulp van sociale regelingen een vangnet bieden voor hen die echt niet kunnen deelnemen aan het arbeidsproces. Wel handhaven we strikt op misbruik van uitkeringen. De mogelijkheden van intensievere inzet tot handhaving gaan wij inventariseren en indien nodig implementeren.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
04.01.01	Afspraken met het bedrijfsleven welke moeten leiden tot meer plaatsingen van werknemers met een afstand tot de arbeidsmarkt.	In samenwerking met medewerkers economie onderzoek doen en een plan maken met creatieve ideeën om ondernemers hiervoor enthousiast te maken (zie ook 6.2).	Een proactieve werkgevers benadering levert resultaat op.	X			
04.02.01	Mensen uit doelgroepen worden waar mogelijk ingezet in de gemeentelijke organisatie.	Creëren arbeidsplaatsen binnen eigen organisatie, gemeenschappelijke regelingen en verbonden voor mensen met een arbeidshandicap (garantiebanen).	2 garantiebanen per jaar	X			
04.02.02	Mensen uit doelgroepen worden waar mogelijk ingezet in de gemeentelijke organisatie	Inzetten van werkervaringsplaatsen en tegenprestatieplaatsen	4 plaatsen per jaar	X			
04.02.03	Mensen uit doelgroepen worden waar mogelijk ingezet in de gemeentelijke organisatie.	Tevens deelname aan vrijwilligersactiviteiten en stageplaatsen openstellen en invullen uit de doelgroepen van de Participatiewet.	3 plaatsen per jaar	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
04.04a.01	Bestrijden jeugdwerkloosheid en werkloosheid bij werknemers boven de 45 jaar.	Herijking Werkgeversservicepunt en optimalisering Werkbedrijf. Afspraken maken in Werkbedrijf voor het realiseren van garantiebanen in de marktsector gekoppeld aan een actieve werkgeversbenadering en het versterken van het Werkgeversservicepunt Midden-Holland.	30 garantiebanen (voor zowel markt- als overheidsector)	X			
04.04a.03	Bestrijden jeugdwerkloosheid en werkloosheid bij werknemers boven de 45 jaar	Analyse van sectoren met kansen, sectoren met CAO-afspraken en bedrijven met goede ervaringen met de doelgroep arbeid beperkten.	regionaal marktbeperkingsplan.	X			
04.04c.01	Terugdringen Jeugdwerkloosheid (met behulp van ESF-financiering).	Inzetten van trajecten die begeleiding geven aan jongeren met een grote afstand tot werk/school.	20 per jaar.	X	X	X	
De ESF-financiering loopt af in 2020.							
04.04c.02	Terugdringen Jeugdwerkloosheid (met behulp van ESF-financiering).	Inzetten van Jongeren vouchers die de werkgevers stimuleren om een jongeren (met uitkering) aan te nemen.	5 per jaar.	X	X	X	
De ESF-financiering loopt af in 2020.							
04.04c.04	Terugdringen Jeugdwerkloosheid (met behulp van ESF-financiering).	Inzetten van een consulent Jeugd, die inzicht heeft in alle lokale en regionale middelen om de werkloosheid terug te dringen.	Begeleiding van 80 jongeren naar werk of naar school.	X			
04.04c.06	Terugdringen Jeugdwerkloosheid	Promen trajecten: bouwen aan de toekomst.	Deelname aan project School@Work	X			
Vanaf 2018 is er een nieuw samenwerkingsmodel met Promen voor wat betreft de Participatiewet. Er is dan sprake van een inkooprelatie voor dit onderdeel. De komende periode vinden gesprekken plaats over welke reïntegratieproducten dit zouden kunnen zijn. School@Work kan hier ook onderdeel van uit maken.							
04.04c.07	Terugdringen Jeugdwerkloosheid (met behulp van ESF-financiering).	Intensieve begeleiding van jongeren met een arbeidsbeperking afkomstig van pro/vso-scholen naar werk.	15 Jongeren	X	X	X	
De ESF-financiering loopt af in 2020.							

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
04.04c.08	Terugdringen Jeugdwerkloosheid	Samen met onderwijs en bedrijfsleven het opzetten van vakonderwijs onderzoeken.	Realisatie Leerwerkhuis	X	X		
		Het project is in 2019 afgerond.					
04.05.02	Schuldsituatie voorkomen en doorlooptijden van schuldhulptrajecten verkorten.	Vroegtijdig signaleren van betalingsachterstanden.	Afspraken met de woningbouwverenigingen	X	X		
		De afspraken zijn in 2019 geformaliseerd.					

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

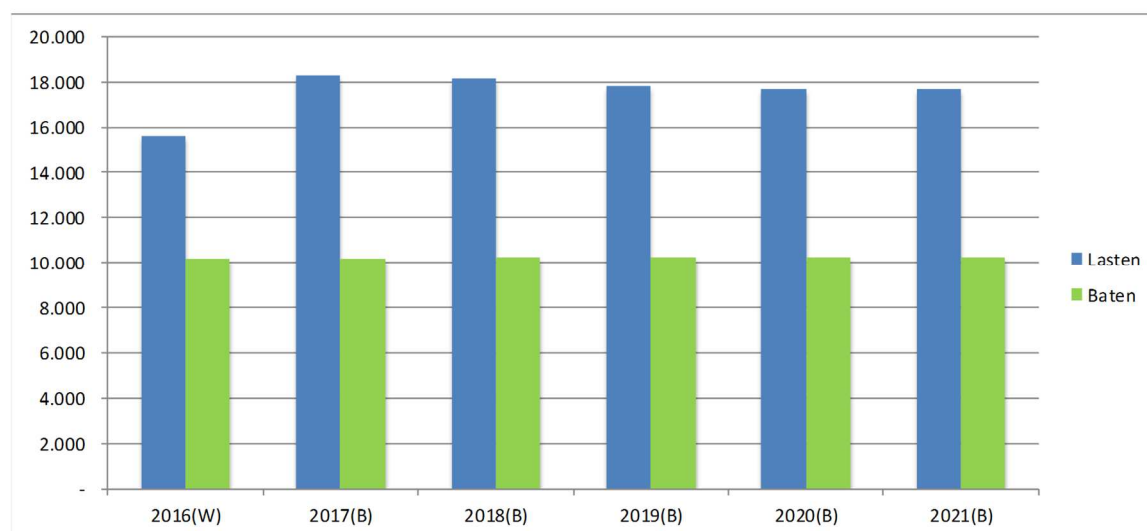
Verbonden Partijen	Doelstelling
Werkvoorzieningschap Promen	De doelstelling van Promen is het bieden van zinvol werk met maximale ontwikkelmogelijkheden aan mensen met een indicatie Wet Sociale Werkvoorziening. Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk van de ca. 1.500 medewerkers extern bij reguliere werkgevers gaan werken in functies die aansluiten bij hun capaciteiten, ervaring en ambities. Daarnaast biedt Promen dienstverlening in het kader van de Participatiewet.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid			35	15	15	15
Bestaand beleid	15.628	18.280	18.106	17.799	17.682	17.679
Totaal lasten	15.628	18.280	18.141	17.814	17.697	17.694
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	10.172	10.154	10.234	10.234	10.234	10.234
Totaal baten	10.172	10.154	10.234	10.234	10.234	10.234
Saldo van baten en lasten	-5.456	-8.126	-7.907	-7.580	-7.463	-7.460
Mutatie reserves	125	510	279	77	77	8
Geraamd resultaat	-5.331	-7.616	-7.628	-7.503	-7.386	-7.452

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
04.01	Werk	-4.262	-4.575	-4.500	-4.340	-4.224	-4.224
04.02	Inkomen	-9.853	-11.152	-11.052	-11.001	-11.001	-11.032
04.03	Armoedebeleid	-1.513	-2.553	-2.590	-2.472	-2.472	-2.437
Totaal Lasten		-15.628	-18.280	-18.141	-17.814	-17.697	-17.694
04.01	Werk	361	98	0	0	0	-
04.02	Inkomen	9.356	9.984	9.899	9.821	9.821	9.787
04.03	Armoedebeleid	579	582	614	490	490	455
Totaal Baten		10.296	10.663	10.513	10.311	10.311	10.242
Saldo lasten en baten		-5.332	-7.617	-7.628	-7.503	-7.386	-7.452

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

Economie is belangrijk voor de vitaliteit van de samenleving. Landelijke trends zijn een veranderende verhouding tussen maatschappelijke partijen, aandacht voor verminderen van regeldruk, functiemenging in agrarische gebieden of bedrijfsterreinen en herstructurering van bedrijventerreinen. Daarnaast is er toenemende maatschappelijke druk op agrariërs waarbij van hen meer aandacht wordt verwacht voor dierenwelzijn, biodiversiteit en milieu.

Samenwerking tussen overheid, ondernemers en onderwijs (de drie O's) is hierbij steeds meer van belang. De arbeidsmarkt is het gemeenschappelijke terrein waarbij de sociale agenda (mensen aan het werk, de periode van uitkeringsafhankelijkheid kort houden en armoede voorkomen) en de economische agenda (werkgelegenheid, economische groei en vestigingsklimaat) bij elkaar komen. Veel gemeenten geven aandacht aan een ondernemersloket en er is aandacht voor het betrekken van lokale ondernemers bij aanbestedingen (in combinatie met 'social return on investment'). Als gevolg van de huidige arbeidsmarkt zijn er relatief veel ZZP'ers.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

De Krimpenerwaard is een ondernemende regio en daar zijn wij trots op. Onze gemeente heeft relatief veel ZZP'ers. Ondernemers dragen met hun economische activiteiten bij aan de vitaliteit van de gemeente en daar moet de gemeente dan ook in ondersteunen. Belangrijke sectoren zijn en blijven de bouw, industrie, logistiek, binnenvaart en landbouw. Veel ondernemers, waaronder agrariërs en winkeliers, zijn goed georganiseerd. Het ondernemen laten wij aan ondernemers zelf over, en de gemeente denkt mee en onderhoudt goede contacten met ondernemers. Zodoende kunnen gemeenten en ondernemers gezamenlijk optrekken. Om de kenmerkende kwaliteiten van onze gemeente te behouden moet bedrijfsuitbreiding in samenhang worden gezien met de (woon)omgeving. In dat verband moet er bijzondere aandacht zijn voor duurzaamheid en innovatie. In de landbouw geven we dit vorm door in te zetten op bedrijven die biodiversiteit benutten en bevorderen in de bedrijfsvoering (adaptieve landbouw) en daardoor robuuster en veerkrachtiger worden. Adaptieve Landbouw vormt voor de Krimperwaard een kans voor de ontwikkeling van een duurzame en toekomstbestendige landbouw. Komende jaren zijn hiervoor (incidentele) middelen nodig. In 2018 doen wij u hierover een voorstel. Ondernemers in de Krimpenerwaard zijn vaak sterk gericht op de eigen kern en leveren zodoende een belangrijke bijdrage aan de maatschappelijke vitaliteit van de kernen. Voor de gemeente ligt de taak om de ondernemers te verbinden met (middelbare) onderwijsinstellingen zodat samenwerking met de drie O's plaats kan vinden.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

1. Wij verkorten en vereenvoudigen procedures en geven helderheid richting ondernemers over regelgeving.
2. Wij versterken het ondernemersklimaat door in gesprek te gaan met ondernemers, de verbinding te zoeken en meerwaarde te creëren in de samenwerking met bedrijven. Hierbij organiseert de gemeente netwerkbijeenkomsten en stelt ze samen met ondernemers en ZZP'ers een samenwerkingsagenda op.
3. Wij richten een (digitaal) bedrijvenloket op.
4. Bij behoefte aan een bedrijfsinvesteringsfonds dan wel een BIZ-regeling faciliteert de gemeente deze.
5. Wij onderzoeken de mogelijkheden van een glasvezelnetwerk in het buitengebied en op bedrijventerreinen om internetverbindingen en digitale netwerken te versterken.
6. Wij bieden ruimte voor uitbreiding van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen indien de vraag daarvoor is aangetoond en revitalisering van bestaande bedrijfsterreinen daarvoor geen oplossing biedt. Bij uitbreiding is er naast de belangen van ondernemers aandacht voor andere belangen (zoals van omwonenden en het landschap).
7. Wij versterken de regionale attractiviteit voor bedrijven door de samenhang tussen ondernemers, onderwijs en overheid te vergroten (drie O's).
8. Wij stimuleren ondernemers tot deelname aan het Keurmerk Veilig Ondernemen.
9. Wij streven naar een voortvarende uitvoering van de Gebiedsovereenkomst Krimpenerwaard 2014-2021, met inachtneming van de agrarische belangen. Wij zien de agrarische sector als essentiële drager van het cultuurlandschap. Agrarisch natuurbeheer wordt gestimuleerd.
10. Wij stellen samen met de agrarische sector een visie en meerjarenprogramma Landbouw op. Hierbij gaat het onder andere om: vernieuwend ondernemen, verkeersbewegingen en zwaar transport in en rond het landbouwbedrijf, uitbreidingsmogelijkheden, alternatief grondgebruik en gebruik van biomassa (voor productie van duurzame energie).
11. Wij houden onze kernen bereikbaar door duidelijke bewegwijzering en voldoende gratis parkeergelegenheid bij winkelgebieden. Voor de versterking van het winkelbestand gaan wij intensief samenwerken met winkeliers.
12. De openstelling van winkels is in principe van maandag tot en met zaterdag. Reeds gemaakte afspraken, met voorgaande besturen over andere of ruimere winkeltijden, respecteren wij.
13. De gemeente streeft naar een topnotering binnen drie jaar in de lijst van MKB-vriendelijkste gemeenten van Nederland.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
05.01a.02	Gemeente is faciliterend aan inwoners en bedrijven door kortere procedures	Volgen wetgevingsproces Omgevingswet (Inwerkingtreding naar verwachting 2019), opstellen projectplan Omgevingswet en Opstellen strategische- en uitvoeringsdocumenten, waaronder vaststellen van een Omgevingsvisie en een Omgevingsplan	Projectplan Omgevingswet is vastgesteld. Omgevingsvisie en Omgevingsplan zijn vastgesteld. Afhandelen van bezwaar binnen de wettelijke termijnen.	X			
05.02.01	Een vitale en leefbare Krimpenerwaard die inspeelt op de diverse macro-economische transitie zoals o.a. de demografische ontwikkelingen. En de effecten daarvan op sociaal-maatschappelijk gebied, wonen, werken, recreatie etc.	Ontwikkelen Economisch platform en per kern een doelgroep gebonden overleg (o.a. ZZP-ers)	Programma Vitaliteit en Leefbaarheid. Oprichting economisch platform.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
05.02.02	Een vitale en leefbare Krimpenerwaard die inspeelt op de diverse macro-economische transitie zoals o.a. de demografische ontwikkelingen. En de effecten daarvan op sociaal-maatschappelijk gebied, wonen, werken, recreatie etc.	Opstellen en uitvoeren Economisch agenda	Vaststelling economische agenda.	X			
05.02.04	Een vitale en leefbare Krimpenerwaard die inspeelt op de diverse macro-economische transitie zoals o.a. de demografische ontwikkelingen. En de effecten daarvan op sociaal-maatschappelijk gebied, wonen, werken, recreatie etc.	Afspraken maken met bedrijfsleven die moeten leiden tot plaatsing van meer werknemers met een afstand tot de arbeidsmarkt (zie ook 5.1).		X			
05.03.04	Een (digitaal) bedrijvenloket is ingericht	Producten en diensten door ontwikkelen		X			
05.04.01	Faciliteren ondernemers	Informeren bij ondernemers naar de behoefte aan een BIZ-regeling of bedrijfsinvesteringsfonds. Waar de behoefte is faciliteren.	Waar behoefte is faciliteren.	X			
05.06	Uitbreiding van bedrijventerreinen is mogelijk indien de noodzaak is aangetoond.	We monitoren de noodzaak tot uitbreiding van bestaande en aanleg van nieuwe bedrijfsterreinen.	Er is voldoende voorraad van bedrijfslocaties.	X			
05.07a.03	Samen met private partijen werken aan kwalitatief hoogwaardige bedrijfsterreinen en winkelgebieden	Uitvoering PvA Herstructurering.	Ontwikkelstrategie voor de locaties Galgoord en Schoonhoven Noord	X			
05.07a.05	Samen met private partijen werken aan kwalitatief hoogwaardige bedrijfsterreinen en winkelgebieden	Uitvoering PvA toekomstbestendige winkelgebieden	Aan winkeliers is in 2017 gevraagd om een eigen visie per winkelgebied als ook gezamenlijke totaalvisie.	X			
05.07a.08	Samen met private partijen werken aan kwalitatief hoogwaardige bedrijfsterreinen en winkelgebieden	Samenwerkingsagenda schoon, heel en veilig stimuleren en faciliteren.		X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
05.07b.01	Aanbod van opleidingen en van werkzoekenden moet aansluiten op de vraag van ondernemers	Kennisdeling tussen ondernemers en ondernemers stimuleren.		X			
05.07b.02	Aanbod van opleidingen en van werkzoekenden moet aansluiten op de vraag van ondernemers	Samen met ondernemers (jaarlijks) open bedrijvendagen organiseren met aandacht voor vacatures (werkzoekenden) en opleidingen (scholieren).		X			
05.07b.03	Aanbod van opleidingen en van werkzoekenden moet aansluiten op de vraag van ondernemers.	Samen met de 4 scholen voor voortgezet onderwijs nagaan hoe (nog) meer aandacht gegeven kan worden aan techniek onderwijs.		X			
05.08	Bevorderen toepassing Keurmerk Veilig Ondernemen.	Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) stimuleren en faciliteren.		X			
05.09.08	Een op schema liggende uitvoering van de Gebiedsovereenkomst.	Realisatie doelstellingen landbouw, natuur en recreatie.		X			
05.10.04	Toekomstbestendig buitengebied en duurzaam behouden en ondersteunen van de agrarische sector.	Uitvoering POP/Leader-programma 2015-2020.	Commitment POP/Leaderprogramma.	X			
05.10.05	Toekomstbestendig buitengebied en duurzaam behouden en ondersteunen van de agrarische sector.	Uitvoeren pilot tegengaan bodemdaling via onderwaterdrainage.	Pilot start in 2017 en loopt door in 2018 en 2019	X	X		
05.10.07	Toekomstbestendig buitengebied en duurzaam behouden en ondersteunen van de agrarische sector.	Promoten vernieuwend ondernemen (o.a. recreatief medegebruik).	In paraplu bestemmingsplan buitengebied worden mogelijkheden geharmoniseerd en in kader van Omgevingsvisie worden integrale keuzes voor buitengebied gemaakt.	X			
05.12.01	Respecteren zondagsrust bij openingstijden winkels.	Opstellen winkeltijdenbeleid.		X			
05.12.03	Respecteren zondagsrust bij openingstijden winkels.	Inventariseren en vastleggen bestaande afspraken.	Ontheffingen winkeltijden conform de nieuwe verordeningen.	X			
05.12.04	Respecteren zondagsrust bij openingstijden winkels.	Steekproefsgewijs controleren op openingstijden.	Aantal uitgevoerde controles.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
05.13.02	Een top-notering in de lijst van MKB-vriendelijkste gemeenten.	Actieplan uitvoeren.	Zie 05.13.01	X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

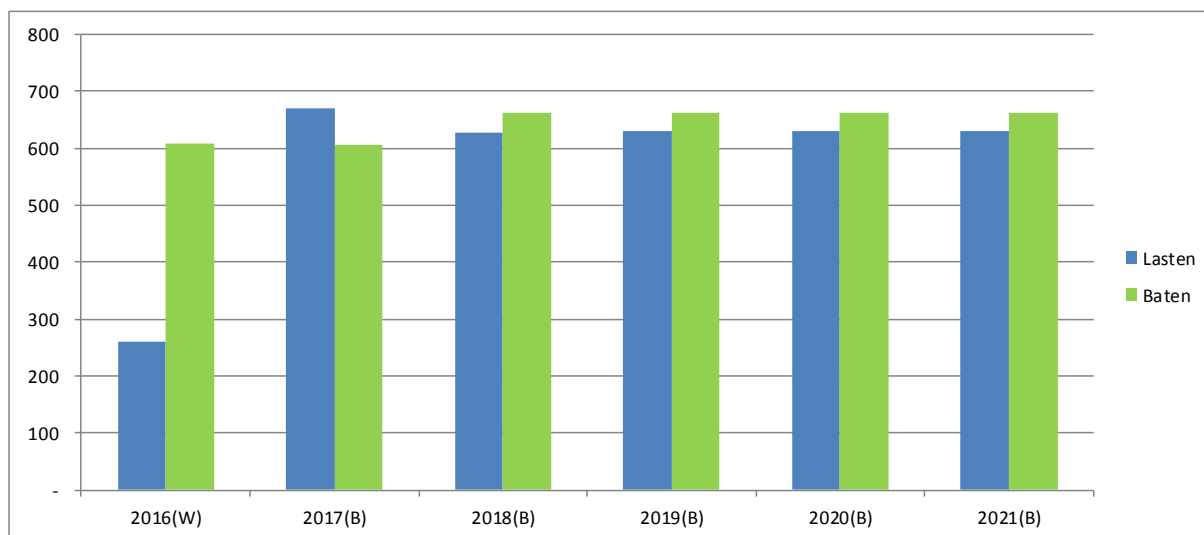
Verbonden Partijen	Doelstelling
Eneco energie NV	Eneco is één van de drie grootste energiebedrijven in Nederland. Met haar activiteiten richt ze zich op ruim twee miljoen zakelijke en huishoudelijke klanten. Zij voert een geïntegreerde distributiestrategie, die de levering van gas, elektriciteit en warmte omvat.
Oasen BV	Oasen is een drinkwaterbedrijf met als kernactiviteiten de winning, productie en levering van kwalitatief goed drinkwater aan particulieren en bedrijven. De voorzieningsgebieden liggen in het oostelijke deel van Zuid-Holland.
Stedin	De aanleg, het beheer en onderhoud van gas- en elektriciteitsnetten en het transport van gas en elektriciteit naar ca. 2 miljoen klanten.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	259	670	627	630	630	630
Totaal lasten	259	670	627	630	630	630
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	607	605	662	662	662	662
Totaal baten	607	605	662	662	662	662
Saldo van baten en lasten	348	-65	35	32	32	32
Mutatie reserves	55	135				
Geraamd resultaat	403	70	35	32	32	32

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
05.01	Economie	-245	-585	-488	-490	-490	-490
05.02	Markten	-14	-85	-140	-140	-140	-140
Totaal Lasten		-259	-670	-627	-630	-630	-630
05.01	Economie	614	691	613	613	613	613
05.02	Markten	48	49	49	49	49	49
Totaal Baten		662	740	662	662	662	662
Saldo lasten en baten		403	70	35	32	32	32

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

Ruimtelijke ontwikkelingen en mobiliteit raken en versterken elkaar. De gemeente krijgt steeds meer verantwoordelijkheden op het gebied van de ruimtelijke inrichting en er worden regels vereenvoudigd, onder andere met de nieuwe Omgevingswet. Belangrijke trends zijn huishoudensverdunding, vergrijzing, het scheiden van wonen en zorg. Ook willen steeds meer mensen invloed hebben op de bouw van hun woning en is er aandacht voor verduurzaming van de leefomgeving. De ordening van de ruimte vraagt steeds meer om maatwerk, meedenken vanuit vraag en kwaliteit (en niet vanuit regels) en functiemenging.

Ook onze wensen ten aanzien van mobiliteit veranderen. Zo werken minder mensen op een vaste werkplek en groeit het internetwinkelen. Daar tegenover staat dat mensen in hun vrije tijd vaker er op uit trekken. Ook groeit het aantal vitale (dus mobiele) 65-plussers.

In het Programma Verandering Ruimtelijk Domein worden de Omgevingswet, de gevolgen van de wet VTH (en de wet Private kwaliteitsborging die in de Eerste Kamer is aangehouden) en digitalisering in het kader van het Ruimtelijk Domein geëffectueerd in onze gemeente. De reikwijdte van deze verandering betreffen alle delen van de organisatie, niet alleen inhoudelijk maar ook ten aanzien van de bedrijfsvoering en cultuur (zie ook de paragraaf Bedrijfsvoering). Dit alles vergt de komende jaren een samenhangende integrale inzet binnen de organisatie voor onder andere de pilot Omgevingsplan Schoonhoven en een omgevingsvisie. Voor de implementatie is voor 2018 een bedrag noodzakelijk voor fase twee van de Pilot Omgevingsplan Schoonhoven, voorbereiding op de implementatie zoals de inhuur van specifieke expertise bij projecten, ICT koppelingen en het gemeentelijke omgevingsplan.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

De Krimpenerwaard is een veelzijdig gebied. De gemeente moet blijven zoeken naar een balans tussen het behoud van de omgevingskwaliteiten en het waarborgen van een vitale en leefbare regio. Een leefbare gemeente betekent ook voldoende woningvoorraad die wat betreft typologie aansluit op de behoefte. Op dit moment zien wij een te beperkte doorstroming op de woningmarkt, dat duidt op de vraag naar meer gedifferentieerde woningen met bijzondere aandacht voor het betaalbare segment en vrije sector huurwoningen. Flexibel bouwen en bouwen van woningen in combinatie met andere functies stelt mensen in staat langer in hun eigen woning te blijven wonen. Een aantrekkelijke woonomgeving, dynamische kernen, zichtbare en goed bereikbare bedrijvigheid, combineren van

diverse vervoersmogelijkheden en ruimte voor recreatie, natuur, wonen en bedrijvigheid is in een notendop de uitdaging voor de gemeente.

De gemeente ligt tussen de diverse stedelijke regio's. Dit geeft goede aanknopingspunten om de ontsluiting en mobiliteit te verbeteren. Hierbij gaat het om de ontsluiting richting de A16, openbaar vervoer, recreatief netwerk en ontsluiting via de rivieren.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

Op het gebied van Ruimtelijke Ordening

1. Projecten die door de voormalige gemeenten zijn geïnitieerd (opgenomen in de Regionale Agenda Wonen en vastgelegd in structuurvisies en afhankelijk van de financiële dekking vanuit de voormalige gemeenten) zetten wij onverminderd voort.
2. Wij zoeken samen met inwoners en bedrijven naar kansen en mogelijkheden. De houding van de gemeente is open en constructief, met ruimte voor nieuwe initiatieven. Wij denken, binnen kaders en algemeen belang, mee met wat er wél kan. Onder andere daarom dienen bestemmingsplannen flexibel te zijn en wordt het welstandsbeleid herijkt, waarbij wij aandacht hebben voor meer vrije bouw mogelijkheden.
3. In het karakteristieke veenweidegebied komen landbouw, natuur en recreatie allemaal tot hun recht. De uitvoering van de Gebiedsovereenkomst Krimpenerwaard 2014-2021 wordt voortvarend opgepakt. In het buitengebied zijn voldoende mogelijkheden voor agrariërs om hun bedrijf uit te breiden, en er komt ruimte om vrijkomende agrarische opstallen een andere functie te geven. Hierbij kan het toevoegen van woningen een middel zijn om het doel, behoud van een vitaal en karakteristiek buitengebied, te bereiken. Ook kunnen kleinschalige vormen van woningbouw een middel zijn om de ruimtelijke, recreatieve of sociale aspecten in het buitengebied te versterken.
4. Wij zien het buitengebied weliswaar als een herkenbare eenheid, maar er zijn lokaal ook gebied specifieke kenmerken. Dit vraagt bij het opstellen en toetsen van een bestemmingsplan ook om een gebied specifieke afweging in geval van initiatieven van inwoners en ondernemers.
5. Wij hebben bij realisatie of uitbreiding van functies (zoals wonen en werken) aandacht voor de belangen van omwonenden, en aanwezige waarden op het gebied van natuur en recreatie.
6. Wij inventariseren de karakteristieke panden ten behoeve van een monumentenbeleid.

Op het gebied van wonen

7. Woningbouw zetten wij in als instrument, gericht op vitaliteit van de kernen en toekomstige demografische opbouw van onze bevolking.
8. Woningbouwplannen die zijn opgenomen in de Regionale Agenda Wonen voeren wij uit.
9. Wij stellen binnen drie jaar een woonvisie vast waarbij wij ingaan op thema's zoals de realisatie van betaalbare woningen, het tegengaan van scheefwonen en het stimuleren van doorstroming op de woningmarkt. Hiervoor benutten wij de mogelijkheden van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap en zetten wij het instrument van startersleningen in.
10. Wij maken (prestatie) afspraken met projectontwikkelaars en woningcorporaties.

Op het gebied van Mobiliteit

11. Wij streven naar goede bereikbaarheid en goede ontsluiting van de kernen en de Krimpenerwaard als geheel. De ontsluiting aan de westkant van de gemeente is daarvoor een knelpunt. Wij gaan actief in overleg met andere overheden voor betere doorstroming van de Algeracorridor.
12. Het openbaar vervoer moet op peil blijven en waar mogelijk verbeteren. Wij treden in overleg met partijen over openbaar vervoer in verband met de dienstregelingen. Dit vereist, binnen ieders verantwoordelijkheid, een goed samenspel met de provincie en vervoersmaatschappijen.
13. Wij onderzoeken de toekomstmogelijkheden en –bestendigheid van de veerdiensten, waarbij wij aandacht hebben voor de knelpunten en de bijdrage die de veren leveren aan de ontsluiting en vitaliteit van onze gemeente.

Structuurvisie

14. Opstellen van een structuurvisie waarin de ruimtelijke ontwikkelingen worden beschreven.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
06.01	Lopende projecten worden voortgezet.	Woningbouwprojecten die door de voormalige gemeenten zijn geïnitieerd, opgenomen in de Regionale Agenda Wonen (RAW) en vastgelegd in structuurvisie en afhankelijk van de financiële dekking vanuit de voormalige gemeenten, zetten wij voort.	Voortgang realisatie RAW.	X			
06.02.01	Initiatieven van inwoners en bedrijven worden, binnen een integrale belangenafweging, positief benaderd.	Wordt onderdeel van de nota burgerparticipatie (zie 9.1). Samen met de bewoners zal gezocht worden naar oplossingen voor zaken waarvoor inwoners de gemeente benaderen, Bijvoorbeeld op gebied verkeersbeleid – bewoners zijn de beste verkeerskundige van de eigen straat.	De Rekenkamercommissie doet in 2017 een onderzoek naar participatie. In vervolg hierop worden vervolgstappen gezet.	→X			
06.02.03	Initiatieven van inwoners en bedrijven worden, binnen een integrale belangenafweging, positief benaderd.	Thema-gewijze paraplu bestemmingsplannen, o.a. vernieuwend ondernemen, wijze van bestemmen, inhoudsmaat woningen, horeca.	Wordt meegenomen in kader van de Omgevingswet.	X			
		Vooruitlopend op Omgevingsvisie en doorwerking in omgevingsplannen wordt een paraplu bestemmingsplan buitengebied opgepakt.					
06.07.02	Evenwichtige demografische opbouw van de bevolking - Woningvoorraad is geschikt om langer thuis te blijven wonen.	Gemeente stimuleert bewustwording en informeert over mogelijkheden.	Via diverse communicatievormen zijn inwoners geïnformeerd.	X			
06.07.03	Evenwichtige demografische opbouw van de bevolking - Woningvoorraad is geschikt om langer thuis te blijven wonen.	Samenwerkingsagenda opstellen met o.a. (zorg)ondernemers, corporaties en gemeente.		X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
06.08	Uitvoering van woningbouwplannen opgenomen in RAW.	Zie hiervoor 6.1.		X			
06.09a.01	Evenwichtige woningvoorraad.	Als onderdeel van het Programma Vitaliteit en Leefbaarheid (zie 5.2) het opstellen van een deelprogramma woningbouw met daarin concrete doelstellingen en meetbare indicatoren op het gebied van vitaliteit en demografie en de wijze waarop hierin door woningbouwprogrammering op wordt gestuurd binnen de RAW.	Voortgangsrapportage projecten (programmering, planning en financieel).	→X			
06.09b.02	Bouwen voor woonbehoefte, met een gedifferentieerd aanbod en hoge kwaliteit om migratiesaldo 0 te bereiken.	In de regio lobbyen en afstemmen over woning programmering.	Aanbieders van sociale huurwoningen (boven de 20 woningen in eigendom) bieden hun woningen aan via www.woneninde-krimpenerwaard.nl .	X			
06.10	Vastgestelde prestatieafspraken met alle woningcorporaties en (bij nieuwe projecten) met projectontwikkelaars.	In overleg gaan over opstellen (prestatie)afspraken na de vaststelling van een Woonvisie.	Prestatieafspraken met alle corporaties (in vervolg op Woonvisie).	X			
06.11.01	Goede bereikbaarheid en ontsluiting van de Krimpenerwaard.	Opstellen van een verkeersvisie waarin met name kern overstijgende zaken integraal worden meegenomen. Hierbij gaat het om OV, langzaam verkeer, landbouwverkeer, transport over water, toeristisch verkeer, etc.	Thema's worden meegenomen in de Omgevingsvisie die gepland staat voor 2018.	→X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
06.11.02	Goede bereikbaarheid en ontsluiting van de Krimpenerwaard.	Deelnemen aan Algera-overleg.	Wij zijn zowel ambtelijk als bestuurlijk vertegenwoordigd in het platform Algera corridor.	X			
06.12.01	Het openbaar vervoer moet op peil blijven en waar mogelijk verbeteren.	In overleg treden met partijen over openbaar vervoer in verband met de dienstregelingen. Dit vereist, binnen ieders verantwoordelijkheid, een goed samenspel met de provincie en vervoersmaatschappijen.	De dienstregelingen worden jaarlijks tegen het licht gehouden. Wensen vanuit de bevolking worden besproken met de concessiehouders. Initiatieven van persoonsgebonden vervoer worden ondersteund.	X			
06.12.02	Het openbaar vervoer moet op peil blijven en waar mogelijk verbeteren.	Scan bereikbaarheid bushaltes opstellen.		X			
		De scan bereikbaarheid bushaltes wordt in 2018 opgesteld.					
06.13.01	In stand houden veerdiensten en versterken ontsluiting Krimpenerwaard door veren.	Onderzoek toekomstmogelijkheden en bestendigheid van de veerdiensten.	Handhaving huidige veerdiensten. Toekomstbestendigheid o.a. financiën op orde.	X			
06.13.02	In stand houden veerdiensten en versterken ontsluiting Krimpenerwaard door veren.	Inzichtelijkheid in de knelpunten, recreatieve en vervoerswaarden van de veerdiensten en financiële bijdrage aan / betrokkenheid van de gemeente.	Opstellen visie Veren	X			
		Doel is om in 2018 een visie Veren op te stellen.					

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

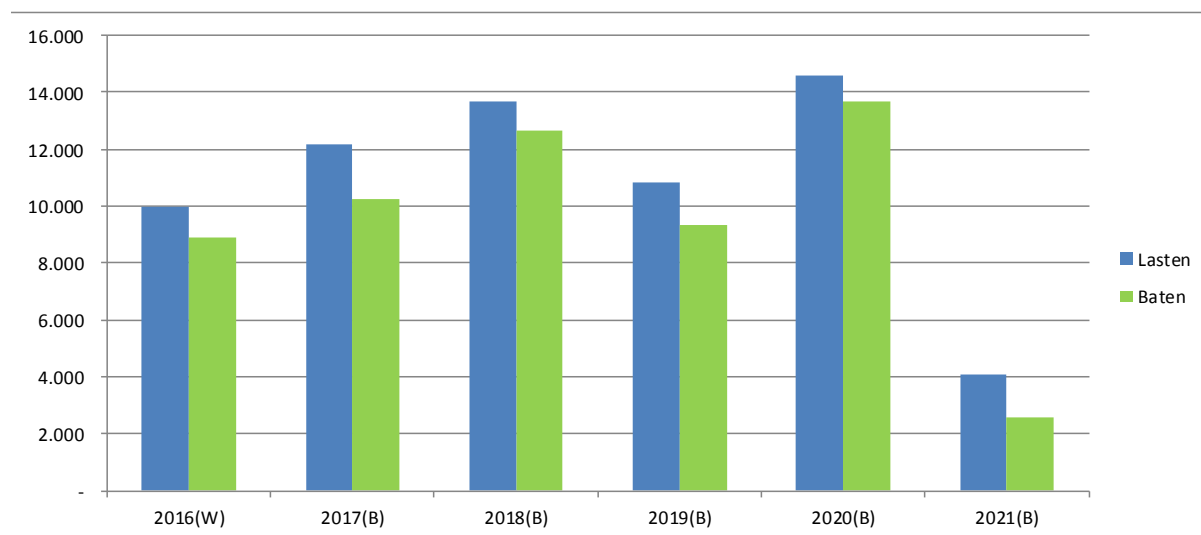
Verbonden Partijen	Doelstelling
N.v.t.	

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid			117	117	117	117
Bestaand beleid	9.980	12.161	13.577	10.715	14.473	3.944
Totaal lasten	9.980	12.161	13.694	10.832	14.590	4.061
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	8.914	10.255	12.667	9.344	13.677	2.582
Totaal baten	8.914	10.255	12.667	9.344	13.677	2.582
Saldo van baten en lasten	-1.066	-1.906	-1.027	-1.488	-913	-1.479
Mutatie reserves	1.147	385	-557	-72	-611	-45
Geraamd resultaat	81	-1.521	-1.584	-1.560	-1.524	-1.524

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
06.01	Bestemmingsplannen	-1.177	-1.304	-812	-773	-735	-735
06.02	Wonen	-173	-446	-427	-428	-428	-428
06.03	Monumenten	-211	-353	-444	-444	-444	-434
06.04	Omgevingsvergunningen	-579	-1.662	-1.373	-1.374	-1.374	-1.374
06.05	Grondexploitatie	-9.418	-8.624	-11.220	-7.896	-12.230	-1.135
Totaal Lasten		-11.557	-12.389	-14.276	-10.915	-15.211	-4.106
06.01	Bestemmingsplannen	1.054	311	251	236	236	236
06.02	Wonen	13	454	50	50	50	50
06.03	Monumenten	81	71	16	16	16	6
06.04	Omgevingsvergunningen	1.005	1.155	1.155	1.155	1.155	1.155
06.05	Grondexploitatie	9.486	8.876	11.220	7.897	12.231	1.135
Totaal Baten		11.639	10.867	12.692	9.354	13.687	2.582
Saldo lasten en baten		82	-1.521	-1.584	-1.561	-1.524	-1.524

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving en het versterken van de betrokkenheid daarbij is een belangrijke trend. Een duurzaam beheer kan bijdragen aan het versterken van de leefbaarheid, tegen lagere kosten en met een lager energiegebruik. Er is, nationaal en mondiaal bezien, steeds meer aandacht voor hergebruik van grondstoffen en reductie van broeikasgasemissies. Eén van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, is de energietransitie. Fossiele brandstof raakt op. Om ook in de toekomst te kunnen blijven voorzien in warmte, elektriciteit en mobiliteit, zal - naast zoveel mogelijk energiebesparing - de energie in de toekomst duurzaam moeten worden opgewekt.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

Door bewust te kopen, slimmer te reizen, afval te recyclen en het gebruik en opwekken van duurzame energie te bevorderen werken wij samen aan een gezonde en leefbare omgeving in de Krimpenerwaard. Dat gebeurt al op het gebied van het gescheiden inzamelen van afval. Het verduurzamen van het beheer van de buitenruimte wordt, in ons gebied met sterke bodemdaling, steeds belangrijker. De ligging ten opzichte van de Hollandsche IJssel en de Lek vraagt om visie op het Deltaprogramma (waaronder buitendijks bouwen).

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

Op het gebied van Afval

1. Wij gaan afvalscheiding optimaliseren en kiezen voor invoering van het Diftar systeem. In eerste instantie hanteren wij de frequentie (hoe vaak wordt afval aangeboden) als maatgevend voor de kosten en op termijn wordt het gewicht (hoeveel afval wordt aangeboden) maatgevend. De afvalstoffenheffing is hiermee ook afhankelijk van het aanbiedgedrag van de inwoner. Een betere afvalscheiding (waardoor het restafval afneemt) zorgt voor een lagere afvalstoffenheffing.

2. In alle kernen worden “Blipverts” (locaties voor klein chemisch en elektrisch afval) geplaatst. In nieuwbouwwijken worden ondergrondse afvalcontainers geplaatst voor aparte afvalstromen. Onderzoek naar de mogelijkheid voor ondergrondse containers in bestaande wijken gaat gepaard met reconstructie en groot onderhoud.
3. Wij onderzoeken de mogelijkheid van harmonisering van het inzamelen en verwerken van grof huishoudelijk afval en brengen de gevolgen daarvan in beeld. In dat verband onderzoeken wij of één centraal inzamelpunt binnen de gemeente haalbaar is en voordelen biedt ten opzichte van de huidige verspreid liggende afvalbrengstations.

Op het gebied van Energie en duurzaamheid

4. Wij geven het goede voorbeeld over het duurzaam gebruik van energie. Alle gemeentelijke diensten gaan daarom gebruik maken van groene stroom en van slimme verlichtingsarmaturen en led verlichting. Wij stimuleren het gebruik van duurzame energie (bijvoorbeeld collectieve inkoop van zonnecollectoren of waterkracht). De coalitie is geen voorstander van winning van fossiele brandstof in ons gebied. Grote windturbines ontsieren het landschap en alleen turbines met een hoogte die aansluit op de bebouwde omgeving en passen in het landschap staan wij toe.
5. Wij stimuleren het gebruik van duurzame moderne technieken bij nieuw- en verbouw, zowel bij gemeentelijk als particulier vastgoed om aan de ambitie te voldoen om energiezuinig te bouwen.
6. Wij promoten de aankoop van eerlijke producten en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Hiervoor wordt aangesloten bij het initiatief van Fairtrade Gemeente.

Op het gebied van Verkeer

7. Wij stimuleren de bewustwording onder inwoners bij het kiezen van een vervoermiddel met als doel het autogebruik te verminderen. Daarbij geldt ook dat wij het gebruik van openbaar vervoer, door vraag en aanbod op een slimme manier met elkaar te verbinden en waardoor de dekkingsgraad kan worden vergroot. Overleggen met diverse vervoersdiensten (CVV, leerlingenvervoer e.d.) over deze mogelijkheden is daarbij noodzakelijk.
8. Wij breiden het aantal oplaadpunten voor elektrische auto's en fietsen uit.
9. Wij hanteren het nationale uitgangspunt “Duurzaam Veilig” bij verkeersmaatregelen en zoeken bij verkeersdrempels zoveel mogelijk naar alternatieven. Bij onderhoudswerken verwijderen wij verkeersdrempels tenzij er geen alternatief is om een veilige verkeerssituatie te creëren.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
07.02.03	Het optimaliseren van de afvalscheiding door het aanbieden van meerdere inzamelmiddelen.	Ondergrondse containers worden geplaatst voor aparte afvalstromen.		X			
07.03b.01	De papierinzameling is geharmoniseerd.	Opstellen plan van aanpak / besluitvorming Uitvoering.		X	X		
De harmonisatieopgave heeft een doorloop naar 2019.							
07.04.01	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken.	Energiebeheer inrichten door meten, weten en sturen op energieverbruik van gemeentelijke aansluitingen.		X			
07.04.02	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken.	Energiebesparing en duurzaam beheer in de openbare verlichting (OVL). Opstellen beheer en beleidsplan OVL. O.a. led, dimmen, aanwezigheidsdetectie, licht op maat, niet verlichten door wegdekreflectie e.d.	In 2016 beleid OVL opgesteld. In 2018 10% besparing t.o.v. 2013 in OVL (landelijke doelstelling).	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
07.04.03	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken.	project energiebesparing gemeentelijk vastgoed	In 2018 10% reductie CO2-uitstoot ten opzichte van 2015 voor gemeentekantoor Stolkwijk en de sporthallen	X			
07.04.04	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken.	Bewustwording projectleiders om duurzaam te bouwen.	In 2018 alleen energieneutraal bouwen bij gemeentelijke projecten.	X			
07.04.05	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken	Stimuleren van energiebesparende maatregelen via regionaal Preventieplan ODMH.	Actualisatie Preventieplan.	X			
07.04.07	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken.	Opstellen prestatieafspraken woningcorporaties over duurzaam bouwen en woning verbeteren.	In 2018 sociale huurwoningen gemiddeld label B.	X			
07.04.08	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken.	Energiebesparing in de gebouwde omgeving door o.a. projecten op gedrag (energiecoaches geven huis-aan-huis energieadvies), wijkaanpak (energieadviezen per type woningbouw i.s.m. buurtverenigingen).		X			
07.04.09	Het beperken van CO2 uitstoot door zo min mogelijk energie te gebruiken.	Promotie van duurzaam bouwen d.m.v. digitaal duurzaam bouw loket.		X			
07.05a.01	Wij stimuleren het opwekken van duurzame energie, bij voorkeur zo veel mogelijk regionaal opgewekt.	Uitvoeren programmaplan duurzaamheid	Eind 2017 wordt programmaplan duurzaamheid vastgesteld, dat op 1 januari 2018 in werking treedt	X			
07.05a.02	Wij stimuleren het opwekken van duurzame energie, bij voorkeur zo veel mogelijk regionaal opgewekt.	In 2018 Europese aanbesteding (2019-2022) energie inkoop, verhogen percentage regionale vergroening. In 2019 loopt ons huidige energieleveringscontract af. In 2018 wordt de energielevering (gas en elektriciteit), net als de voorgaande twee keren, regionaal aanbesteed voor de periode 2019-2022. Er wordt groene energie ingekocht, waarbij de inzet is dat die gedeeltelijk lokaal is opgewekt. Incidenteel, met dien verstande dat in 2022 opnieuw een aanbesteding zal plaatsvinden voor de periode vanaf 2023.	Eind 2018 inkoop 20% regionaal vergroend.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
07.05a.03	Wij stimuleren het opwekken van duurzame energie, bij voorkeur zo veel mogelijk regionaal opgewekt.	Stimuleren en faciliteren van energieke samenleving	Samenwerking met regionale energie initiatieven / groepen.	X			
07.05b.02	Wij werken niet mee aan winning van fossiele brandstof in ons gebied.	In bestemmingsplannen opnemen dat conventionele gaswinning in de gemeente niet is toegestaan.		X			
07.05b.03	Wij werken niet mee aan winning van fossiele brandstof in ons gebied	Actieve opstelling / informeren van het rijk.		X			
07.06	Stimuleren van en aansluiten bij initiatieven voor aankoop van eerlijke producten en maatschappelijk verantwoord ondernemen.	Opstellen inkoop beleid waarin ecologische en sociale omstandigheden zijn geïntegreerd. We maken een werkhandleiding en geven training hoe dit te implementeren in de organisatie. In alle aanbestedingen wordt duurzaamheid meegenomen (in eis, selectiecriteria en/of gunningscriterium.	In 2020 100% duurzaam inkopen	X			
		In 2017 is het inkoop- en aanbestedingsbeleid opgesteld. Daarin zijn kaders opgenomen voor duurzaam inkopen. Deze kaders worden in 2018 uitgewerkt in concrete criteria die de medewerkers bij het inkopen kunnen hanteren. Incidenteel.					
07.07.02	Vermindering van het autogebruik en stimuleren gecombineerd vervoer.	Faciliteren particuliere initiatieven voor elektrisch vervoer.		X			
07.09.01	Veilige (verkeers)omgeving.	Bij reconstructie van wijken en straten passen we uniformiteit in verkeersmaatregelen toe volgens het principe Duurzaam Veilig.		X			
07.10.01	Waarborgen waterveiligheid en -kwantiteit.	We participeren actief in het Deltaprogramma waarbij de veiligheid voorop staat, maar we kijken ook naar het beheersbaar houden van de ruimtelijke impact op de bestaande bebouwing.	Goede communicatie naar de inwoners en het inbrengen van onze standpunten in het Deltaprogramma.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
07.10.02	Waarborgen waterveiligheid en -kwantiteit.	Pilot Ruimtelijk Instrumentarium Dijken (RID).	Rapportage pilot RID. Goede communicatie naar de inwoners en het behartigen van de belangen van de gemeente en haar inwoners.	X			
07.10.03	Waarborgen waterveiligheid en -kwantiteit.	Maatregelen Kleinschalige Wateraanvoorziening.		X			
07.10.04	Waarborgen waterveiligheid en -kwantiteit.	Samen met het Hoogheemraadschap Krimpenerwaard wordt in het kader van het Hoog waterbeschermings-programma 3 gewerkt aan de versterking van de IJsseldijk.	Verkenning, uitwerking en realisatie (deels op grondgebied Krimpenerwaard). Afronding eerste resultaat KIJK (Krimpen ad IJssel, IJssel, Krimpenerwaard)	X			
07.10.05	Waarborgen waterveiligheid en -kwantiteit.	2e toetsing: projecten in uitvoering (Krimpen ad Lek) 3e toetsing: onderzoek en voorbereiding projecten Lek en HIJ.		X			
07.14	Een binnen wettelijke kaders toegestane manier van onkruidbestrijding op verharding.	Een keuze maken voor de methode van onkruidbestrijding op verharding. Waarbij een afweging gemaakt zal worden tussen duurzaamheid, kosten en kwaliteit. Vanaf 2016 mag geen gebruik meer worden gemaakt van chemische middelen voor de bestrijding van onkruid.	Vastgesteld onkruidbestrijdingsplan.	X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

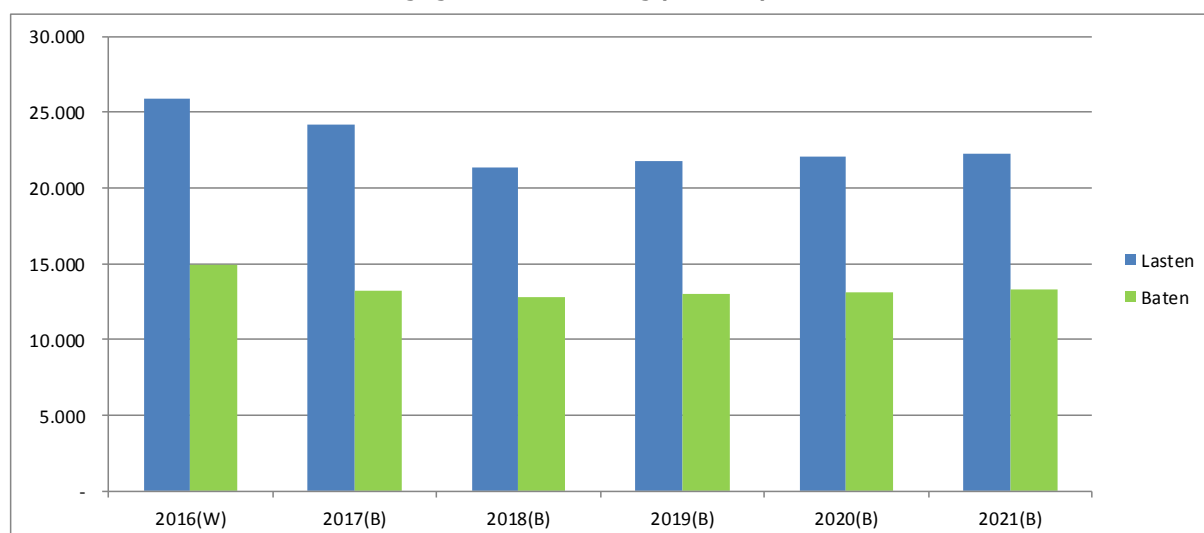
Verbonden Partijen	Doelstelling
Cyclus NV	Cyclus is belast met de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval en beheer van openbare ruimten voor gemeenten in de regio Midden Holland en Rijnstreek. Daarnaast geeft Cyclus proactief informatie en advies over regionaal een lokaal afvalbeleid. Voor de gemeente Krimpenerwaard voert Cyclus niet het beheer van de openbare ruimte uit.
Gemeenschappelijke Regeling Bureau Openbare Verlichting	Het Bureau OVL verzorgt het beheer en het onderhoud van de openbare verlichting. Ook verzorgt zij het opstellen van een bestek voor het onderhoud en de aanbesteding hiervan en is zij belast met de controle en toezicht op de uitvoering.
Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH)	De Omgevingsdienst Midden Holland streeft er naar een bijdrage te leveren aan een veilige, gezonde en duurzame leefomgeving. De omgevingsdienst is uitvoerder van de wettelijke milieutaken, vergunningverlening en handhaving van bedrijven en ook belast met de controle en toetsing van specialistische milieu- en veiligheidsaspecten. Zo ook ten aanzien van projecten. Hoewel deze dienst ook taken op het gebied van bouw- en woningtoezicht uitvoert, maakt onze gemeente daar geen gebruik van.
Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)	Het SVHW verzorgt voor de deelnemers de volgende werkzaamheden: de heffing en invordering van lokale belastingen; • de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken; • de administratie van vastgoedgegevens; • het verstrekken van de vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden. Tevens verzorgt het SVHW de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG) en de uitvoering van de Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (WKPB).
Technisch Bureau in de Krimpenerwaard	Het TBK verleent technische adviezen waar het gaat om de beoordeling op, aanleg van wegen, straten, watergangen, rioleringen etc.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nieuw beleid			11	11	11	11
Bestaand beleid	25.931	24.195	21.315	21.732	22.055	22.277
Totaal lasten	25.931	24.195	21.326	21.743	22.066	22.288
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	14.897	13.237	12.799	12.980	13.114	13.286
Totaal baten	14.897	13.237	12.799	12.980	13.114	13.286
Saldo van baten en lasten	-11.034	-10.958	-8.527	-8.763	-8.952	-9.002
Mutatie reserves	1.768	1.173	168	179	205	203
Geraamd resultaat	-9.266	-9.785	-8.359	-8.584	-8.747	-8.799

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
07.01	Wegen	-10.353	-9.526	-9.083	-9.256	-9.361	-9.383
07.02	Reiniging	-6.425	-5.792	-5.085	-5.153	-5.150	-5.146
07.03	Riolering	-7.989	-7.048	-5.217	-5.402	-5.626	-5.830
07.04	Milieu	-1.667	-1.984	-1.941	-1.932	-1.930	-1.929
Totaal Lasten		-26.434	-24.350	-21.326	-21.743	-22.066	-22.288
07.01	Wegen	2.717	311	304	295	284	283
07.02	Reiniging	6.375	6.164	6.036	6.036	6.036	6.036
07.03	Riolering	7.923	7.941	6.509	6.711	6.882	7.052
07.04	Milieu	154	149	118	118	117	117
Totaal Baten		17.168	14.565	12.967	13.159	13.319	13.488
Saldo lasten en baten		-9.266	-9.785	-8.358	-8.584	-8.748	-8.799

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.



Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

Recreatie en toerisme is aangenaam en het geeft ontspanning. Ook zorgt het voor versterking van de economie en creëert het werkgelegenheid. Het aantal vakanties naar het buitenland neemt af, het aantal toeristen uit het buitenland groeit. Daarbij is ook de focus van de sector op de doelgroep gezinnen met kinderen verbreed naar alleenstaanden (met kinderen) en senioren. Steeds meer toeristen, uit binnen- en buitenland, zoeken de eigenheid van Holland.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

Te weinig mensen denken aan de Krimpenerwaard als men spreekt over Het Groene Hart, terwijl juist onze waard een veenweidegebied is met unieke kwaliteiten. Het karakteristieke slagenlandschap, de lintbebouwing, de openheid en het vele groen en water zijn karakteristieke kenmerken van ons gebied. De Krimpenerwaard bevat vele iconen. Niet alleen de zilverstad Schoonhoven is illustratief voor het gebied, ook de andere kernen kennen een eigen ontstaansgeschiedenis die vaak teruggrijpt op de vroegere relatie met de rivieren. De cultuurhistorische bebouwing zoals molens en oude boerderijen en het kavelpatroon in het buitengebied dragen bij aan het verhaal over de ontstaansgeschiedenis van het gebied als geheel. In ons gebied worden recreanten en toeristen de activiteiten 'in de buitenlucht' aangeboden, zoals koeien melken, spelen in speelpolders, kaas maken, vloten bouwen, streekproducten, etc. Recreëren en kleinschalige overnachtingsmogelijkheden bij de boer kan een nevenactiviteit voor de agrariërs zijn en tevens inspelen op de vraag van recreanten en toeristen.

In het buitengebied is rust, natuur en het boerenleven te ervaren, waarbij de steden als Gouda en Rotterdam op een steenworp afstand liggen. Er liggen volop kansen door ons gebied onder de aandacht te brengen in de regio. Een sterke gebiedspromotie, met focus op de belangrijkste activiteiten en het benutten van de centrale positie (richting onder andere Groene Hart, regio's Rotterdam en Gouda en de Alblasserwaard en de Randstad) zijn belangrijke aandachtspunten. Hierbij kan de Krimpenerwaard zich aanbieden als een authentiek en rustig stukje Holland aan de rand van de Randstad. Waarbij water (blauw), kaas (geel), landschap (groen) en zilver de belangrijke pijlers zijn voor het gebied.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

1. Wij stellen een programma voor gebiedspromotie op om recreanten en toeristen uit de (verre) regio te informeren over hetgeen onze gemeente te bieden heeft. Dat doen wij onder andere op basis van ons unieke en karakteristieke landschap en de diversiteit van de kernen waaronder Schoonhoven Zilverstad.
2. Ten behoeve van het opstellen van dit programma organiseren wij netwerkbijeenkomsten met (recreatie)ondernemers. De promotie van streekproducten dient daarin een stevige positie te krijgen. Ook de realisatie van (digitale)informatiepunten kan onderdeel zijn van het programma voor gebiedspromotie. Omdat ook de Gebiedsovereenkomst Krimpenerwaard 2014-2021 kansen biedt voor recreatie en toerisme dienen beide plannen op elkaar te worden afgestemd.
3. Wij stimuleren kleinschalige overnachtingsmogelijkheden in het buitengebied.
4. Recreatieve routes, zoals fiets-, wandel-, kano-, fluisterboot en 3 pk-, schaats-, skeeler en ruiterroutes verdienen ontwikkeling.
5. Wij stellen een vaarverordening op om de ontwikkeling van recreatie en toerisme te stroomlijnen met andere gebruikers.
6. De inkomsten uit de toeristenbelasting zetten wij in ten gunste van de sector en worden benut voor de gemeentelijke inzet ten aanzien van het programma gebiedspromotie.
7. Wij willen één aanspreekpunt om alle ontwikkelingen en activiteiten op het gebied van recreatie en toerisme samen te brengen.
8. Wij maken een subsidiescan om de mogelijkheden te onderzoeken van (extra gelden) voor onze regio op het gebied van recreatie en toerisme.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
08.01	Gemeente Krimpenerwaard (inter)nationaal bekend als 'sterk en uniek merk' in het bijzonder op toeristisch en recreatief gebied en daarnaast op het bredere vlak (recreatie, wonen, werken, cultuur en sport). • Grote naamsbekendheid van de Gemeente; • Vergroting van het aantal recreanten, toeristen en overnachtingen; • Vergroting van het aandeel arbeidsparticipatie in de recreatieve sector. • Vergroting van het aandeel recreatie in het BNP Krimpenerwaard.	Als onderdeel van het gemeente brede Programma Vitaliteit en Leefbaarheid (5.2) opstellen van deelprogramma voor de gebiedspromotie Krimpenerwaard die de naamsbekendheid van de Krimpenerwaard versterkt op de terreinen recreatie, wonen, werken, cultuur en sport. Het deelprogramma omvat o.a. de volgende onderdelen: - Opstellen gebieds marketingstrategie; - Digital Marketing en social media "Verbonden partijen" bevorderen/bundelen.	Toename aantal toeristen. Vijf nieuwe activiteiten. Eén aanspreekpunt.	X			
08.02.03	Gebiedspromotie om recreanten en toeristen uit de (verre) regio te informeren over hetgeen onze gemeente te bieden heeft en versterken recreatieve mogelijkheden.	Organiseren netwerkbijeenkomsten in de gemeente, samenwerken met Groenalliantie, Gouwe-Wiericke, Rijn- en Veenstreek, Provincie en Groene Hart.	Er zijn twee netwerkbijeenkomsten per jaar.	X			
08.03.01	Versterken kleinschalige overnachtingsmogelijkheden in het buitengebied.	Samen met promotieteam in kaart brengen en onderzoek doen naar overnachtingsmogelijkheden.	In beeld brengen overnachtingsmogelijkheden.	→X			
08.03.02	Versterken kleinschalige overnachtingsmogelijkheden in het buitengebied.	Stimuleren kleinschalige overnachtingsmogelijkheden in het buitengebied.		X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
08.04.02	Ontwikkelen en versterken recreatieve routes.	Onderzoek en versterken ruimtelijke kwaliteit langs recreatieve routes als onderdeel van de ontwikkelvisie buitengebied / structuurvisie (5.10).	Wordt meegenomen in Omgevingsvisie	X			
08.07	Zorgen voor één aanspreekpunt voor recreatie en toerisme.	Faciliteren en ondersteunen dat organisaties zich verenigen in een rechtspersoon en zich ontwikkelen als aanspreekpunt recreatie & toerisme in de Krimpenerwaard.	In 2016 is er één aanspreekpunt voor recreatie & toerisme in de Krimpenerwaard. Vanaf 2018 is er één uitvoeringsorganisatie.	X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

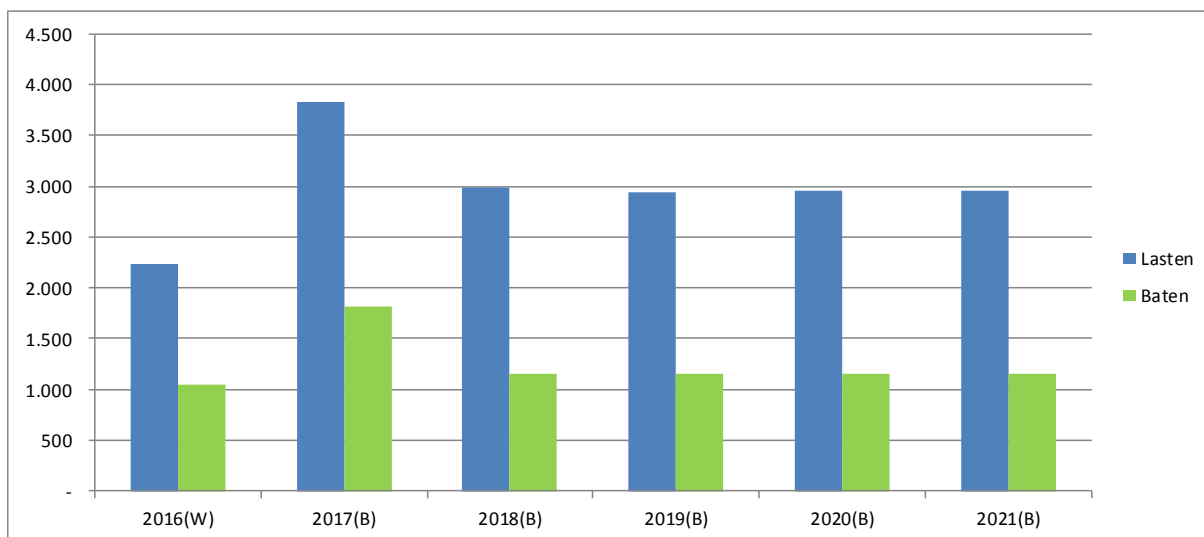
Verbonden Partijen	Doelstelling
Groenalliantie	De Groenalliantie heeft als doel om de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van groengebieden binnen het werkgebied te versterken. Hierin begrepen is het behoud en de versterking van de groen- en recreatieve verbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de groengebieden, alsmede de bevordering van de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht daarvan.
Veerdienst Schoonhoven	De veerdienst is voor de instandhouding, beheer en exploitatie van de veerdienst over de Lek tussen Schoonhoven en Gelkenes en de veerdienst tussen Goudarak en Moordrecht.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	2.233	3.819	2.980	2.947	2.956	2.951
Totaal lasten	2.233	3.819	2.980	2.947	2.956	2.951
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	1.048	1.818	1.146	1.146	1.146	1.146
Totaal baten	1.048	1.818	1.146	1.146	1.146	1.146
Saldo van baten en lasten	-1.185	-2.001	-1.834	-1.801	-1.810	-1.805
Mutatie reserves	254	251	121	91	90	89
Geraamd resultaat	-931	-1.750	-1.713	-1.710	-1.720	-1.716

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
08.01	Havens & veerdiensten	-305	-445	-459	-460	-472	-472
08.02	Musea	-159	-146	-179	-179	-179	-178
08.03	Recreatieve voorzieningen	-1.769	-3.228	-2.341	-2.308	-2.305	-2.300
Totaal Lasten		-2.233	-3.819	-2.980	-2.947	-2.956	-2.951
08.01	Havens & veerdiensten	317	371	317	317	317	317
08.02	Musea	0	11	11	11	11	11
08.03	Recreatieve voorzieningen	985	1.687	938	908	907	907
Totaal Baten		1.302	2.069	1.267	1.236	1.236	1.235
Saldo lasten en baten		-931	-1.750	-1.713	-1.710	-1.720	-1.716

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.

09. Programma Bestuur en dienstverlening

Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkelingen?

De Nederlandse inwoner is steeds mondiger en laat zijn mening via vele kanalen makkelijk horen. Naast de traditionelere manieren zoals per telefoon en per brief, maakt internet de laatste decennia een grote ontwikkeling door. Door middel van internet, met meer specifiek Facebook, Twitter, blogs, etc., kunnen inwoners (en ook bedrijven) snel en makkelijk een groot publiek bereiken. Veel informatie is op makkelijke wijze bereikbaar en nieuwe informatie kan heel snel worden verspreid. De dynamiek van de maatschappij is veranderd en blijft veranderen door het internet en alles wat daar mee samenhangt. Gemeenten moeten aansluiting houden met de maatschappij en op de ontwikkelingen inspelen en meebewegen waar mogelijk. Dat kan niet alleen via het internet en andere digitale contacten. Nog altijd is er een groep mensen die geen toegang heeft tot het internet of de vaardigheden mist om daar gebruik van te maken.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

Goed bestuur gaat niet alleen over de inhoud. Het hangt ook samen met de manier waarop het is georganiseerd. Komend vanuit vijf verschillende gemeenten willen de coalitiepartijen bouwen aan samenhang en vertrouwen. Wij willen op transparante wijze de verbinding leggen met onze inwoners en ondernemers, gemeenteraad, maatschappelijke organisaties en kerken, medeoverheden en alle overige partners van de gemeente. Wij streven naar uitstekende dienstverlening voor onze inwoners. We gaan daarbij voor een 8. Daarvoor is het belangrijk dat de gemeente betrouwbaar is en haar woord nakomt, heldere afspraken maakt en verwachtingen waar maakt. Een gemeente die de inwoner erkent en mee laat denken over belangrijke ontwikkelingen kan veel betekenen. Op die manier maken wij maximaal gebruik van het sociaal, maatschappelijk en intellectueel kapitaal uit onze gemeenschap om goede keuzes te maken voor onze gemeenschap. Echter niet alles wat een inwoner(sgroep) wil, kan ook. Bij wensen van de individuele inwoners of groeperingen moeten wij alle belangen laten meewegen, ook die van minderheden of groepen die minder makkelijk de weg naar het gemeentehuis vinden. Daartoe dienen de bestaande en stevige sociale, maatschappelijke, kerkelijke en economische structuren in de gemeente optimaal te worden benut.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

1. Wij gaan actief de dialoog aan met onze inwoners, bedrijven, kerken en maatschappelijke instellingen uit de kernen. Waar dat kan, gaan wij beleid in gezamenlijkheid vormgeven of afstemmen met deze partijen.
2. Bestuurlijke drukte gaan wij zoveel mogelijk reduceren. Korte communicatielijnen tussen gemeente, inwoners en ondernemers zijn een uitdaging voor de nieuwe gemeente.
3. Het gemeentebestuur is zichtbaar en een stevige partner binnen de gemeente én daarbuiten. Voor het behartigen van onze regionale belangen richten wij ons op de Nieuwe Regio, Stadsregio Rotterdam en indien nodig andere regio's.
4. De gemeentelijke organisatie moet verder worden opgebouwd. Dat moet een flexibele organisatie worden met als waarden dienstverlenend, meedenkend, samenwerkend, resultaatgericht, betrouwbaar, betrokken en integer. Het wordt een organisatie die kijkt en handelt vanuit kansen en mogelijkheden.
5. Wij geven rekenschap van het feit dat de nieuwe organisatie in acht maanden tijd is neergezet waar normaal twee jaar voor staat. De organisatie heeft dan ook nog een duidelijke opdracht om de komende periode de interne bedrijfsvoering verder te professionaliseren.
6. De maatschappij verandert. Dat vraagt om de nodige flexibiliteit. Niet alleen voor openings- en sluitingstijden maar voor bereikbaarheid en beschikbaarheid. Ontwikkelingen op het terrein van digitalisering, Het Nieuwe Werken en plaats- en tijdonafhankelijk werken brengen met zich mee dat in deze coalitieperiode de bouw van een nieuw gemeentehuis niet aan de orde zal zijn.
7. Wij willen toewerken naar een compacte krachtige gemeentelijke organisatie met een dienstverlening waarbij het resultaat telt. Wij staan daarbij voor de drie E's: Efficiënt, Effectief en Excellent. Uiteraard geldt hierbij het uitgangspunt dat het wel betaalbaar moet blijven.
8. Excellente dienstverlening is niet in één jaar te realiseren. Daarom stellen wij prioriteiten en maken keuzes voor meerdere jaren. In 2015 onderzoeken wij de inwonerstevredenheid om te weten hoe de inwoners over de huidige dienstverlening oordelen. In 2017 houden wij een volgend onderzoek om de ontwikkeling op het gebied van dienstverlening te bepalen. Aan het einde van de coalitieperiode resulteert dit in een kwaliteitshandvest.
9. Wij willen geen overbodige regels. Deregulering is om die reden een onderwerp dat breed binnen de organisatie leeft.

10. Wij houden alle samenwerkingsverbanden tegen het licht om te bepalen of de samenwerking ook past met de omvang en ambities van onze nieuwe gemeente en waarin efficiency en effectiviteit sleutelwoorden zijn.
11. Wij onderzoeken welke vormen van dienstverlening het beste passen bij welke producten. Iedere vorm is denkbaar: van digitaal tot persoonlijk door middel van een huisbezoek.
12. Wij stellen de App "Gemeentelijke dienstverlening Krimpenerwaard" in werking om zo onze inwoners te informeren over bijvoorbeeld (aangevraagde) producten, meldingen, afvalkalender, nieuwsbrieven en wijkbijeenkomsten. Deze app bouwen wij gedurende onze coalitieperiode verder uit.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
09.01a.01	Inwoners die tevreden zijn over de dienstverlening en het beleid van de gemeente en de invloed die zij daarop kunnen uitoefenen.	Opstellen van een gemeente breed Programma Professionalisering en Verbeteren Dienstverlening, waarin o.a. aandacht voor : · Transparantie en aanspreekbaarheid · Adequaet communiceren met inwoners als belangrijk aandachtspunt, afgestemd op de wensen van de burgers. Met bedrijven en maatschappelijke instellingen in gesprek gaan om na te gaan wat wij kunnen betekenen, om producten eenvoudiger te regelen bij de gemeente.	De inwoners en bedrijven geven de gemeente in 2018 een 8 voor dienstverlening.	X			
09.03a	Het gemeentebestuur is zichtbaar binnen de gemeente en daarbuiten.	Een herkenbaar en aanspreekbaar gemeentebestuur dat waarneembaar in contact staat met de samenleving.		X			
09.04	Een flexibele en naar buiten gerichte organisatie.	Is onderdeel van het programma dienstverlening (9.1).		X			
09.06.01	Optimale inzet en gebruik bestaande huisvesting en nieuwe werken.	Is onderdeel van het programma dienstverlening (9.1):		X			
09.06.02	Optimale inzet en gebruik bestaande huisvesting en nieuwe werken.	Jaarlijks een evaluatie van de bereikbaarheid gemeente (KCC en serviceloketten).		X			
09.07.01	Een compacte krachtige gemeentelijke organisatie met een dienstverlening waarbij het resultaat telt.	Zie hiervoor 9.1.		X			
09.08.03	Een beeld van de beoordeling van onze inwoners over de dienstverlening.	Vervolg onderzoek klantwaardering.		X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
		In 2016 hebben we onderzoek uitgevoerd onder inwoners naar de waardering van de dienstverlening. In 2018 doen we een herhaalmeting om te weten waar we staan op weg naar de 8 voor dienstverlening.					
09.08.04	Een beeld van de beoordeling van onze inwoners over de dienstverlening.	Kwaliteitshandvest opzetten.		X			
		In het collegewerkprogramma hebben we afgesproken dat er in 2018 een kwaliteitshandvest ligt. Dit is een eenmalige actie vanuit het programma Dienstverlening.					
09.09.01	Verminderen van regels.	Is onderdeel programma dienstverlening.	Verminderen regels met 10%.	X			
		In het programma dienstverlening hebben we gekozen voor het doel effectievere regels en procedures. De klantreis (een project uit het programma) is een middel om te komen tot effectievere regels en procedures.					
09.09.02	Verminderen van regels.	Opstellen beleid deregulering, gekoppeld aan het lean maken van processen en vergroten van de klanttevredenheid.		X			
09.09.03	Verminderen van regels.	Monitoren effecten van deregulering vanaf 2018.		X	X		
09.11.02	Diverse vormen van dienstverlening, passend bij de producten.	Digitaliseren van zoveel mogelijk producten zodat de burgers de keuze hebben via welk kanaal men geholpen wil worden.		X			
09.11.03	Diverse vormen van dienstverlening, passend bij de producten.	Ook is er de mogelijkheid voor mensen die niet gebruik kunnen maken van die kanalen, om bij de mensen op huisbezoek te gaan voor het aanvragen en afleveren van documenten.		X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

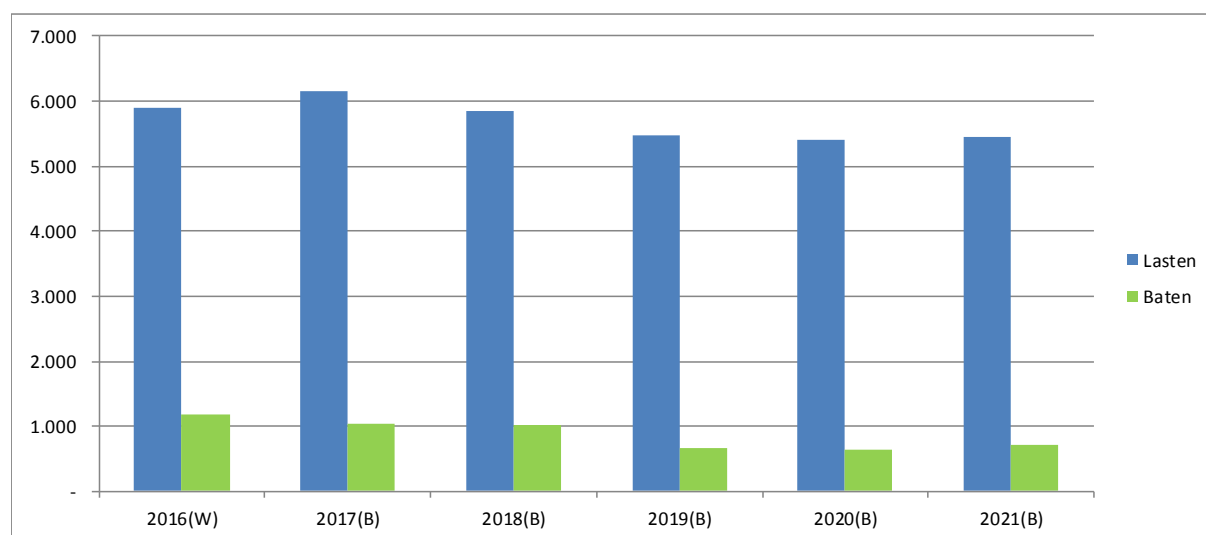
Verbonden Partijen	Doelstelling
Gemeenschappelijke Regeling Regio Midden Holland	De regionale samenwerking in de regio Midden-Holland gaat uit van een netwerksamenwerking. Daarbij is het uitgangspunt een versterking van de belangenbehartiging, de lobby waarbij de juiste strategische tafels de speerpunten uit de programma's van de regio geagendeerd kunnen
Streekarchief Midden Holland	Het Streekarchief is belast met de uitvoering van de gemeentelijke taken in het kader van de archiefwet. Dit houdt in het beheer van de naar de archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden en het toezicht op het beheer van de nog niet naar de archiefbewaarplaatsen overgebrachte archiefbescheiden die nog bij de deelnemende gemeenten berusten. Daarnaast nazorg van de laatstgenoemde bescheiden, de dienstverlening in de studiezaal en het bevorderen van de plaatselijke en regionale geschiedbeoefening.

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid			63	18	18	18
Bestaand beleid	5.889	6.149	5.778	5.443	5.389	5.426
Totaal lasten	5.889	6.149	5.841	5.461	5.407	5.444
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	1.191	1.041	1.026	668	643	717
Totaal baten	1.191	1.041	1.026	668	643	717
Saldo van baten en lasten	-4.698	-5.108	-4.815	-4.793	-4.764	-4.727
Mutatie reserves	-1.133	-1.225	-3.081	10	9	9
Geraamd resultaat	-5.831	-6.333	-7.896	-4.783	-4.755	-4.718

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
09.01	Gemeenteraad	-1.251	-1.423	-1.540	-1.514	-1.514	-1.514
09.02	B&W & bestuursondersteuning	-1.649	-2.160	-2.079	-2.069	-2.035	-2.035
09.03	Samenwerking	-6.619	-4.863	-5.795	-708	-548	-548
09.04	Burgerzaken	-676	-1.517	-1.516	-1.329	-1.309	-1.346
Totaal Lasten		-10.196	-9.963	-10.930	-5.621	-5.407	-5.444
09.01	Gemeenteraad	6	0	30	0	0	-
09.02	B&W & bestuursondersteuning	11	80	0	0	0	-
09.03	Samenwerking	3.301	2.466	1.969	166	7	7
09.04	Burgerzaken	1.047	1.083	1.035	671	646	720
Totaal Baten		4.364	3.629	3.034	837	653	726
Saldo lasten en baten		-5.831	-6.334	-7.896	-4.784	-4.755	-4.718

Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.

10. Financiën en algemene dekkingsmiddelen

Wat zien wij als belangrijke landelijke trends en ontwikkeling?

De economische situatie in Nederland heeft direct gevolg voor gemeenten. Onder de noemer 'samen trap op, samen trap af' betekent minder inkomsten van het Rijk dat het Rijk minder uitkeert aan gemeenten. Daar komt bij dat het belastinggebied van gemeenten verder aan banden wordt gelegd en dat de decentralisatie van rijkstaken naar gemeenten gepaard gaat met een korting op het budget. Dit heeft tot gevolg dat het risicoprofiel van gemeenten wordt verhoogd.

Wat betekenen die trends en ontwikkelingen op langere termijn voor ons gebied?

Een goede financiële positie en een solide begroting zijn voor de gemeente Krimpenerwaard en haar toekomst belangrijk. De coalitiepartijen staan een strikte begrotingsdiscipline voor met als resultaat een evenwichtige en gezonde meerjarenbegroting. Tegelijkertijd streven wij ernaar om de lokale lasten voor de inwoners en bedrijven zo laag mogelijk te houden. Wij zien in dat verband een uitdaging en zullen daarom keuzes moeten maken. Om de begroting op orde te krijgen gaan wij ons herbezinnen op de gemeentelijke taken, voorzieningen en accommodaties. Hiertoe zal een grondige taakanalyse worden uitgevoerd. Een financieel gezonde gemeente is daarbij uitgangspunt.

Wat kunt u deze raadsperiode van ons verwachten?

1. Op basis van de bekende financiële situatie in het voorjaar 2015 herijken wij de begroting en de reserveposities. Op basis daarvan actualiseren wij tevens de gemaakte keuzes.
2. De lopende projecten van de voormalige gemeenten worden verder uitgevoerd, afhankelijk van de geleverde financiële dekking vanuit die betreffende gemeente.
3. Bij het overhevelen van taken vanuit het rijk naar de gemeente fungeren de bijbehorende rijksbudgetten als financiële kaders voor het betreffende beleid. Een sluitende begroting wordt bewerkstelligd door het in de hand houden van de uitgaven, niet door het vergroten van de inkomsten door verhoging van de lokale lasten. Voor de drie decentralisaties geldt dat deze in 2018 budgettair neutraal moeten zijn.
4. De totale inkomsten uit OZB nemen niet meer toe dan alleen met de jaarlijkse inflatiecorrectie. De bestaande OZB-verordeningen worden zo snel mogelijk geharmoniseerd. Dit zal in individuele gevallen pijn gaan doen. Dat is echter onontkoombaar. De belofte om de totale inkomsten uit OZB niet te laten groeien, houdt niet de belofte in dat niemand ten opzichte van voorgaande jaren meer zal gaan betalen. De coalitiepartijen willen hier eerlijk en transparant over zijn.
5. Met de samenvoeging van de vijf gemeenten en de K5-organisatie is een korting van 5% op het budget 'personeelslasten' gerealiseerd ten opzichte van de voorgaande jaren. Wij houden, bij gelijkblijvende taken, vast aan dat percentage.
6. Wij willen dat de beheerplannen meerjarig een financieel sluitende dekking vertonen. De beheerplannen behoren inzicht te geven in de onderhoudskosten om alle kapitaalgoederen op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden.
7. Wij hanteren als uitgangspunt dat wij de bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen niet verhogen en bij een bezuinigingsopgave willen wij een evenredige verlaging doorvoeren op de gemeenschappelijke regelingen.
8. Wij houden begraven betaalbaar. De huidige inkomsten uit deze rechten wordt richtinggevend voor de vaststelling van de nieuwe tarieven. Wij onderzoeken de harmonisatie van de begrafenisrechten met als uitgangspunt dat begrafenisrechten niet 100% kostendekkend hoeven te zijn wat betreft de openbare ruimte en het onderhoud daarvan.
9. In 2015 wordt een nieuwe nota Risicomanagement aangeboden aan de raad.

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
10.01a	Structureel sluitende begroting die het juiste inzicht biedt in financiële positie van de gemeente.	Bijstellen van (meerjaren)begroting 2015 en opstellen nieuwe (meerjaren)begrotingen o.b.v. huidige inzichten. Herijking van ambities en keuzes en het opnieuw in beeld brengen daarvan.	Structureel sluitende begroting.	X			

Nr.	Wat willen we bereiken	Wat doen we daarvoor	Prestatie-indicator	2018	2019	2020	2021
10.02	Uitvoering van de lopende projecten.	De lopende projecten worden alleen uitgevoerd als er financiële dekking vanuit de (voormalige) gemeenten aanwezig is.		X			
10.03.01	OZB-opbrengst stijgt niet meer dan met inflatie.	Harmonisatie OZB afgerond.	Toename OZB-opbrengst (excl. areaaluitbreiding) maximaal gelijk aan indexering.	X			
10.03.02	OZB-opbrengst stijgt niet meer dan met inflatie.	OZB wordt geïndexeerd in de begroting.		X			
10.05	Personeelslasten op max. 95% van kosten voor herindeling.	Inzichtelijk maken en houden van personeelslasten (monitoren) in relatie tot o.a. omvang formatie, takenpakket, CAO-afspraken en effecten functiewaardering.	Niveau personele lasten zo mogelijk maximaal 95% van voor herindeling.	X			
10.07.01	Ontwikkeling bijdrage aan GR'en gelijk laten lopen met uitgangspunten gemeentelijke begroting.	Belangenbehartiging in ambtelijke en bestuurlijke overleggen betreffende GR'en. Inzicht in bijdrage aan GR'en. Opstellen kaders voor verbonden partijen in lokaal en regionaal verband.	Ontwikkeling bijdrage aan GR'en gelijk aan gemeentelijke begroting.	X			

Relatie met verbonden partijen

Deelname in de volgende verbonden partij(en) draagt bij aan het uitvoeren van activiteiten en realiseren van de doelstellingen binnen dit programma. Voor verdere toelichting over de verbonden partijen verwijzen we u naar paragraaf F. Verbonden Partijen.

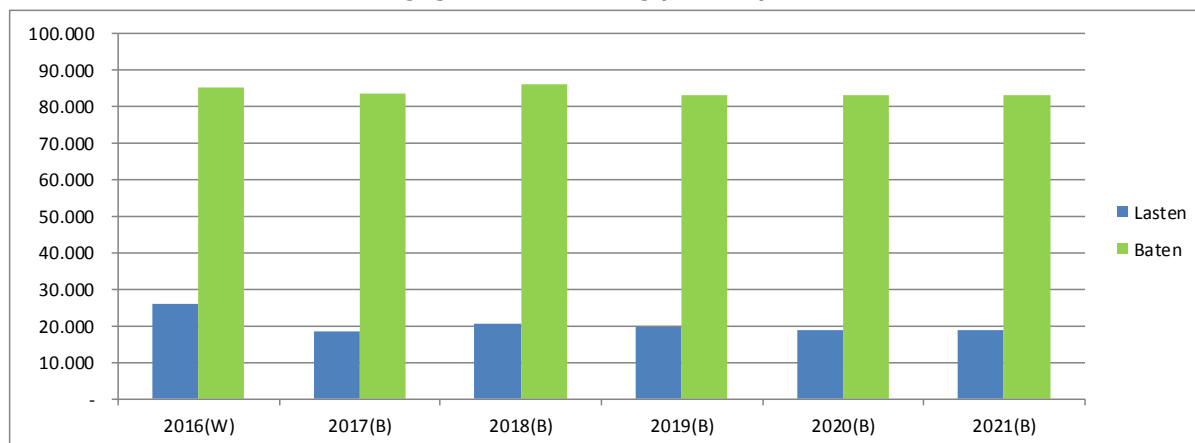
Verbonden Partijen	Doelstelling
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	De N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, evenals het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is.
Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)	Het SVHW verzorgt voor de deelnemers de volgende werkzaamheden: de heffing en invordering van lokale belastingen; • de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken; • de administratie van vastgoedgegevens; • het verstrekken van de vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden. Tevens verzorgt het SVHW de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG) en de uitvoering van de Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (WKPB).

Wat mag het kosten?

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid			199	276	379	454
Bestaand beleid	26.096	18.518	20.238	19.206	18.385	18.357
Totaal lasten	26.096	18.518	20.437	19.482	18.764	18.811
Nieuw beleid						
Bestaand beleid	84.972	83.597	85.877	83.103	83.180	83.128
Totaal baten	84.972	83.597	85.877	83.103	83.180	83.128
Saldo van baten en lasten	58.876	65.079	65.440	63.621	64.416	64.317
Mutatie reserves	-63	2.995	2.587	1.620	802	739
Geraamd resultaat	58.813	68.074	68.027	65.241	65.218	65.056

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Tabel mutaties lasten en baten per product (x € 1.000)

Product	Omschrijving	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
10.01	Geld- & vermogensbeheer	-1.085	-1.770	-2.055	-1.835	-1.612	-1.432
10.03	Uitvoering wet woz	-361	-361	-361	-361	-361	-361
10.04	Algemene belastingen & heffingen	-1.174	-1.183	-127	-157	-186	-186
10.05	Algemene baten & lasten	-32.826	-20.934	-18.454	-17.306	-16.766	-16.977
10.06	Saldo exploitatie	0	0	0	0	0	-
Totaal Lasten		-35.446	-24.247	-20.996	-19.658	-18.925	-18.956
10.01	Geld- & vermogensbeheer	537	1.310	2.165	2.272	2.129	2.090
10.02	Algemene uitkering	70.180	68.952	72.247	69.305	69.495	69.441
10.04	Algemene belastingen & heffingen	12.174	13.761	11.464	11.526	11.580	11.621
10.05	Algemene baten & lasten	11.367	8.299	3.147	1.797	939	861
Totaal Baten		94.258	92.321	89.023	84.900	84.143	84.013
Saldo lasten en baten		58.813	68.074	68.027	65.241	65.218	65.057

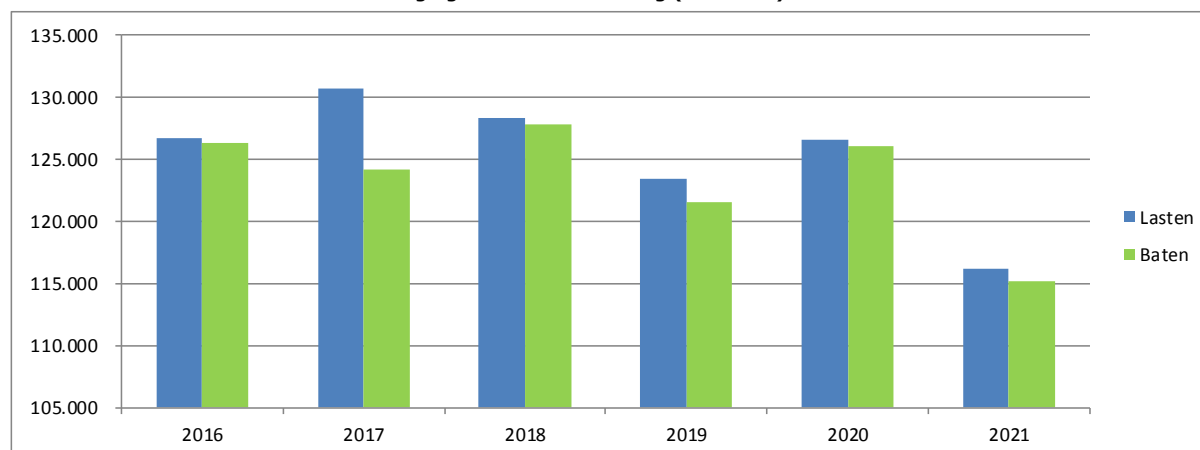
Voor een analyse van de verschillen tussen de jaarschijven 2017 en 2018 verwijzen wij u naar model 3 op pagina 125.

Recapitulatie van baten en lasten

Tabel Baten en lasten (x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenraming		
				2019	2020	2021
Nieuw beleid	0	0	515	553	639	714
Bestaand beleid	126.612	130.687	127.722	122.897	125.832	115.479
Totaal lasten	126.612	130.687	128.237	123.450	126.471	116.193
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	126.250	124.205	127.822	121.547	126.067	115.166
Totaal baten	126.250	124.205	127.822	121.547	126.067	115.166
Saldo van baten en lasten	-362	-6.482	-415	-1.903	-404	-1.027
Mutatie reserves	1.710	6.482	422	2.156	718	1.199
Geraamd resultaat	1.348	0	7	253	314	172

Grafiek Lasten en baten inclusief ombuigingen voor bestemming (x € 1.000)



Indicatoren

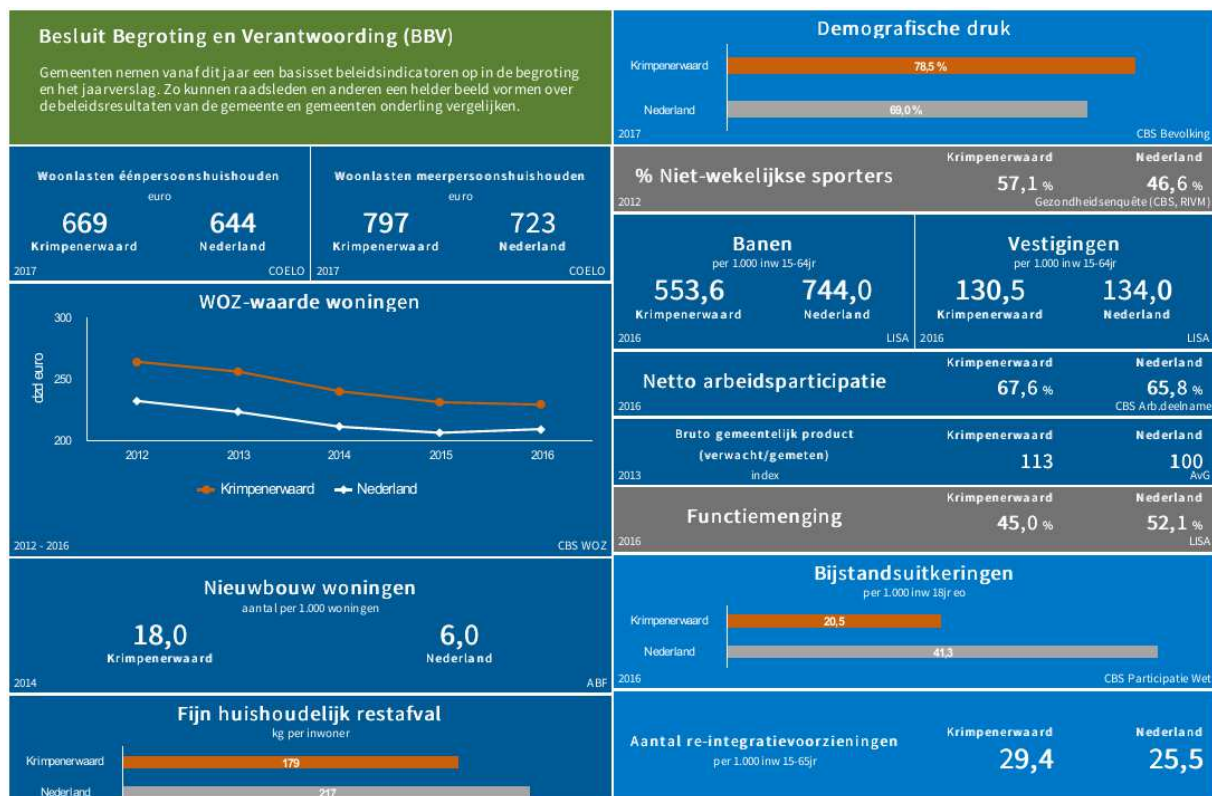
In het herziene BBV is voorgeschreven dat alle gemeenten een basis set van beleidsindicatoren opnemen in de begroting. Doel hiervan is de begrotingen inzichtelijker maken voor raadsleden die niet met financiën zijn belast en betere onderlinge vergelijkbaarheid van de gemeentebegrotingen mogelijk maken.

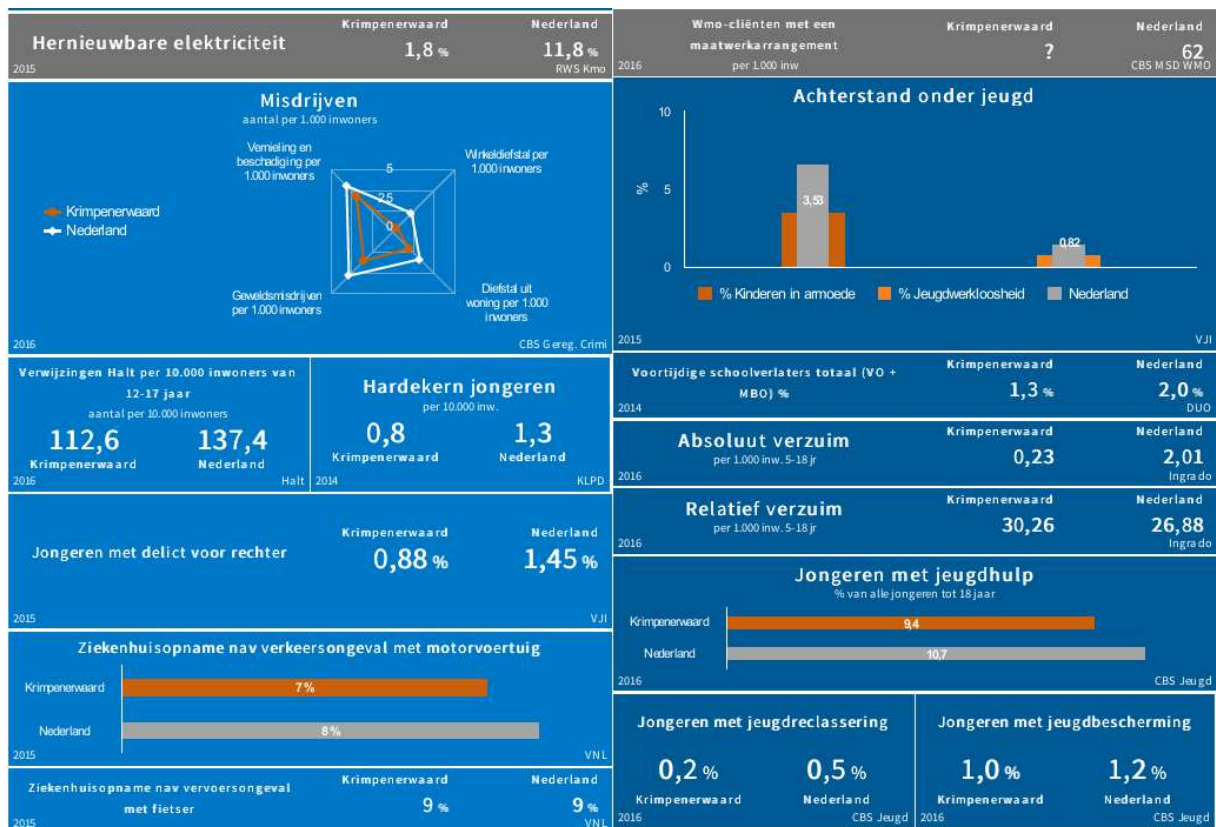
De meeste indicatoren zijn beschikbaar via de website www.waarstaatjegemeente.nl. Op deze site is het ook mogelijk om de indicatoren te vergelijken met het totaal van de gemeenten in Nederland, binnen de provincie of met individuele gemeenten. In de onderstaande figuren is gekozen om de vergelijking met Nederland te maken.

Voor een aantal indicatoren geldt dat ze niet via landelijke bronnen beschikbaar zijn. Dit betreft de indicatoren onder het kopje Bestuur en ondersteuning. Deze kunnen nu nog niet vergeleken worden met andere gemeenten. Bovendien kan hierbij worden opgemerkt dat de uitkomst van vergelijking met andere gemeenten niet altijd objectief is. Dit komt doordat bij de financiële indicatoren niet volledig uitputtend is voorgeschreven welke gegevens er in meegenomen moeten worden.

De indicatoren worden pas zinvol als er sprake is van een specifieke benchmark en/of als de ontwikkeling in de tijd wordt bijgehouden. Pas dan kunnen er conclusies aan worden verbonden die kunnen worden betrokken bij het gemeentelijk beleid. Doordat het nu het tweede jaar is dat de indicatoren worden gepresenteerd, is er nog geen sprake van een ontwikkeling in de tijd. Daarom is er, net als vorig jaar, voor gekozen om enkel de indicatoren te presenteren. Wel is door middel van kleuren de afwijking en/of ontwikkeling ten opzichte van gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse, grootteklasse en het landelijke gemiddelde weergegeven. Het streven is om voor de indicatoren waarvoor in 2019 een betrouwbare benchmark beschikbaar is, vanaf de begroting 2019 een nadere analyse op de uitkomst van de indicatoren op te nemen.

Op de volgende pagina's is een totaaloverzicht van alle indicatoren in een figuur opgenomen. Daaronder zijn de gepresenteerde waarden in tabellen toegelicht. Voor de vergelijking met het landelijk gemiddelde zijn hierbij ook de waarden zoals vorig jaar in de begroting gepresenteerd opgenomen.





(Bron: www.waarstaatjegemeente.nl)

Ontwikkeling ten opzichte van gemiddelde van niet-stedelijke gemeenten

In de onderstaande tabel zijn de scores van Krimpenerwaard vergeleken met het gemiddelde van gemeenten in dezelfde stedelijkssklasse (niet-stedelijk). Vorig jaar is deze vergelijking niet gemaakt, waardoor er geen sprake is van een relatieve ontwikkeling

Gehanteerde kleuren bij de absolute ontwikkeling (X):

	Niet te beoordelen of score positief of negatief afwijken van landelijk gemiddelde
	Positieve score ten opzichte van landelijk gemiddelde
	Negatieve score ten opzichte van landelijk gemiddelde

Indicator	Eenheid	Periode	Krw	Niet-stedelijk	Δ	Beschrijving
Veiligheid						
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	2	2,1		Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	4,4	3,6		Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	aantal per 10.000 inwoners	2016	112,6	85,7		Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
Hardekern jongeren	per 10.000 inw.	2014	0,8	0,3		Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	0,5	0,7		Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	3,5	2,9		Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele
Verkeer en vervoer						
Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2015	7	8		Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2015	9	9		Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Economie						
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	553,6	568,7		Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	130,5	148,6		Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Netto arbeidsparticipatie	%	2016	67,6	66,3		Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	2013	113	104		Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd.
Funciemenging	%	2016	45	45,5		De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
Onderwijs						
% Voortijdige schoolverlaters totaal	%	2014	1,3	1,3		Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
Absoluut verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr.	2016	0,23	1,39		Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
Relatief verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr.	2016	30,26	18,87		Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
Sport, cultuur en recreatie						
% Niet-wekelijkse sporters	%	2012	57,1	51,3		Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
Sociaal Domein						
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	553,6	568,7		Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Jongeren met delict voor rechter	%	2015	0,88	0,8		Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
% kinderen in armoede	%	2015	3,53	3,38		Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
% Jeugdwerkloosheid	%	2015	0,82	1,12		Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
Netto arbeidsparticipatie	%	2016	67,6	66,3		Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.

Indicator	Eenheid	Periode	Krw	Niet-stedelijk	Δ	Beschrijving
Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jr eo	2016	20,5	21,9		Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners.
Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	2016	29,4	20,6		Het aantal reïntegratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2016	9,4	10,1		Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
Jongeren met jeugdreclassering	%	2016	0,2	0,3		Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
Jongeren met jeugdbescherming	%	2016	1	1		Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw	2016	?	52		Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de
Volksgezondheid en milieu						
Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2012	179	199		De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
Hernieuwbare elektriciteit	%	2015	1,8	25,2		Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing						
Demografische druk	%	2017	78,5	77,9		De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2014	18	5,7		Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
Financiën						
Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2017	669	676		Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2017	797	759		Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
WOZ-waarde woningen	dzd euro	2016	229	213		De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
		2015	231	212		
		2014	238	218		
		2013	257	230		
		2012	264	239		

Ontwikkeling ten opzichte van gemiddelde van gemeenten met 50.000-100.000 inwoners

In de onderstaande tabel zijn de scores van Krimpenerwaard vergeleken met het gemiddelde van gemeenten in dezelfde grootteklasse (50.000-100.000 inwoners). Ook hiervoor geldt dat deze vergelijking vorig jaar niet is gemaakt, waardoor er geen sprake is van een relatieve ontwikkeling

Gehanteerde kleuren bij de absolute ontwikkeling (X):

	Niet te beoordelen of score positief of negatief afwijken van landelijk gemiddelde
	Positieve score ten opzichte van landelijk gemiddelde
	Negatieve score ten opzichte van landelijk gemiddelde

Indicator	Eenheid	Periode	Krw	50-100	Δ	Beschrijving
Veiligheid						
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	2	3,4	X	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	4,4	6,1		Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	aantal per 10.000 inwoners	2016	112,6	138,8		Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
Hardekern jongeren	per 10.000 inw.	2014	0,8	1,4		Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	0,5	2,2		Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	3,5	5,4		Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele
Verkeer en vervoer						
Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2015	7	8		Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2015	9	9		Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Economie						
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	553,6	740,1		Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	130,5	121,7		Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Netto arbeidsparticipatie	%	2016	67,6	65,6		Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	2013	113	102		Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd.
Funcitiemenging	%	2016	45	51,5		De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
Onderwijs						
% Voortijdige schoolverlaters totaal	%	2014	1,3	2		Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
Absoluut verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr.	2016	0,23	1,87		Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
Relatief verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr.	2016	30,26	28,59		Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000
Sport, cultuur en recreatie						
% Niet-wekelijkse sporters	%	2012	57,1	48,4		Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
Sociaal Domein						
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	553,6	740,1		Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Jongeren met delict voor rechter	%	2015	0,88	1,61		Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
% kinderen in armoede	%	2015	3,53	6,22		Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
% Jeugdwerkloosheid	%	2015	0,82	1,5		Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
Netto arbeidsparticipatie	%	2016	67,6	65,6		Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.

Indicator	Eenheid	Periode	Krw	50-100	Δ	Beschrijving
Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jr eo	2016	20,5	39,4		Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners.
Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	2016	29,4	27,2		Het aantal re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2016	9,4	10,8		Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
Jongeren met jeugdreclassering	%	2016	0,2	0,5		Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle
Jongeren met jeugdbescherming	%	2016	1	1,3		Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw	2016	?	64		Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de
Volksgezondheid en milieu						
Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2012	179	222		De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
Hernieuwbare elektriciteit	%	2015	1,8	8,6		Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing						
Demografische druk	%	2017	78,5	72,7		De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2014	18	6,5		Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
Financiën						
Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2017	669	659		Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisoude betaalt aan woonlasten.
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2017	797	729		Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuisoude betaalt aan woonlasten.
WOZ-waarde woningen	dzd euro	2016	229	197		De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
		2015	231	196		
		2014	238	201		
		2013	257	212		
		2012	264	220		

Ontwikkeling ten opzichte van landelijke gemiddelde

In de onderstaande tabel zijn de scores van Krimpenerwaard vergeleken met het gemiddelde van Nederland. Hierbij is door middel van kleuren de ontwikkeling ten opzichte van het landelijk gemiddelde weergegeven.

Gehanteerde kleuren bij de relatieve ontwikkeling (%):

	Ontwikkeling ten opzichte landelijk gemiddelde niet te bepalen.
	Positieve ontwikkeling ten opzichte landelijk gemiddelde groter dan 10%
	Ontwikkeling ten opzichte landelijk gemiddelde tussen 10% negatief en 10% positief
	Negatieve ontwikkeling ten opzichte landelijk gemiddelde tussen 10% en 25%
	Negatieve ontwikkeling ten opzichte landelijk gemiddelde groter dan +/- 25%

Indicator	Eenheid	Periode	Krw	NL	Δ	Beschrijving
Veiligheid						
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2015	1,7	3,9		Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
		2016	2	3,3		
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2015	4,6	6,1		Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
		2016	4,4	5,6		
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	aantal per 10.000 inwoners	2014	91,6	139,7		Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
		2016	112,6	137,4		
Hardekern jongeren	per 10.000 inw.	2014	0,8	1,3		Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
		2014	0,8	1,3		
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2015	0,3	2,4		Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
		2016	0,5	2,3		
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2015	3,3	5,4		Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele
		2016	3,5	5,3		
Verkeer en vervoer						
Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2013	6	7		Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
		2015	7	8		
Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2013	10	8		Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
		2015	9	9		
Economie						
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2015	455,9	721,7		Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2016	553,6	744		
Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2015	82,3	122,4		Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2016	130,5	134		
Netto arbeidsparticipatie	%	2015	67	65,4		Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
		2016	67,6	65,8		
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	2013	113	100		Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in
		2013	113	100		
Func tiemenging	%	2015	40,1	51,3		De func tiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
		2016	45	52,1		
Onderwijs						
% Voortijdige schoolverlaters totaal	%	2012	2,4	3,2		Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
		2015	1,3	2		
Absoluut verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr.	2014	0	5		Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
		2016	0,23	2,01		
Relatief verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr.	2014	42	60		Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
		2016	30,26	26,88		
Sport, cultuur en recreatie						
% Niet-wekelijkse sporters	%	2012	57,1	46,6		Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
		2014	52,3	49,9		
Sociaal Domein						
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2015	455,9	721,7		Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2016	553,6	744		
Jongeren met delict voor rechter	%	2012	1,3	2,57		Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
		2015	0,88	1,45		
% kinderen in armoede	%	2012	2,52	5,66		Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
		2015	3,53	6,58		

Indicator	Eenheid	Periode	Krw	NL	Δ	Beschrijving
% Jeugdwerkloosheid	%	2012	0,64	1,21		Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
		2015	0,82	1,52		
Netto arbeidsparticipatie	%	2015	67	65,4		Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
		2016	67,6	65,8		
Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jr eo	2015	19	40,5		Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners.
		2016	20,5	41,3		
Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	2015	8,2	31,2		Het aantal re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2016	29,4	25,5		
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18jr	2015	9,8	10		Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
		2016	9,4	10,7		
Jongeren met jeugdreclassering	%	2015	0,2	0,5		Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
		2016	0,2	0,5		
Jongeren met jeugdbescherming	%	2015	1	1,2		Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
		2016	1	1,2		
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw	2015	?	567		Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 180 deelnemende gemeenten.
		2016	?	62		
Volksgezondheid en milieu						
Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2012	179	217		De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
		2012	179	217		
Hernieuwbare elektriciteit	%	2014	1,4	8,7		Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
		2015	1,8	11,8		
Volkshuisvesting, Ruimtelijke						
Demografische druk	%	2016	59,2	53		De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
		2017	78,5	69		
Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2013	16,3	6,6		Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
		2014	18	6		
Financiën						
Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2016	626	643		Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2017	669	644		
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2016	786	716		Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2017	797	723		
WOZ-waarde woningen	dzd euro	2016	229	209		De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
		2015	231	206		
		2014	238	211		
		2013	257	223		
		2012	264	232		

Bestuur en ondersteuning

Indicator	Waarde		Eenheid
	2017	2018	
Bevolkingsaantal	54.653	55.204	Aantal inwoners
Formatie	6,3	6,5	Aantal fte per 1.000 inwoners
Bezetting	5,6	5,9	Aantal fte per 1.000 inwoners
Apparaatskosten	€ 602,50	€ 576,46	Kosten per inwoner
Externe inhuur	6,58%	4,64%	% van de totale loonsom + totale kosten inhuur
Overhead	12,40%	12,74	% van totale begrote lasten

Paragrafen

A. Lokale heffingen

Deze paragraaf gaat over het tarieven- en kwijtscheldingsbeleid voor gemeentelijke belastingen en overige heffingen. Sinds vorig jaar zijn alle gemeentelijke belastingen geharmoniseerd. In 2018 wordt er voor de verordeningen met name gekeken naar nieuwe wet- en regelgeving en vinden er waar nodig aanpassingen plaats. Dit vindt plaats in overleg met het Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW) die de uitvoering van diverse belastingen voor de gemeente verzorgt.

Algemeen

De totale opbrengst aan belastingen en overige heffingen bedraagt in 2018 circa € 22,2 miljoen. Dit bedrag komt overeen met ongeveer 17% van de totale gemeentelijke baten. In onderstaande tabel zijn de opbrengsten van de belangrijkste lokale heffingen weergegeven:

<i>bedragen x € 1.000</i>	2018	2017
Onroerende-zaakbelastingen	€ 11.100	€ 10.881
Afvalstoffenheffing & Reinigingsrecht	€ 4.738	€ 4.836
Rioolheffing	€ 6.448	€ 6.592
Toeristenbelasting	€ 146	€ 144
Hondenbelasting	€ 299	€ 249
Kwijtschelding	€ -362	€ -282
	€ 22.369	€ 22.420

Verklaring verschillen

- De opbrengst van de onroerende-zaakbelastingen is ten opzichte van 2017 alleen verhoogd met de inflatie (1,4%). Dit is conform het inflatietarief van de meicirculaire 2017.
- De tarieven voor de rioolheffing blijven gelijk als gevolg van de berekende kostendekkendheid. De totale opbrengst is gedaald door de afname van de eenheden.
- De opbrengst van de Afvalstoffenheffing & Reinigingsrechten neemt af doordat de kosten zijn gedaald. Het tarief daalt echter niet omdat er naar verwachting minder afval zal worden aangeleverd en er dus rekening mee wordt gehouden dat er minder ledigingen zullen zijn.
- De hondenbelasting is bijgesteld naar aanleiding van de werkelijke opbrengsten.
- Ten opzichte van 2017 wordt er meer kwijtschelding verleend. Dit is het gevolg van de verruiming van het kwijtscheldingsbeleid. De extra kwijtschelding wordt verrekend in het tarief van de betreffende belastingen c.q. heffingen.

Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW)

Het SVHW verzorgt op het gebied van de lokale heffingen voor de gemeente Krimpenerwaard de volgende werkzaamheden:

- Uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken;
- De heffing en invordering van diverse belastingen;
- Kwijtschelding van diverse belastingen en overige heffingen;
- Afwikkeling van bezwaar- en beroepszaken met betrekking tot de lokale heffingen;
- Redigeren van de concept-belastingverordeningen;
- Communicatie in de media.

Het vaststellen van de hoogte van de tarieven is een aangelegenheid van de gemeenteraad.

Vernieuwing BBV

Onderdeel van de vernieuwing van het BBV is de notitie Rente 2017 waarin wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en –baten in de begroting en jaarstukken. Doelstelling van de notitie is het bevorderen van een eenduidige handelwijze met betrekking tot rente door gemeenten, stimuleren dat gemeenten de verwachte (werkelijke) rentelasten opnemen in de begroting en de jaarstukken en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie). De bepalingen en richtlijnen van genoemde notitie treden in werking met ingang van begrotingsjaar 2018. Bij het opstellen van de verordeningen 2018 wordt hier dan ook rekening mee gehouden.

Overzichten kostendekkendheid

Bij de heffingen geldt dat deze maximaal kostendekkend mogen zijn. In een overzicht is de berekening van de kostendekkendheid van de betreffende heffing opgenomen. Voor de belastingen geldt deze wettelijke eis niet. De opbrengst van de belastingen komt in de algemene middelen van de gemeente terecht. Onder de kosten en inkomsten van de taakvelden zijn alle direct toerekenbare kosten en inkomsten opgenomen inclusief direct toerekenbare personeelskosten.

Toe te rekenen kosten kunnen aanverwante kosten zijn die deels toerekenbaar zijn aan de heffing. Dit is in de meeste gevallen de kosten van heffing, kwijtschelding en bijvoorbeeld straatvegen.

De overhead bestaat uit de opslag op de direct toerekenbare personeelskosten. Tenslotte is de BTW, waar van toepassing, apart inzichtelijk gemaakt.

Tarievenbeleid

1. Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

De hoogte van de onroerende-zaakbelastingen is een combinatie van de waarde in het economische verkeer van een pand en het vastgestelde tarief. De waarde van alle onroerende zaken wordt jaarlijks vastgesteld. De onroerende-zaakbelastingen bestaan uit een "eigenarenbelasting" voor woningen en een "eigenarenbelasting" en "gebruikersbelasting" voor niet-woningen. De grondslag van de OZB voor het jaar 2018 is de waarde van onroerende zaken op 1 januari 2017. Er wordt gebruik gemaakt van de heffingseenheden volgens opgave van het SVHW. In 2018 stijgt de totale opbrengst OZB met 1,4% in verband met de inflatiecorrectie. De tarieven zijn als volgt:

	Krimpenerwaard 2018	Krimpenerwaard 2017
Eigenaren Woning	0,1240%	0,1268%
Eigenaren Niet-Woning	0,2535%	0,2433%
Gebruikers Niet-Woning	0,2193%	0,2124%

De tarieven van de OZB zijn gebaseerd op de laatst bekende ramingen.

2. Rioolheffing

De rioolheffing is een gebruikersheffing op basis van de grootte van een huishouden voor woningen en bij niet woningen is de heffing gebaseerd op basis van de WOZ-waarde. De tarieven zijn dit jaar niet gestegen omdat we kostendekkende tarieven hanteren. Onderstaand de tarieven:

Woningen	2018	2017
Eenpersoonshuishouden	€ 211,15	€ 211,15
Meerpersoonshuishouden	€ 281,55	€ 281,55
Niet woningen	2018	2017
Percentage van de WOZ-waarde	0,0873 % (maximaal € 1.241,30)	0,0873 % (maximaal € 1.241,30)

Berekening van kostendekkendheid van de rioolheffing	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	4.807.393
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen	-
netto kosten taakveld(en)	4.807.393
Toe te rekenen kosten	278.068
Overhead incl. (omslag)rente	767.559
BTW	748.766
Totale kosten	6.601.786
Opbrengst heffingen	6.447.495
Dekkingspercentage	97,66%

In de kostenberekening worden beleidsuren buiten beschouwing gelaten. Deze mogen niet meegenomen worden in het tarief. Bij de toe te rekenen kosten wordt o.a. de kwijtschelding meegenomen, maar ook de kosten van het SVHW en (een deel van) de veegkosten. Het dekkingspercentage wordt 100% door de inzet van de Algemene uitkering in verband met de "slappe bodem" van € 148.571 en een onttrekking uit de Voorziening Riool van € 5.719. Dit is het verschil tussen de totale opbrengst en de totale kosten in bovenstaande tabel.

3. Afvalstoffenheffing / Reinigingsrecht

In 2017 is in de hele gemeente Krimpenerwaard DIFTAR ingevoerd bij de afvalstoffenheffing en in 2018 wordt dit uiteraard doorgezet. Voor 2018 worden de tarieven alleen met inflatie gecorrigeerd. Onderstaand de tarieven afvalstoffenheffing voor alle huishoudens (één- en meerpersoons):

Krimpenerwaard	2018	2017
Vast tarief	€ 133,80	€ 131,95
<i>vermeerderd met:</i>		
per lediging restafval (140 liter)	€ 3,99	€ 3,93
per lediging restafval (240 liter)	€ 6,84	€ 6,75
per storting in ondergrondse container	€ 1,71	€ 1,69

Berekening van kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	4.706.425
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen	-1.233.170
netto kosten taakveld(en)	3.473.255
Toe te rekenen kosten	233.350
Overhead incl. (omslag)rente	173.237
BTW	704.175
Totale kosten	4.584.017
Opbrengst heffingen	4.583.899
Dekkingspercentage	100,00%

In de kostenberekening worden beleidsuren buiten beschouwing gelaten. Deze mogen namelijk niet meegenomen worden in het tarief. Bij de toe te rekenen kosten wordt onder andere de kwijtschelding meegenomen evenals de een deel van de veegkosten (25%).

Let wel: de kosten en de opbrengsten van de Reinigingsrechten zijn hierbij buiten beschouwing gelaten! (Totale opbrengsten Reinigingsrechten: € 155.084).

4. Hondenbelasting

De tarieven zijn alleen gecorrigeerd met het inflatietarief van 1,4%. De vrijstelling voor honden die worden opgeleid tot gehandicapthonden & blindengeleidehonden blijft gehandhaafd. Onderstaand de tarieven voor 2018:

	2018	2017
Eerste hond	€ 76,55	€ 75,50
Elke hond boven het aantal van één	€ 98,75	€ 97,40
Kennel	€ 212,80	€ 209,85

5. Toeristenbelasting

De tarieven worden dit jaar alleen gecorrigeerd met het inflatietarief van 1,4%.

	2018	2017
Krumpenerwaard	€ 1,15	€ 1,13

6. Lijkbezorgingrechten

Lijkbezorgingrechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaatsen en door de gemeente te verlenen diensten betreffende de begraafplaatsen. De harmonisatie van de tarieven heeft plaatsgevonden in 2017. De inkomsten zijn in de begroting 2018 op basis van de werkelijke inkomsten 2017 verhoogd. Omdat de kostendekkendheid hierdoor toeneemt, wordt voorgesteld om de tarieven niet te verhogen.

Voor een uitgebreide uitwerking van de tarieven verwijzen wij u naar de tarieventabel bij de Verordening lijkbezorgingsrechten gemeente Krumpenerwaard 2018.

Berekening van kostendekkendheid van de lijkbezorgingsrechten		
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	TV7.5	1.219.323
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen		-231.675
netto kosten taakveld(en)		987.648
Toe te rekenen kosten		-
Overhead incl. (omslag)rente		509.633
BTW		-
Totale kosten		1.497.281
Opbrengst heffingen		795.000
Dekkingspercentage		53,10%

Ook hiervoor geldt dat de beleidsuren buiten beschouwing worden gelaten. Deze worden dus niet meegenomen in het tarief. Een deel van de kapitaallasten worden gedekt uit de Reserve Begraafplaatsen en uit de Reserve Kapitaallasten. De onttrekking wordt meegenomen bij de inkomsten van het taakveld waardoor de netto kosten lager worden. Door de bijstelling van de opbrengst heffingen stijgt het dekkingspercentage naar ca. 53%

7. Leges

De tarieven worden eveneens geïndexeerd met 1,4%. Er zijn echter ook maximumtarieven die elk jaar door het Rijk worden vastgesteld, zoals voor een paspoort en rijbewijs. Indien wettelijk het tarief is gemaximaliseerd, wordt het maximale tarief gehanteerd (afgerond op € 0,05 naar beneden). Door de veelheid aan tarieven wordt verwezen naar de tarieventabel bij de Legesverordening 2018.

Berekening van kostendeckendheid van de leges	
titel 1: algemene dienstverlening	
Loonkosten taakveld(en)	469.945
Overige directe kosten taakveld(en)	623.043
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen	
netto kosten taakveld(en)	1.092.988
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	517.833
BTW	-
Totale kosten	1.610.821
Opbrengst heffingen	1.143.960
Dekkingspercentage	71%

Berekening van kostendeckendheid van de leges	
titel 2: fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	
Loonkosten taakveld(en)	523.439
Overige directe kosten taakveld(en)	
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen	
netto kosten taakveld(en)	523.439
Toe te rekenen kosten	302.650
Overhead incl. (omslag)rente	576.777
BTW	
Totale kosten	1.402.866
Opbrengst heffingen	1.154.981
Dekkingspercentage	82,33%

Berekening van kostendeckendheid van de leges	
titel 3: Europese Dienstenrichtlijn / Horeca	
Loonkosten taakveld(en)	17.208
Overige directe kosten taakveld(en)	9.112
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen	-4.000
netto kosten taakveld(en)	22.320
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	18.961
BTW	
Totale kosten	41.281
Opbrengst heffingen	3.000
Dekkingspercentage	7,27%

Berekening van kostendekkendheid van de leges	
titel 3: Europese Dienstenrichtlijn / Evenementen of markten	
Loonkosten taakveld(en)	68.831
Overige directe kosten taakveld(en)	36.449
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen	-16.000
netto kosten taakveld(en)	89.280
Toe te rekenen kosten	-
Overhead incl. (omslag)rente	75.845
BTW	
Totale kosten	165.125
Opbrengst heffingen	25.306
Dekkingspercentage	15,33%

Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

Uren die besteed worden aan beleid worden niet meegenomen in de heffing. Dit geldt eveneens voor de uren die worden besteed aan handhaving. De uren voor het toezicht zijn wel meegenomen in de kostenberekening.

8. Marktgelden

De marktgelden kennen een gedifferentieerd tarief gehanteerd voor de grote markten, de kleine markten en de mini markten. Voor deze tarieven geldt de voorwaarde dat ze maximaal kostendekkend mogen zijn. De tarieven worden dit jaar alleen gecorrigeerd met de inflatiecorrectie van 1,4%.

Tarieven 2018	Grote markten (v.a. 20 vergunninghouders)	Kleine markten (5 t/m 19 vergunninghouders)	Mini-markt (1 t/m 4 vergunninghouders)
Per vaste-standplaats, per strekkende meter, per kwartaal	€ 26,10	€ 17,15	€ 11,25

Type markt (o.b.v. standplaatsen)	1 t/m 4	5t/m19	20 en meer	Totaal
Begrote kosten	€ 8.343,10	€ 22.716,33	€ 17.168,44	€ 48.227,87
Begrote opbrengsten	€ 4.275,00	€ 24.627,40	€ 19.314,00	€ 48.216,40
Kostendekkendheid	51%	108%	112%	100%

Er is bewust voor gekozen om het tarief van de kleine markten laag te houden omdat er minder vraag is naar standplaatsen en omdat we de leefbaarheid van de kleine kernen wel willen behouden.

9. Overige heffingen

- Haven- en kadegelden zijn geïndexeerd met 1,4%.
- Voor de BIZ-heffing treedt de gemeente met name op als dienstverlener. De stichtingen zorgen voor de plannen en de uitvoering ervan. Er bestaat een BIZ-heffing voor de kern Bergambacht en een BIZ-heffing voor het industrieterrein in Bergambacht. De bij aanvang van de BIZ opgestelde BIZ-verordening geldt voor het hele BIZ-tijdvak en bevat de tarieven voor alle jaren.

Overzicht lokale lastendruk

Naar aanleiding van de in deze paragraaf geschetste ontwikkelingen kan het volgende overzicht van de belastingdruk worden gemaakt. In het overzicht wordt uitgegaan van een woning van € 250.000. Bij de afvalstoffenheffing is uitgegaan van een meer-persoons huishouden met een container van 240 liter die 11x wordt geleegd. (let wel: vorig jaar was het uitgangspunt 13 ledigingen).

Koopwoning

Eigenaar woning	Krimpenerwaard 2018	Krimpenerwaard 2017
WOZ-waarde	€ 255.000	€ 250.000
OZB	€ 316,20	€ 317,00
Riool	€ 281,55	€ 281,55
Reiniging	€ 209,04	€ 219,64
	€ 806,79	€ 818,19

(De WOZ-waarde is gecorrigeerd met de verwachte waardeontwikkeling ad. 2%)

Huurwoning

Huurder woning	Krimpenerwaard 2018	Krimpenerwaard 2017
Riool	€ 281,55	€ 281,55
Reiniging	€ 209,04	€ 219,64
	€ 490,59	€ 501,19

Kwijtschelding

Voor mensen met een laag inkomen bestaat de mogelijkheid tot gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van de geheven belastingen. Ook kleine ondernemers hebben, als zij aan de voorwaarden voldoen, de mogelijkheid tot kwijtschelding van hun privé aanslagen. Dit is het geval als aan de voorwaarden voor kwijtschelding uit de Invorderingswet en uit de Verordening kwijtschelding Krimpenerwaard is voldaan. De gemeente Krimpenerwaard voert een kwijtscheldingsbeleid dat gebaseerd is op de 100%-bijstandsnorm van het Rijk. Belastingplichtigen kunnen een formulier aanvragen bij het SVHW, aan de hand waarvan kan worden bepaald of zij in aanmerking komen voor kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen. Indien iemand vorig jaar voor algehele kwijtschelding in aanmerking kwam, wordt geautomatiseerd getoetst of deze persoon ook dit jaar ook in aanmerking komt voor kwijtschelding. Als dat het geval is, verleent SVHW geautomatiseerd kwijtschelding. Naar verwachting zal in 2018 voor € 362.000 aan kwijtschelding verleend worden.

B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf gaan we in op het weerstandsvermogen en de risicobeheersing van de gemeente Krimpenerwaard. Het BBV vraagt om in deze paragraaf minimaal in te gaan op een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's. Deze risico-inventarisatie wordt twee keer per jaar geactualiseerd (voor de begroting en voor de jaarrekening).

Weerstandsvermogen

Onder weerstandsvermogen verstaan we het vermogen om financiële tegenvallers op te kunnen vangen om zodoende taken te kunnen voortzetten. Het weerstandsvermogen moet demping van schoksgewijze veranderingen mogelijk maken. Het weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

Weerstandscapaciteit

Met de weerstandscapaciteit bedoelen we al die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden. Denk hierbij aan de algemene reserve, de belastingcapaciteit en sanering van de begroting. Benutting van het eigen vermogen voor het opvangen van tegenvallers kan gevolgen hebben voor de begroting. Dit is het geval wanneer we de rente van het eigen vermogen gebruiken als dekkingsmiddel in de begroting.

Risicomanagement

De risico-inventarisatie is in de maanden juli en augustus 2017 geactualiseerd. De uitkomsten hiervan zijn in deze paragraaf verwerkt.

Bij risico's maken we een onderscheid tussen risico's die wel en risico's die niet van belang zijn voor de weerstandscapaciteit. Bepaalde risico's zijn niet van belang voor de weerstandscapaciteit als de begroting- en rekeningcyclus in orde zijn en we adequate voorzieningen hebben getroffen. Risico's die van belang zijn voor de weerstandscapaciteit zijn bijvoorbeeld "bedrijfsrisico's" als grondexploitatie, de sociaaleconomische ontwikkelingen, garantieverplichtingen, schadeclaims en renterisico's.

Inventarisatie van de risico's en de beheersmaatregelen

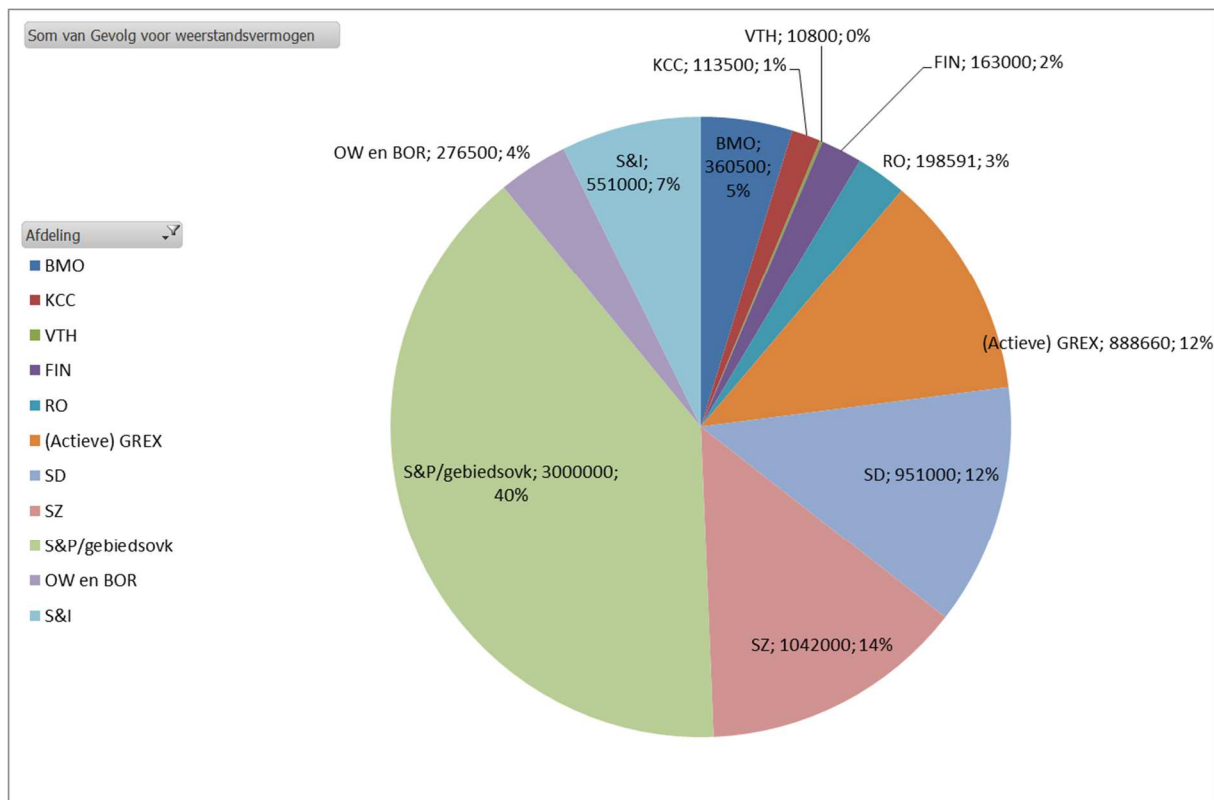
Op basis van de geïnventarieerde risico's is een inschatting gemaakt van de mogelijke financiële tegenvallers die met het eventueel voordoen van de risico's gemoeid kunnen zijn. Om bij de inventarisatie een redelijke inschatting te kunnen maken van de kansen dat risico's zich voordoen en de financiële consequenties, hebben we gebruik gemaakt van bandbreedtes. Bij de opzet van de bandbreedtes is rekening gehouden met de omvang van risicovolle situaties in Krimpenerwaard, afgezet tegen de schaal waarop Krimpenerwaard opereert.

Bij ieder geïnventarieerd risico wordt nagegaan of er een beheersmaatregel kan worden getroffen die het risico vermindert of voorkomt. De getroffen beheersmaatregelen worden vastgelegd in de processen, werkinstructies, handleidingen etc. De genomen beheersmaatregelen verkleinen de gevolgen van het risico. Hierdoor ontstaat er een verschil tussen een bruto risico en een restrisico. Het bruto risico is het gevolg van het risico vóór het nemen van beheersmaatregelen (rekening houdend met de kans van voordoen). Het restrisico is het risico dat overblijft ná het nemen van beheersmaatregelen. Om de toereikendheid van de weerstandscapaciteit te bepalen worden alle restrisico's bij elkaar gevoegd en afgezet tegen het weerstandsvermogen.

Bij de inventarisatie van de risico's wordt beoordeeld hoe vaak een risico zich kan voordoen. Met behulp van het percentage, behorend bij de klasse (bijvoorbeeld 10%), en het bedrag opgenomen bij "maximaal financieel gevolg restrisico" wordt het financiële gevolg voor het weerstandsvermogen berekend.

Klasse	Norm	Risico%
1	Minder of 1 keer per 10 jaar	10%
2	1 x per 5 – 10 jaar	30%
3	1 x per 2 – 5 jaar	50%
4	1 x per 1 – 2 jaar	70%
5	1 x per jaar of vaker	90%

De risico-inventarisatie heeft plaatsgevonden aan de hand van de beschikbare informatie (inventarisaties voormalige gemeenten en procesbeschrijvingen) en interviews met afdelingshoofden. Per afdeling is het benodigd weerstandsvermogen als volgt weer te geven:



Top 10 Risico's		
1	Gebiedsovk01 - Opgave natuur	€ 3.000.000,00
2	GREX03 - Exploitatierisico's	€ 879.660,00
3	SZ01 - De uitkeringskosten ingevolge de Participatiewet kunnen niet opgevangen worden binnen het door het rijk beschikbare budget	€ 400.000,00
4	SZ07 - Herstructurering WSW bedrijf Promen	€ 225.000,00
5	P&O-04 Wijnheffing, mogelijke claim ivm Regeling voor Vervroegde Uittreding (RVU)	€ 195.000,00
6	SD01 - Niet tijdige signalering ondersteuningsbehoefte inwoners	€ 180.000,00
7	SZ08 - Toename van de taakstelling huisvesting statushouders	€ 180.000,00
8	SD14 - Hogere uitgaven voor jeugdhulp door wijzigingen in uitgangspunten woonplaatsbeginnsel	€ 153.000,00
9	SZ02 - De uitstroom van klanten uit de uitkering wordt overtroffen door de instroom	€ 140.000,00
10	SD13 - Minder marktwerking door faillissementen van zorgaanbieders waardoor onvoldoende aanbod van specifieke vorm van zorg	€ 135.000,00
	Overige risico's	€ 2.067.891,00
Totaal		€ 7.555.551,00

In de nota reserves en voorzieningen 2015, die in de Begrotingsraad in november 2015 is vastgesteld, is opgenomen dat wij een Algemene reserve weerstandsvermogen hanteren waarbij de omvang wordt bepaald door de uitkomsten van een periodieke risico-inventarisatie en –analyse, gebaseerd op het risicomanagementbeleid. De omvang van de Algemene reserve weerstandsvermogen is gelijk aan het benodigd weerstandsvermogen.

In de nota risicomanagement die in november 2016 in de raad is vastgesteld wordt de wijze waarop de gemeente Krimpenerwaard met risico's (en risicobeheersing) omgaat beschreven. Hierin is opgenomen dat de raad bepaalt welk deel van de risico's moet worden afgedekt via het weerstandsvermogen. In deze paragraaf is uitgegaan van de bestendige gedragslijn dat van alle in beeld gebrachte en berekende risico's 50% wordt afgedekt in de reserve weerstandsvermogen. De achterliggende gedachte is dat niet alle risico's zich gelijktijdig voor zullen doen. Het benodigd weerstandsvermogen op basis van de geïnventariseerde risico's bedraagt € 7,6 miljoen. Het benodigd weerstandsvermogen komt (uitgaande van 50% afdekking) daarmee uit op € 3,8 miljoen. Dit bedrag is hoger dan het benodigd weerstandsvermogen dat in de jaarrekening 2016 werd

gepresenteerd. Daarin werd een bedrag van € 2,8 miljoen genoemd. De stijging van het benodigde weerstandsvermogen wordt veroorzaakt doordat bij de jaarrekening 2016 de risico's binnen het sociaal domein (jeugd, wmo, participatiewet) nog konden worden afgedekt binnen de reserve sociaal domein.

In de begroting 2017 was de volgende tekst opgenomen: "Omdat deze risico's nu worden opgevangen in de reserve sociaal domein is opname in het weerstandsvermogen niet langer noodzakelijk. Dit zou leiden tot dubbeltellingen".

Omdat de reserve sociaal domein niet meer voldoende ruimte biedt moeten de risico's sociaal domein weer worden afgedekt door het weerstandsvermogen." De toename van het benodigd weerstandsvermogen is dus niet het gevolg van toegenomen risico's maar alleen een verschuiving van de afdekking van de reserve sociaal domein naar het weerstandsvermogen.

Grondexploitaties

In de grondexploitaties zijn er verschillende soorten risico's. Bijvoorbeeld prijs, technisch, organisatorisch etc. Een gedeelte van deze risico's is opgenomen in de verliesvoorziening. Opname in de verliesvoorziening vindt plaats indien het risico groter dan 50% wordt geacht en er sprake is van een verliesgevende exploitatie. Het risico dat in de verliesvoorziening is verwerkt wordt in mindering gebracht op het benodigd weerstandsvermogen omdat anders een dubbeltelling ontstaat. Na verwerking van de risicovoorziening resteert een bedrag van € 0,9 miljoen dat is opgenomen in het weerstandsvermogen.

Gebiedsovereenkomst

De Krimpenerwaardgemeenten hebben samen met het Hoogheemraadschap, de regie over de samenhangende opgaven in hun buitengebied. De gemeente Krimpenerwaard treedt samen met het hoogheemraadschap op als gezamenlijk opdrachtnemer.

Indien de totale kosten van het project boven de € 63,6 miljoen uitstijgen dan komt de eerste vier miljoen van de overschrijding ten laste van de gemeente en het hoogheemraadschap. Dit in de verhouding 75% gemeente en 25% hoogheemraadschap. Deze verdeling is gebaseerd op de inbreng van beide partijen in de overeenkomst. Het project Gebiedsovereenkomst Veenweiden zal niet voor 2021 zijn afgerond. Het gemeentelijk risico zal gedurende de realisatie van het project steeds beter en pas compleet na afronding van het project inzichtelijk zijn. Op dit moment is het nog te vroeg om het risico af te waarderen.

Sociaal Domein en sociale zaken

De risico's met betrekking tot jeugd, wmo en participatiewet werden in de begroting 2017 afgedekt middels de reserve sociaal domein. Binnen de reserve sociaal domein was toen nog voldoende vrije ruimte aanwezig om deze risico's op te vangen. In de begroting 2017 werd al aangegeven dat zodra de risico's van sociaal domein en sociale zaken hoger zouden zijn dan de beschikbare vrije ruimte in de reserve sociaal domein dit zou leiden tot opname in het weerstandsvermogen.

Omdat binnen de reserve sociaal domein geen vrije ruimte meer beschikbaar is dienen alle geïnventariseerde risico's te worden opgenomen in het weerstandsvermogen. Dit gaat om een totaal bedrag van € 1.993.000. Hiermee wordt de benodigde ophoging van het weerstandsvermogen volledig verklaard door de gewijzigde afdekking van de risico's sociaal domein en sociale zaken.

Kengetallen:

Interpretatie van de financiële positie is voor gemeenteraden lastig. Veel gemeenten willen zich daarom onderling vergelijken, maar dat was tot op heden niet mogelijk door het ontbreken van een standaard-definitie of een set van financiële kengetallen. Gezien het stijgende belang van onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten, een grotere druk op doelmatigheid en een steeds diverser wordende context (ontwikkeling van financiële producten, meer verbonden partijen, meer taken zoals bijvoorbeeld in het sociaal domein) is het belang van inzicht in de financiële positie toegenomen.

Om aan het voorgaande tegemoet te komen, schrijft het BBV, met ingang van de begroting 2016 en jaarstukken 2015, een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen voor die moeten worden opgenomen in deze paragraaf. Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk op eenvoudige wijze inzicht aan raadsleden over de financiële positie van hun gemeente. Hoe de kengetallen berekend moeten worden is vastgelegd in een ministeriële

regeling. Het gebruik en het vaststellen van de berekeningswijze van de kengetallen heeft geen functie als normeringinstrument in het kader van het financieel toezicht door de provincies. De invoering van de set van vijf kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor raadsleden inzichtelijker te maken.

In onderstaande tabel zijn de verplichte kengetallen, inclusief betreffende waarden voor onze gemeente opgenomen. Onder de tabel volgt een nadere toelichting per kengetallen en wordt de link gelegd tussen waarden op de verschillende kengetallen.

Kengetallen	Rekening	Begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Netto schuldquote	39%	55%	52%	46%	41%	35%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle versterkte leningen	31%	48%	45%	39%	34%	28%
Solvabiliteitsratio	37%	34%	32%	33%	35%	36%
Structurele exploitatieruimte	6,0%	-2,0%	0,1%	-0,4%	0,3%	0,3%
Grondexploitatie	11%	10%	5%	0%	-2%	-2%
Belastingcapaciteit	113%	113%	111%	111%	111%	111%

Netto schuldquote & de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen

De netto-schuldquote vergelijkt de leningen van de gemeente (met aftrek van de geldelijke bezittingen) met de totale baten van de begroting. Hiermee geeft deze indicator inzicht in de mate waarin de begroting vastligt voor door rente en aflossing. In de bovenstaande tabel wordt ook de schuldquote gecorrigeerd voor de leningen die de gemeente heeft uitstaan (deze middelen vloeien immers op termijn terug). In de periode 2018 t/m 2021 wordt een aflopende schuldquote verwacht, alle jaren voldoen aan de genoemde norm van VNG (130%).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen (balanstotaal) is gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen). De solvabiliteitsratio van de gemeente Krimpenerwaard bedroeg per 2016 37%. Hoewel per die datum nog geen vergelijkingscijfers beschikbaar zijn ligt dit naar verwachting iets hoger dan het landelijke gemiddelde.

Structurele exploitatieruimte

De indicator structurele exploitatieruimte geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte (structurele baten min structurele lasten) zich verhoudt tot de totale begrotingsbaten. Dit laat zien in hoeverre gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen. Een positieve uitkomst van dit kengetal houdt in dat het structurele deel van de begroting voldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen. Voor het begrotingstoezicht door de Provincie is de structurele begrotingsruimte voldoende wanneer deze groter is dan 0. De gemeente Krimpenerwaard voldoet in het meerjarenbeeld wel volledig aan deze norm.

Grondexploitatie

Het financiële kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de investeringen in grondposities (boekwaarde) zijn ten opzichte van de jaarlijkse baten. Voor deze indicator zijn geen normen geformuleerd omdat de boekwaarde op zich niets zegt over de mate waarin vraag en aanbod op elkaar aansluiten en in hoeverre de investeringen dus kunnen worden terugverdiend. De paragraaf grondbeleid biedt hierin meer inzicht. Algemeen gesteld kan worden hoe lager de uitkomst, hoe gunstiger voor de financiële weerbaarheid. Een uitkomst van 10% of hoger kan beschouwd worden als kwetsbaar.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit drukt uit hoe de woonlasten (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing) zich verhouden tot het gewogen landelijk gemiddelde. De lokale lasten voor meerpersoonshuishoudens liggen in 2018 boven het gemiddelde van alle Nederlandse gemeenten. Krimpenerwaard is na de harmonisatie van de lokale woonlasten lichtelijk gedaald in rangorde (= relatief minder duur) ten opzichte van alle Nederlandse gemeenten (bron: COELO Atlas van de lokale lasten 2017).

Relatie kengetallen

Met behulp van de bovenstaande kengetallen kunnen we een uitspraak doen over de financiële positie van onze gemeente. De bovenstaande kengetallen laten zien dat het ambitieniveau om te

investeren in onze gemeente nauwelijks effect heeft op de schuldpositie van onze gemeente. De fluctuaties van de solvabiliteitsratio worden in enige mate versterkt door afname van bestemmingsreserves (reserves die ingezet worden voor dekking van kapitaallasten die voort komen uit investeringen).

Geconstateerd kan worden dat de prognose van het kengetal structurele exploitatieruimte redelijk constant is. Dit komt doordat wij behoedzaam zijn met het begroten van structurele baten en structurele onttrekkingen aan reserves. Daarentegen worden structurele lasten en stortingen begroot zodra ze te voorzien zijn. Deze begrotingsdiscipline heeft een verlagend effect op de uitkomst.

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn door de gemeente aangekochte en/of tot stand gebrachte objecten die gedurende meerdere jaren nut geven. Het onderhoud van deze goederen beslaat een belangrijk deel van de gemeentelijke begroting. Voor kapitaalgoederen zijn vaak langlopende investeringen vereist. Voorbeelden hiervan zijn gebouwen, wegen, riolering, openbare verlichting en groenvoorziening. Achterstanden in het onderhoud hiervan kunnen, naast kapitaalvernietiging, in het ergste geval leiden tot onveilige situaties. Het is daarom zinvol om op het gebied van het onderhoud van kapitaalgoederen effectief beleid te voeren en op deze wijze invulling te geven aan de begrippen assetmanagement en risicomanagement.

In 2017 heeft de raad het 'Beheerplan gemeentelijk vastgoedbeheer 2017-2031' vastgesteld. Dit vormt het beleidskader voor het onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed voor de komende jaren. In 2017 is een Integraal Beleidsplan Openbare Ruimte (IBOR) 2018-2021 opgesteld dat in 2017 ter vaststelling aan de raad wordt aangeboden. Het IBOR vormt het kader voor het onderhoud aan de kapitaalgoederen in de openbare ruimte.

1. Beheer en onderhoud kapitaalgoederen

1.1 Belang van goed beheer en onderhoud van kapitaalgoederen

De gemeente Krimpenerwaard heeft in de openbare ruimte op haar grondgebied veel infrastructurele kapitaalgoederen in de vorm van wegen, gebouwen, constructies, openbare verlichting, verkeersregelininstallaties, speelvoorzieningen, riolering, water en groen.

Het beheer hiervan is van groot belang voor de publieke functie van de gemeente op gebieden als milieu, onderwijs, verkeer, leefbaarheid, recreatie en vervoer. Deze elementen zijn van directe invloed op de burgers tevredenheid vanwege de invloed op het woon, leef- en werkklimaat van bewoners en bezoekers van onze stad. Daarnaast is het belang van goed beheer en onderhoud van kapitaalgoederen groot, omdat dit een aanzienlijk financieel beslag op onze begroting legt.

1.2 BBV-regels rondom beheer en onderhoud kapitaalgoederen

Het BBV geeft een aantal regels met betrekking tot het beheer van kapitaalgoederen.

- Verwerking in de begroting en de jaarrekening van een afzonderlijke paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.
- Onderscheid van onderhoud in groot onderhoud, klein onderhoud en (vervangings)investeringen.
- Verwerking van klein en groot onderhoud en (vervangings)investeringen.
- Overige regels omtrent verwerking in de balans, de te vormen voorzieningen en de wijze van al dan niet activering en afschrijving.

Het BBV onderscheidt investeringen met een maatschappelijk nut of met een economisch nut. Deze laatste groep genereert een opbrengst of kan worden verkocht. Investeringen met economisch nut moeten worden geactiveerd en afgeschreven. Investeringen met een maatschappelijk nut mogen (t/m 2016) worden geactiveerd en afgeschreven.

1.3 Visie op beheer en onderhoud van kapitaalgoederen in Krimpenerwaard

Strategische onderhoudsvisie

De onderhoudsvisie vormt de leidraad van de onderhoudsaanpak voor de lange termijn.

De kapitaalgoederen in de gemeente moeten schoon, heel en veilig zijn. Als we achterstallig onderhoud of een terugloop in kwaliteit constateren, dan nemen wij maatregelen om deze achterstand zoveel mogelijk in te halen.

Bij het onderhoud staat de beleving van de inwoners en gebruikers van de gemeente centraal. De ontvangen signalen uit de gemeente zijn belangrijk. We streven naar duurzaam onderhoud, waarbij we zoveel mogelijk kiezen voor een integrale aanpak. We maken daarbij wel de afweging tussen enerzijds de wensen en behoeften van inwoners en anderzijds de eisen van doelmatig, bestendig en duurzaam onderhoud. Daar waar mogelijk kiezen we voor het ontlasten van het milieu en streven we naar levensduur verlengend beheer.

Het bezit van kapitaalgoederen is geen ambitie op zich, maar staat altijd ten dienste van het doel dat we met het kapitaalgoed willen bereiken.

Beheer en onderhoud

Goed beheer en onderhoud leidt tot een langere levensduur van kapitaalgoederen waardoor die ook op de langere termijn bruikbaar blijven. Het beheer betreft ook het toezien op de onderhoudsstaat van het kapitaalgoed, administratie, inspectie, rapporteren binnen de P&C-cyclus en controles met als doel dat het kwaliteitsniveau van het onderhoud niet leidt tot achterstallig onderhoud en/of juridische claims.

Beheer en onderhoud is een cyclisch proces. Bouw- en installatiedelen verouderen weer na onderhoudsingrepen, waardoor na verloop van tijd opnieuw onderhoudsingrepen noodzakelijk zijn. Kapitaalgoederen dienen zo lang mogelijk een bijdrage te leveren aan het doel waarvoor zij zijn aangeschaft of vervaardigd. Voor het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen wordt veelal gebruik gemaakt van beheerssystemen waarin de relevante data van alle objecten zijn ingebracht.

Kwaliteitsniveaus

Essentieel in het beheerproces is het vaststellen van de gewenste kwaliteitsniveaus voor de kapitaalgoederen. Het huidige kwaliteitsniveau is de resultante van het ontwerp, gebruiksdruk en onderhoudsinspanningen: bij een hoge gebruiksdruk is méér onderhoudsinspanning nodig om dezelfde kwaliteit te behouden. Verschillende keuzes resulteren in verschillende beheerskosten. Het kwaliteitsniveau van ieder soort kapitaalgoed gaat op een eigen specifieke wijze worden uitgedrukt.

Als voorbeeld kan voor groen het beheer gericht zijn op het in stand houden van de afgesproken beeldkwaliteit. Voor de constructies is er een meerjarenbegroting voor groot onderhoud opgesteld voor alle kunstwerken met als kwaliteitsuitgangspunt een gemiddelde veiligheidsurgentie en voor gebouwen kunnen de onderhoudsniveaus worden gebruikt, variërend van "nieuw" tot en met "slopershoogte".

In het in 2017 opgestelde IBOR zijn beleidsuitgangspunten opgesteld waarbij het onderhoudsniveau en de inrichting zijn afgestemd op de functie en het gebruik van de omgeving.).

Het onderhoud en de bekostiging van gemeentelijke watertaken zijn vastgelegd in het Verbreed Gemeentelijke Rioleringsplan. De kwaliteitsniveaus voor het onderhoud aan de gemeentelijke accommodaties zijn vastgelegd in het 'Beheerplan gemeentelijk vastgoedbeheer 2017-2031'

.

Beleidsnotities

Voor het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen worden in Krimpenerwaard beleidsnota's opgesteld, waarin de doelstelling van het onderhoud wordt weergegeven. Daarnaast wordt hierin ook het kwaliteitsniveau bepaald waarop het onderhoud van het desbetreffende kapitaalgoed wordt ingericht. Aan de hand van deze beleidskeuzes worden meerjarige onderhoudsprognoses met de bijbehorende structurele budgetten geregeld. Indien in de loop van de tijd de inzichten met betrekking tot de opzet en aanpak wijzigen worden de beleidsnotities hierop geactualiseerd.

2. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf wordt het beleidskader op het gebied van het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte gegeven. Het BBV schrijft in artikel 12 het volgende over deze paragraaf:

1. De paragraaf betreffende het onderhoud van kapitaalgoederen bevat ten minste de volgende kapitaalgoederen:

- a. wegen;
- b. riolering;
- c. water;
- d. groen;
- e. gebouwen.

2. Van de kapitaalgoederen, bedoeld in het eerste lid, wordt aangegeven:

- a. het beleidskader;
- b. de uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties;
- c. de vertaling van de financiële consequenties in de begroting.

De gemeentelijke beheerplannen die hier betrekking op hebben betreffen:

a. IBOR

- Wegen
- Kunstwerken
- Openbare verlichting
- Baggerwerkzaamheden
- Groen
- Speelplaatsen

b. Riolering

c. Gebouwen

Van de kapitaalgoederen, bedoeld in artikel 12 1^e lid BBV, wordt aangegeven:

- Het actuele beleidskader;
- Het van toepassing zijnde kwaliteitsniveau;
- De uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties;
- De vertaling van de financiële consequenties in de begroting.

Naast dit artikel heeft ook de Provincie in haar begrotingscirculaire 2015 – 2018 aandacht geschonken aan deze paragraaf. Met name het punt van bezuinigingen op groot onderhoud van kapitaalgoederen is naar voren gebracht. Deze bezuinigingen mogen niet leiden tot achterstallig onderhoud of juridische claims.

Via de beheerplannen zijn de onderhoudswerkzaamheden in beeld gebracht. Met de bijbehorende dekkingsplannen zijn voorzieningen gevormd waaruit het onderhoud wordt bekostigd. Meerjarig zijn de uitgaven ten behoeve van onderhoud aan kapitaalgoederen, zijnde de uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties, ten laste van de betreffende onderhoudsvoorzieningen als volgt:

Onderdeel	2018	2019	2020	2021
a. IBOR	5.090.012	5.469.262	5.924.000	5.924.000
b. Riolering	5.719	187.244	90.740	139.697
c. Gebouwen	507.670	832.716	855.820	662.352
Totaal	5.603.401	6.489.222	6.870.560	6.726.049

In 2017 zijn de beleidsnota's over het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen geactualiseerd en door de raad vastgesteld.

IBOR (Integraal Beheerplan Openbare Ruimte)

In 2017 is het IBOR ter vaststelling aan de raad aangeboden. In het IBOR zijn de kwalitatieve en financiële kaders vastgelegd voor het beheer en onderhoud van de volgende kapitaalgoederen:

- Wegen, straten en pleinen
- Kunstwerken (bruggen, duikers, oevervoorzieningen, steigers, havens)
- Openbare verlichting
- Oevervoorzieningen (inclusief beschoeiingen)
- Baggeren
- Plantsoenen
- Speelterreinen (speeltuinen en speelplaatsen)

Aantallen:

Wegen in ha.	190
Bruggen	267
Lichtpunten	12.151
Oppervlakte groen in ha.	119
Bomen	21.065
Speeltoestellen	733
Oppervlakte water in ha.	731
Oeverlengte in km.	201
Beschoeiing in km.	44
Duikers	269

Beleidskader:

Het Integraal Beleids Openbare Ruimte 2018-2021 formuleert beleidsdoelstellingen voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. We geven hiermee inzicht in welke onderhoudsniveaus worden nagestreefd, wanneer en hoe wij onze middelen inzetten en wat dat mag kosten.

Het afgesproken onderhoudsniveau geldt voor elk taakveld en elke discipline in de openbare ruimte, uitgezonderd de kunstwerken. Wat dit betekent voor het beheer is uitgewerkt in de onderliggende beheerplannen voor de afzonderlijke taakvelden:

- Beheerplan Wegen
- Beheerplan Openbare Verlichting
- Beheerplan Civiele Kunstwerken
- Beheerplan Groen
- Beheerplan Speelruimte
- Beheerplan Watergangen

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting:

De kosten voor het IBOR zijn opgenomen onder programma's Duurzaamheid, infrastructuur en milieu en Samenleving. De kosten zijn in de meerjarenbegroting 2018-2021 als volgt geraamd:

Onderdeel	2018	2019	2020	2021
Lasten in exploitatie	2.591.844	2.563.675	2.563.675	2.563.675
Dotatie voorziening IBOR	5.003.275	5.003.275	5.003.275	5.003.275
Totaal	7.595.119	7.566.950	7.566.950	7.566.950

Riolering

gemengd systeem	172 km
droogweerafvoer (DWA)	42 km
hemelwaterafvoer (HWA0	59 km
drainage en overige	9 km
gemalen	63 stuks
pompunits drukriolering	1.831 stuks
persleiding	195 km

Beleidskader

Het beleidskader is gebaseerd op hetgeen is opgenomen in de Wet Milieubeheer. Daarin staat opgenomen dat een gemeente verplicht is al het afvalwater dat binnen haar grenzen vrijkomt, in te zamelen. Door de Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken hebben de

gemeenten ook de zorg voor het afvloeiend hemelwater en het grondwater. Deze zorgplicht is verankerd in de (Verbreed) Gemeentelijk Rioleringsplannen (V)GRP's). In 2016 is het VGRP Krimpenerwaard 2017-2021 vastgesteld.

Door een goed beheer en onderhoud, renovatie en vervanging willen wij het rioleringsstelsel zo optimaal mogelijk laten functioneren tegen de laagst mogelijke kosten. Duurzaamheid is hierbij een kernbegrip. De riolering dient ervoor om de volksgezondheid duurzaam te beschermen, de kwaliteit van de leefomgeving op peil te houden en bodem, grondwater en oppervlaktewater duurzaam te beschermen en wateroverlast te voorkomen.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting:

De uitgaven die wij maken voor dit onderdeel vallen in grote lijnen uiteen in investeringskosten en dagelijkse kosten. De dagelijkse kosten bestaan voor een groot gedeelte uit kapitaallasten (rente en aflossing op investeringen in het riool) en overheadkosten omdat het rioolstelsel in eigen beheer wordt onderhouden. Deze kosten worden gedekt door de tarieven. De financiële consequenties zijn inzichtelijk gemaakt voor de komende jaren, waarbij we opmerken dat aanbestedingsvoordelen of -nadelen, gelet op de hoogte van de investeringen, grote invloed kunnen hebben op de financiën. Dat geldt ook voor de ontwikkeling van de rente.

De kosten zijn in de meerjarenbegroting 2017-2020 als volgt geraamd:

Onderdeel	2018	2019	2020	2021
Lasten in exploitatie	1.564.687	1.564.000	1.564.000	1.564.000
Dotatie voorziening VGRP	0	0	0	0
Totaal	1.564.687	1.564.000	1.564.000	1.564.000

Gebouwen

Aantallen:

De gemeente Krimpenerwaard beschikt over 131 gebouwen

Beleidskader:

De gemeente beschikt over diverse, openbare en niet-openbare, gebouwen. In de begroting wordt voor deze gebouwen rekening gehouden met klein onderhoud en groot onderhoud. In het kort komt het er op neer dat er geen achterstallig onderhoud mag ontstaan. In 2017 heeft de raad het 'Beheerplan gemeentelijk vastgoedbeheer 2017-2031' vastgesteld. Dit vormt het beleidskader voor het onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed voor de komende jaren

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting:

De financiële middelen die beschikbaar zijn voor openbare gebouwen zijn gesplitst in dagelijks onderhoud en een storting in een onderhoudsfonds. Voor de brandweerkazernes geldt dat het klein dagelijks onderhoud ten laste van de Veiligheidsregio komt.

De kosten voor het groot onderhoud worden aan het begin van het jaar inzichtelijk gemaakt middels het uitvoeren van inspecties aan de gebouwen.

Onderdeel	2018	2019	2020	2021
Lasten in exploitatie	54.909	54.909	54.909	54.909
Dotatie voorz. onderhoud gebouwen	910.282	910.282	910.282	910.282
Totaal	965.191	965.191	965.191	965.191

D. Financiering

Algemeen

De financieringsfunctie omvat het besturen en beheersen van, het verantwoorden over, en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Meer concreet gaat het om:

- financiering van het beleid tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden;
- het te allen tijde zorgen voor voldoende liquide middelen;
- uitzetten van tijdelijke overschotten;
- het afdekken van met name rente- en kredietrisico's.

De wet Financiering decentrale overheden (wet Fido) heeft de gemeente de verplichting opgelegd twee treasury-instrumenten te gebruiken:

- het financieringsstatuut
- de financieringsparagraaf

In de *Financieringsparagraaf* van de begroting en de jaarstukken worden respectievelijk de beleidsplannen voor het komende jaar en de resultaten daarvan besproken.

Algemene ontwikkelingen

Teneinde de financieringsfunctie naar behoren te kunnen uitvoeren is het tijdig, juist en volledig beschikbaar hebben van financiële informatie van wezenlijk belang. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een goede informatievoorziening over de liquiditeitsplanning. Ook financiële ontwikkelingen bij deelnemingen en/of verzelfstandigde onderdelen van de gemeentelijke organisatie spelen hierbij een rol.

Financieren en beleggen

Financieringsbeleid

De gemeente streeft ernaar de benodigde leningen tegen een zo laag mogelijk rentepercentage aan te trekken en tegelijkertijd de renterisico's te beheersen. Daartoe wordt bij het afsluiten van leningen rekening gehouden met de liquiditeitsbehoefte, renterisiconorm en kasgeldlimiet.

Beleggingsbeleid

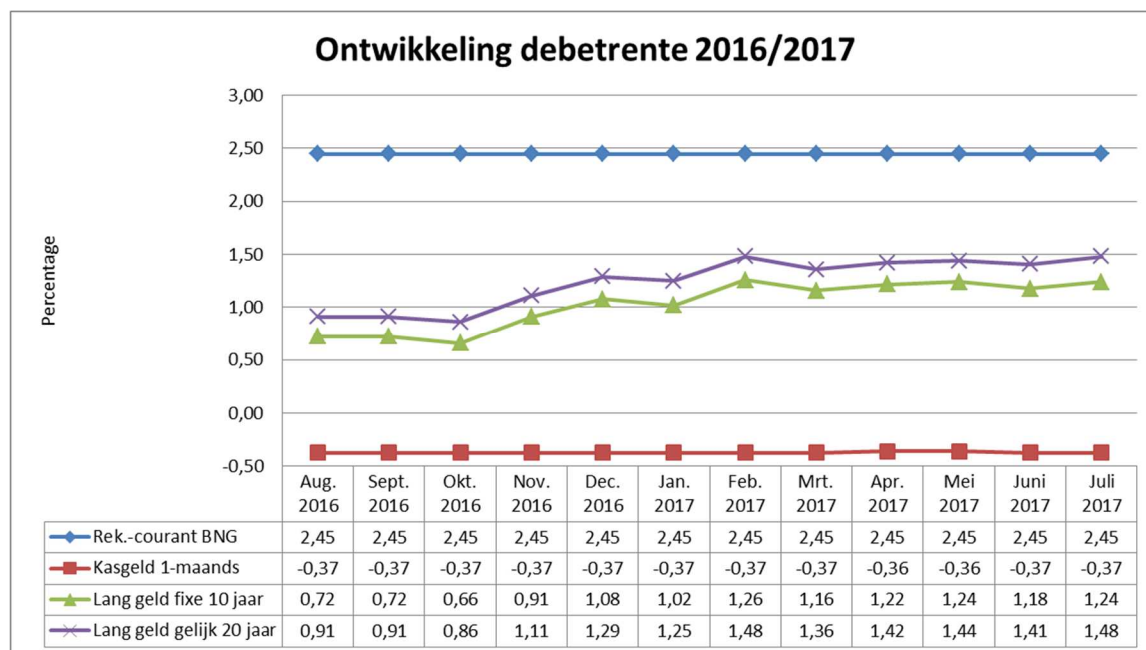
Het beleggingsbeleid beperkt zich tot het risicomijdend uitzetten van financieringsmiddelen bij financiële ondernemingen. In 2013 zijn wijzigingen gekomen in de mogelijkheden voor het aanhouden van tegoeden (het zogenaamde schatkistbankieren).

Om te voldoen aan de Europese normen m.b.t. de hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei van de overheidsschuld is op 11 december 2013 de Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) in werking getreden. Daarnaast is per 15 december 2013 het invoeren van het schatkistbankieren verankerd in de Wet Fido. Om de staatsschuld te verlagen worden lokale overheden zoals gemeenten en provincies verplicht tot het aanhouden van de overtollige gelden in de schatkist bij het Rijk. Lokale overheden mogen elkaar leningen verstrekken om de rentederving als gevolg van het verplicht schatkistbankieren te beperken.

Renteontwikkelingen / rentevisie

Per 1 januari 2018 bedraagt het restantsaldo van de tot september 2017 aangegane vaste geldleningen € 72.839.000. De te verantwoorden rente van deze geldleningen bedraagt in 2018 € 1.399.000. De gemiddelde rente voor de totale leningenportefeuille bedraagt voor 2018 2,06%. Hierin is ook een lening van € 10.380.000 opgenomen die wordt benut voor de financiering van de grondexploitatie Zevender-Thiendenland II. De leningenportefeuille specifiek aangetrokken voor de financiering van de gemeentelijke uitgaven bedraagt gemiddeld 1,95%. Bij het opstellen van de begroting 2018 is bij de berekening van kapitaallasten rekening gehouden met een omslagrente van 1,15% (2017: 2,25%). Voor in 2018 aan te trekken geldleningen is het rentepercentage vooralsnog bepaald op 1,75%.

Het voorspellen van de renteontwikkeling is een lastige opgave, zeker op de lange termijn. In onderstaande tabel wordt de rente-ontwikkeling in het afgelopen jaar weergegeven.



Euribor is het gemiddelde rentetarief waartegen een groot aantal vooraanstaande Europese banken elkaar leningen in euro's verstrekken. De Euribor rentetarieven worden in de financiële wereld ook gebruikt voor het vaststellen van rentes voor allerlei afgeleide producten, zoals bijvoorbeeld hypotheekleningen, spaarrekeningen en renteswaps. De lage inflatie dwingt de Europese Centrale Bank (ECB) om maatregelen te nemen om de bestedingen aan te jagen. Lenen wordt goedkoper gemaakt en sparen onaantrekkelijk. Het lage-rente-beleid van de ECB moet daarnaast beleggers vertrouwen geven dat economische groei hoofdzaak is. Zolang de inflatiecijfers van de Eurozone onder de doelstelling van 2% liggen, zal de ECB dit beleid voortzetten. De Euribor rente zal daarom voorlopig laag blijven.

Een aantal financiële instellingen (waaronder nv Bank Nederlandse Gemeenten) heeft aangegeven dat het sentiment op de financiële markten grotendeels wordt bepaald door het beleid van de centrale banken. De ECB zal vanwege de gematigde inflatieverwachtingen een ruim monetair beleid blijven voeren. De officiële rentetarieven zullen in 2018 naar verwachting ongewijzigd blijven.

Het beleid van de gemeente Krimpenerwaard is erop gericht om de financieringsbehoefte af te dekken met kortlopende schulden, omdat de rente op de kortlopende middelen in het algemeen gunstiger is dan de rente op langlopende middelen. Hierbij is de gemeente gehouden aan de kasgeldlimiet, die bepaalt dat de gemiddelde vlottende schuld, over drie maanden gezien, niet boven de 8,5% van het begrotingstotaal mag uitkomen. Gezien de rentevisie, waarbij er vanuit wordt gegaan dat de rente op de korte termijn op een laag niveau zal blijven, kan voorlopig aan deze strategie worden vastgehouden. Zodra de rentevisie wijzigt en uitgaat van een stijgende rente op kort termijn, kan de overweging gemaakt worden om een deel van de financieringsbehoefte af te dekken met langlopende leningen.

Schuldpositie / Financieringsbehoefte

De schuldpositie van de gemeente wordt bepaald door de omvang van de portefeuille opgenomen geldleningen in combinatie met de debetstand op de rekening-courant. Onderstaande tabel geeft inzicht in de ontwikkeling van de schuldpositie in 2018. Op basis van een in 2017 aangetrokken vaste geldlening en een vertraagde uitvoering van het investeringsprogramma is er geen sprake van een debetstand in rekening-courant ultimo augustus 2017.

Schuldpositie (bedragen x € 1.000)	Hoofdsom per 01-01-2018	Nieuwe leningen 2018	Aflossingen 2018	Hoofdsom per 31-12-2018
Onderhandse geldleningen binnenlandse banken	€ 72.839	€ 15.000	€ 7.685	€ 80.154
Debetsaldo rekening-courant				€ -
Totaal	€ 72.839	€ 15.000	€ 7.685	€ 80.154

In de meerjarenbegroting 2017-2020 werd rekening gehouden met het aantrekken van een langlopende geldlening in 2017 van € 30 miljoen met een looptijd van 20 jaar. Op basis van een langdurig oplopend liquiditeitstekort en een stijging van de vaste rentetarieven is in februari 2017 een geldlening aangetrokken van € 15 miljoen.

De financieringsbehoefte in 2018 is met name afhankelijk van het tempo waarin voorgenomen investeringen worden gerealiseerd. Per 1 januari 2017 bedroeg het saldo van de openstaande investeringskredieten circa € 62 miljoen. Met het huidige investeringstempo zal het nog enige tijd duren voordat alle investeringen zijn uitgevoerd. De inschatting is dat circa 40% van de investeringen minimaal een jaar later wordt afgerond dan geraamd.

In 2017 wordt een kasoverschot verwacht, waardoor de financieringsbehoefte in 2018 daalt. Een deel van de in 2017 aangetrokken liquiditeiten wordt namelijk nog niet aangewend in 2017 en zal worden gebruikt voor financiering van investeringsactiviteiten in 2018. Vooralsnog wordt uitgegaan van het aantrekken in 2018 van een vaste geldlening van € 15 miljoen met een looptijd van 20 jaar.

Toerekening van rente

In juli 2016 heeft de Commissie BBV de notitie Rente 2017 uitgebracht. In deze notitie wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en -baten in de begroting en jaarstukken. Doelstelling is het bevorderen van een eenduidige handelwijze met betrekking tot rente door gemeenten (harmonisering), stimuleren dat gemeenten de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en de jaarstukken en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie). De bepalingen en richtlijnen van genoemde notitie treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2018.

Onderstaand renteschema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Rentetoerekening (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
a. Externe rentelasten over korte en lange financiering	€ 1.662	€ 1.494	€ 1.330	€ 1.166
b. Externe rentebaten over korte en lange financiering	€ -88	€ -52	€ -21	€ -6
Saldo rentelasten en rentebaten	€ 1.574	€ 1.442	€ 1.489	€ 1.160
c1. Doorberekende rente aan grondexploitatie	€ -71	€ -39	€ -1	€ 39
c2. Rente projectfinanciering	€ -230	€ -159	€ -87	€ -16
c3. Rentebaten van doorverstrekte leningen	€ -55	€ -54	€ -52	€ -51
	€ -356	€ -252	€ -140	€ -28
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	€ 1.218	€ 1.190	€ 1.349	€ 1.132
d1. Rente over eigen vermogen	€ 189	€ 177	€ 161	€ 145
d2. Rente over voorzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	€ 1.407	€ 1.367	€ 1.510	€ 1.277
e. De aan taakvelden toegerekende rente	€ -1.577			
Boekwaarde activa welke integraal wordt gefinancierd (peildatum 01-01-2017, conform jaarrekening 2016)	€ 137.125			
Voorcalculatorisch rentepercentage begroting 2018	1,15%	1,15%	1,15%	1,15%
Renteresultaat op taakveld Treasury (-/+ = voordelig)	€ -170			

De omslagrente dient te worden doorberekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage. Indien de werkelijke rentelasten die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten die op basis van de voorgerekenelde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, kan tot correctie worden overgegaan. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.

Risicobeheer

Risicobeheer is een van de centrale doelstellingen van de Wet Fido. Conform het Treasurystatuut 2015 Gemeente Krimpenerwaard (artikel 4 t/m 8) worden een aantal risico's onderscheiden, te weten:

1. Renterisico's;
2. Kredietrisico's (inclusief debiteurenrisico's);
3. Intern liquiditeitsrisico's;
4. Valutarisico's.

1. Renterisico's

De risico's die samenhangen met de uitvoering van de treasuryfunctie bestaan voornamelijk uit renterisico's, die worden getoetst aan twee normen:

- De renterisiconorm. Hiermee wordt het renterisico op de vaste schuld (looptijd vanaf één jaar) in beeld gebracht;
- De kasgeldlimiet. Deze geeft het maximale bedrag aan dat aan vlottende financieringsmiddelen (korter dan één jaar) mag worden opgenomen.

- Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt de gevoeligheid van de gemeente voor veranderingen in de te betalen rente op langlopende geldleningen. Deze veranderingen kunnen optreden bij:

- Renteherziening
- Herfinanciering
- Aantrekken van nieuwe leningen

De renterisiconorm gaat er van uit dat de vaste leningenportefeuille zodanig is samengesteld, dat het renterisico gelijkmatig over de jaren wordt gespreid. Per 1 januari 2010 is de nieuwe renterisiconorm van kracht, waarbij de renterisiconorm gekoppeld is aan het begrotingstotaal.

Berekening renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Renterisico's:				
- Renteherziening op vaste schuld	€ -	€ 1.650	€ -	€ 825
- Aflossingen	€ 7.685	€ 7.638	€ 7.570	€ 7.570
Renterisico	€ 7.685	€ 9.288	€ 7.570	€ 8.395
Berekening renterisiconorm:				
Begrotingstotaal	€ 134.849	€ 124.251	€ 127.635	€ 116.765
Bij ministeriële regeling vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	€ 26.970	€ 24.850	€ 25.527	€ 23.353
Toetsing renterisico aan norm:				
Renterisico	€ 7.685	€ 9.288	€ 7.570	€ 8.395
Renterisiconorm	€ 26.970	€ 24.850	€ 25.527	€ 23.353
Onderschrijding	€ 19.285-	€ 15.562-	€ 17.957-	€ 14.958-

In bovenstaande tabel is rekening gehouden met de jaarlijkse aflossing van de geraamde nog op te nemen vaste geldleningen in 2018 (€ 15 miljoen). Uit de opstelling blijkt dat het risico dat de gemeente loopt op haar vaste schuld beperkt is en ruim binnen de norm blijft.

- Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet stelt een bovengrens aan de toegestane omvang van de kortlopende schuld (looptijd korter dan 1 jaar). Reden hiervoor is dat een korte schuldpositie een potentieel renterisico in zich bergt, omdat rentestijgingen direct doorwerken in de rentelasten. Het is dan ook van belang dat de grote potentiële beweeglijkheid van de rentelasten op korte financiering gedurende het begrotingsjaar beheerst wordt. Voor structurele liquiditeitstekorten is financiering met geldleningen met een looptijd langer dan 1 jaar de aangewezen oplossing. De hoogte van de kasgeldlimiet is afhankelijk van het begrotingstotaal en wordt voor 2018 als volgt berekend:

Berekening kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	Begroet 2018
Grondslag: Begrotingstotaal	€ 134.849
Toegestane kasgeldlimiet:	
- relevant percentage (wettelijk voorgeschreven)	8,5%
- in bedrag	€ 11.462

De rentepercentages van korte financieringsmiddelen zijn doorgaans lager dan de rentepercentages van lange financiering. Om optimaal van de kasgeldlimiet te kunnen profiteren is een adequate liquiditeitsprognose van de geldstromen van de lopende inkomsten en uitgaven alsmede van de investeringen en investeringssubsidies van groot belang. De berekende kasgeldlimiet wordt in 2018 getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldpositie.

2. Kredietrisico's

Naast bovengenoemde renterisico's worden kredietrisico's gelopen op door de gemeente verstrekte gelden. Het risico omvat de kans dat leningen niet (volledig) en/of niet tijdig worden terugbetaald (rentekosten). Het beperken van kredietrisico's is aan de orde bij het verstrekken van leningen (e.e.a. conform artikel 3 van het Treasurystatuut 2015 Gemeente Krimpenerwaard). De kredietrisico's van de gemeente worden als zeer gering ingeschat. De kapitaalverstrekkingen en afgegeven gemeentegaranties/borgstellingen geven slechts een zeer beperkt risico en betreft het eventueel overnemen van verplichtingen.

-Verstrekte gelden

De verstrekte langlopende geldleningen bestaan uit:

- Leningen Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (het saldo van de verstrekte startersleningen per 31 december 2016 bedraagt € 3,1 miljoen);
- Overige verstrekte langlopende geldleningen (saldo per 31 december 2016: 0,5 miljoen).

De afgegeven gemeentegaranties/borgstellingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

- Leningen Waarborgfonds Sociale Woningbouw (garantstelling middels WSW per 31 december 2016: € 84,8 miljoen);
- Overige gewaarborgde geldleningen (deze garanties bestaan uit garanties afgegeven aan diverse stichtingen en verenigingen waarvoor de gemeente voor 50-100% garant staat bij het niet meer kunnen voldoen van betaling van rente en aflossing). Per 31 december 2016 staat de gemeente garant tot een bedrag van € 2,2 miljoen. Het risicoprofiel is hoog.

- Uitgezette gelden

De uitzettingen van de gemeente in het kader van treasury kennen nagenoeg geen risico. Tegoeden boven het normbedrag op de rekening-courant van de BNG Bank (€ 825.000) dienen te worden aangehouden bij de staat in de vorm van Schatkistbankieren.

Op basis van een overgangsregeling mogen decentrale overheden hun bestaande uitzettingen / beleggingen aanhouden tot het einde van de looptijd indien die belegging is aangegaan vóór 4 juni 2012.

Bij de ABN AMRO is de opbrengst van de verkoop van het woningbedrijf van de voormalige gemeente Ouderkerk belegd in obligaties met een nominale waarde per 1 januari 2018 van € 3,25 miljoen. Het risicoprofiel van de portefeuille bij ABN AMRO is zeer defensief. Dit betekent dat er weinig tot geen (koers)risico wordt gelopen. Conform onderstaand overzicht valt de portefeuille in de jaren 2018 t/m 2021 in gedeelten vrij. Het bruto resultaat van de beleggingen is in 2018 becijferd op € 88.000. Procentueel betekent dit een rendement van ongeveer 2,7%.

Jaar (bedragen x € 1.000)	Nominale waarde per 1 januari	Vrijval	Nominale waarde per 31 december
2018	€ 3.250	€ 1.250	€ 2.000
2019	€ 2.000	€ 1.500	€ 500
2020	€ 500	€ -	€ 500
2021	€ 500	€ 500	€ -

- Debiteurenrisico's

Door actief debiteurenbeheer op grond van gestructureerde invorderingsprocessen en de ervaringen van de voormalige gemeenten kan er geconcludeerd worden dat het risico ten aanzien van debiteuren beperkt is.

3. Intern liquiditeitsrisico's

Liquiditeitenbeheer houdt in het beheren, reguleren en besturen van de inkomende en uitgaande geldstromen en de effecten daarvan op de rekening-courant saldi. Liquiditeitsprognoses zijn niet eenvoudig te realiseren. Weliswaar is de liquiditeitsontwikkeling van de reguliere inkomsten en uitgaven te plannen, maar het inschatten van de investeringsuitgaven, grondaankopen en –verkoop is minder eenvoudig. Bij het voorzien in de huidige en toekomstige financieringsbehoefte van de gemeente is de doelstelling dit te doen tegen zo laag mogelijke kosten.

- Betalingsverkeer

In 2018 zal het reguliere betalingsverkeer in hoofdzaak verlopen via de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank). Met de BNG Bank is in 2015 een financieringsovereenkomst met betrekking tot betalingsverkeer en kredietverlening afgesloten. Uitgangspunt van de overeenkomst is dat de gemeente, op basis van gunstige condities, zoveel mogelijk gebruik maakt van de diensten die de BNG Bank levert op het gebied van betalingsverkeer en financiering. Een clausule in de overeenkomst maakt het de gemeente mogelijk om op aanbiedingen van andere banken of instellingen in te gaan als blijkt dat deze gunstiger zijn. Bij het opnemen van langlopende geldleningen worden minimaal twee offertes bij meerdere geldgevers opgevraagd (e.e.a. conform artikel 8 van het Treasurystatuut 2015 Gemeente Krimpenerwaard).

- Relatiebeheer

In januari 2015 is een financieringsovereenkomst met de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) afgesloten. Dit raamcontract voor een krediet- en depotarrangement en elektronisch betalingsverkeer wordt ten minste eens in de vier jaar beoordeeld op inhoudelijke bepalingen en concurrerende condities. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de BNG Bank een unieke plaats inneemt ten opzichte van andere banken, omdat voor het ontvangen van rijksuitkeringen een lopende rekening bij deze bank vereist is. Overigens worden de faciliteiten van de BNG toereikend geacht en de condities marktconform.

4. Valutarisico's

Valutarisico's zijn in de gemeente uitgesloten. Conform artikel 7 van het Treasurystatuut 2015 Gemeente Krimpenerwaard worden uitsluitend leningen verstrekt, aangegaan of gegarandeerd in euro's. Tevens vinden er geen betalingen plaats in vreemde valuta's.

E. Bedrijfsvoering

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) geeft in artikel 14 aan dat de paragraaf tenminste inzicht geeft in de stand van zaken en beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering.

Hoe zien wij het begrip bedrijfsvoering?

Bij bedrijfsvoering gaat het wat ons betreft over de manier waarop onze middelen (o.a. financiële en personele) worden ingezet om een zo effectief en efficiënt mogelijk resultaat te leveren c.q. onze taken te vervullen. Bij bedrijfsvoering gaat het over de manier waarop de gemeente “geëxploiteerd” wordt, de manier waarop onze bedrijfsprocessen worden bestuurd en uitgevoerd.

Ook in 2018, het vierde jaar na de herindeling, bouwen wij verder aan de verbetering van onze bedrijfsvoering.

Interne sturing

Wij hebben ons tot doel gesteld dat onze inwoners onze dienstverlening met het cijfer acht waarderen. In al ons handelen is dat het leidend doel. Om dit te bereiken hebben we de afgelopen drie jaar de basale werkprocessen (ook voor de nieuwe taken) op orde gebracht en zijn we gestart met de optimalisatie daarvan. Deze optimalisatie doen we in een permanente verbetercyclus. Hierbij zijn wij ons constant bewust van de vraag hoe dit proces bijdraagt aan het halen van het cijfer acht. Verder is er focus op de integraliteit op inhoudelijke onderwerpen. We zorgen ervoor dat de diverse vakgebieden elkaar weten te vinden en elkaar versterken in de producten die opgeleverd worden. Daarnaast staat de gemeente Krimpenerwaard voor een aantal opgaven en uitdagingen. Om deze in goede banen te leiden in combinatie met het streven naar het cijfer acht voor dienstverlening, is een goede interne en integrale sturing een vereiste. Hiervoor hebben wij een aantal pijlers opgezet, deze worden in het komende jaar weer verder uitgebouwd.

A3-methodiek

Wij werken in onze organisatie met de zgn. A3-methodiek. Deze methodiek is gebaseerd op drie pijlers:

1. Het afdelingsjaarplan (hierin worden de succesbepalende factoren voor de afdeling bepaald, afgeleid van de organisatiedoelstellingen)
2. Het A3-managementgesprek (hierin wordt de voortgang besproken tussen de directie en de afdelingsmanager)
3. A3-digitaal (tool voor monitoring en verantwoording)

De A3-methodiek zorgt o.a. voor de focus op de essentie. Na het harmoniseren van beleid, verordeningen en verbeteren werkprocessen staat in 2018 ook de ontwikkeling van het personeel centraal. De vraag die steeds aan de orde is, is waar een efficiency slag kan worden bereikt in het belang van onze inwoners. Dit vraagt om een bepaalde grondhouding van medewerkers.

Vensters voor Bedrijfsvoering (VvB)

In 2017 zijn we gestart met onze eigen prestaties te vergelijken met andere gemeenten. Dit doen we met het diagnose- en leerinstrument Vensters voor Bedrijfsvoering. Dit instrument biedt ondersteuning bij het duiden van de verschillen en het stellen van prioriteiten binnen het continu verbeteren van de bedrijfsvoering. Vensters van Bedrijfsvoering bestaat uit een feitenonderzoek aangevuld met een belevingsonderzoek. De uitkomsten van de onderzoeken maken onderdeel uit van de A3-managementgesprekken (tweede pijler van de methodiek). We zijn net gestart met deze methodiek en zijn bezig om deze ons eigen te maken. We verwachten dan ook gaandeweg goede en betrouwbare cijfers te kunnen gaan leveren.

Programmatisch en Projectmatig werken

In 2016 en 2017 is een uniforme Krimpenerwaardse werkwijze voor projectmatig en programmatisch werken ontwikkeld. Deze is in 2017 ook ingetraind in de hele organisatie en er wordt continue aandacht aan geschonken. In 2018 geven we een vervolg aan de ontwikkeling van de bijbehorende vaardigheden en competenties van alle onderscheiden

rollen in de werkwijze en wordt de werkwijze continue onder de aandacht gebracht en verder ontwikkeld samen met de medewerkers.

Inhoudelijk heeft het college in 2016 haar doelstellingen per programma vastgesteld in het document “ambities voor een vitale samenleving”. Deze zijn gedeeld en besproken met de raad. Dit betreft onder andere ambities op de gebieden wonen en demografie, economie, gebiedspromotie, sociaal domein, duurzaamheid en dienstverlening. Deze ambities worden steeds verder uitgewerkt en opgepakt in actieplannen en ontwikkelprogramma's waarbij het werken aan de doelen uit het collegewerkprogramma en het ambitiedocument centraal staan.

Personeel & Organisatie

Ontwikkeling van onze medewerkers en daarmee de organisatie staat centraal door in hen te investeren.

Management development voor coördinatoren en teamleiders.

Na de evaluatie functiehuis in 2016 zijn een aantal nieuwe (coördinatie) rollen in de organisatie belegd. Deze groep medewerkers geven vaak functioneel leiding aan een groep medewerkers en hebben veelal een voorbeeldrol binnen de organisatie. Om te zorgen dat deze medewerkers dit optimaal kunnen uitvoeren, starten zij met een eigen ontwikkelingstraject. Hierin krijgen zij diverse tools en vaardigheden aangereikt om hun taak nog beter uit te voeren. Dit traject wordt vormgegeven in samenwerking met externe begeleiding.

Medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO)

In 2015 hebben we, net na de herindeling, een 0-meting uitgevoerd. Met de uitkomsten hiervan zijn wij aan de slag gegaan. Eind 2017 is de 1^e meting uitgevoerd. Op basis van deze meting, waarvan we de uitkomsten op dit moment nog niet kennen, gaan we aan de slag met de resultaten. Wij hopen daarbij dat we goed op weg zijn met het realiseren van onze doelstelling, nl. een 8 voor werkplezier in 2019

Integriteit

De gemeente Krimpenerwaard heeft integriteit hoog in het vaandel staan. Integer handelen kan het vertrouwen in de overheid maken of breken bij een gebrek eraan. Het is daarom belangrijk dat “wij” integer zijn. Bij dit onderwerp is het belangrijk om dit constant levend te houden, zodat medewerkers dit altijd in hun achterhoofd hebben bij hun handelen. Om het integriteitsbewustzijn binnen de organisatie blijvend te stimuleren worden verschillende activiteiten ondernomen. Allereerst is de nota integriteit vastgesteld. Maar een dergelijk onderwerp verdient meer aandacht dan alleen het papier. Daarom zijn we gestart met een bewustwordingscampagne en houden we workshops waarin het onderwerp ter sprake komt. Daarin wordt met elkaar besproken wat kan en niet kan en hoe daarin te handelen.

Opleiding en ontwikkeling

De afgelopen jaren hebben we vooral geïnvesteerd in vakopleidingen. Daarmee hebben we de basiskennis binnen de organisatie op orde gebracht. Nu ontstaat er ruimte voor andere meer ontwikkelingsgerichte initiatieven. Hiervoor zijn we gestart met het traject ‘Vitamine L’, Waarbij de L staat voor leren en vitamine aangeeft dat het een noodzakelijk iets is om te blijven ontwikkelen en leren. Zeker om het cijfer acht voor dienstverlening te halen.

Vitamine L

We zijn gestart met het opstellen van een meerjarige in-company opleidingskalender die aansluit bij de behoefte van de medewerkers, maar ook bijdraagt aan de ambities die zijn gesteld, waaronder:

- Uitstekende dienstverlening (een 8 in 2018)
- Plezier, Passie en Prestaties (een 8 voor werkplezier in 2019)
- Competentie ontwikkeling die bijdraagt aan het maximaal efficiënt en effectief in beleid en uitvoering zijn en procesvaardigheden en strategisch inzicht
- Ontwikkeling naar een lerende organisatie (dealen met de voortdurende verandering waardoor leren(d) ontwikkelen noodzakelijk is voor alle medewerkers)
- Bevorderen van een onderzoekende houding/Oprechte benieuwdheid

Om al deze kennis en vaardigheden goed te borgen heeft een groep medewerkers een 'train-de-trainer' programma gevolgd. Zij zijn daarmee in staat om in de toekomst geleerde zaken bij collega's over te brengen en borgen daarmee deze kennis in de organisatie.

Verandering Ruimtelijk Domein

Het Programma Verandering Ruimtelijk Domein is een nieuw programma en dit betreft de implementatie en effectuering van de Omgevingswet, de gevolgen van de wet VTH (en de wet Private kwaliteitsborging die in de Eerste Kamer is aangehouden) en digitalisering in het kader van het Ruimtelijk Domein in onze organisatie. Dit alles vergt de komende jaren een samenhangende integrale inzet binnen de organisatie ten aanzien van werkprocessen, cultuurverandering, samenwerkingen met andere overheden, ICT ontsluiting en nog veel meer zaken. Hierbij worden de wettelijke doelstellingen van de omgevingswet als leidend gekozen.

De opgave van deze verandering omvangrijk en betreft vele dele van onze organisatie, maar ook de verhouding tussen de samenleving, politiek, bestuur en de ambtelijke organisatie. Gegeven deze omvang is de implementatie van deze wetgeving verbijzonderd binnen de bestaande organisatie voor de komende jaren.

F. Verbonden partijen

1. Algemeen

1.1 Algemeen

De gemeente Krimpenerwaard heeft een scala van taken en verantwoordelijkheden die zij als lokale overheid dient uit te voeren. Over de wijze waarop deze taken worden uitgevoerd heeft de gemeente de keuze uit diverse mogelijkheden.

1. de uitvoering van de taak door de gemeente zelf.
2. de uitvoering van de taak uit te besteden door middel van een opdracht aan een geheel van de gemeente losstaande organisatie of bedrijf.
3. de uitvoering van de taak onder te brengen bij een organisatie waarvan de gemeente deel uitmaakt en waarmee een verbintenis wordt aangegaan, de verbonden partij.

Het zelf uitvoeren van de taken dan wel opdracht verstrekken aan een los van de gemeente staande organisatie en bedrijf is een vanzelfsprekendheid en behoeft daarom geen toelichting.

De gemeente heeft een ruime keuze waar het gaat om het onderbrengen van een taakveld bij een verbonden partij. Er bestaat immers een grote variatie in de vormen van samenwerkingsverbanden binnen gemeenten waarbij ook de gebruikte terminologie nogal van elkaar verschilt. Zo wordt er gesproken over samenwerkingsverbanden, gemeenschappelijke regelingen en verbonden partijen. Om te komen tot een eenduidige terminologie voor samenwerkingsverbanden wordt veelal uitgegaan van de terminologie die wordt gebruikt in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Dit besluit gaat uit van de term verbonden partij en geeft daaraan de volgende definitie:

“Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie onderscheidenlijk de gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft. Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht”.

Met andere woorden: er is sprake van een verbonden partij als een gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft in een derde rechtspersoon. Bij bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in de derde partij. Dit kan omdat de gemeente:

- zitting heeft in het dagelijks- of algemeen bestuur
- aandelen bezit en daarom stemrecht heeft

De gemeente Krimpenerwaard volgt deze definitie.

1.2 Categorieën van verbonden partijen

Verbonden partijen kunnen worden onderscheiden in de op het publiekrecht gebaseerde Gemeenschappelijke regelingen en het bezit van aandelen van vennootschappen. Dit zijn bedrijven die zijn gebonden aan het privaatrecht.

De belangrijkste grondslag voor een samenwerking tussen gemeenten, provincies en waterschappen betreft de Wet Gemeenschappelijke regelingen.

1.3 Financiële risico's verbonden partijen

Verbonden partijen maken een steeds groter deel uit van de begroting van de gemeente.

Door deze toename van het aantal verbonden partijen en de steeds hogere boekwaarden van deze partijen nemen de risico's voor de gemeente ook toe.

De financiële risico's van de gemeenschappelijke regelingen hebben geen beperking. Bij een faillissement worden de deelnemers van de gemeenschappelijke regeling volgens de verdeelsleutel aangeslagen voor eventueel resterende schulden na verkoop van de bezittingen.

De financiële risico's van de vennootschappen zijn beperkt tot het aandelenbezit van de gemeente. Bij een faillissement van een vennootschap daalt de waarde van dit bezit tot nihil.

Gezien de aard van de werkzaamheden van de verbonden partijen is de kans op een faillissement van zowel de vennootschappen als de gemeenschappelijke regelingen klein. Echter uitgesloten is het niet.

1.4 Belang voor de raad

De gemeenteraad heeft een kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende verantwoordelijkheid binnen het gemeentebestuur. Deze verantwoordelijkheid geldt ook ten aanzien van de beheersing van verbonden partijen. Wanneer het toezicht op de verbonden partijen niet optimaal verloopt, loopt de gemeente een vergroot risico om geconfronteerd te worden met het niet realiseren van beoogde (beleids) doelstellingen, financiële nadelen, of imageschade door activiteiten van de verbonden partijen. Hoewel niet alles kan worden voorkomen, is het van belang om voldoende checks en balances in te bouwen voor de beheersing.

Omdat de gemeente verantwoordelijk is voor de aansturing van de verbonden partijen, de controle daarop en de financiële consequenties voor de eigen organisatie is inzicht in de verbonden partijen van belang.

Een ander belang van de raad is de noodzaak dat inzicht bestaat in de kosten en de financiële risico's die de gemeente kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen. De gemeente is immers verplicht bij te dragen aan de exploitatietekorten die mogelijk ontstaan bij de gemeenschappelijke regelingen.

Bij de aanbidding van de rekening en begrotingen van de diverse verbonden partijen wordt daarom ook een factsheet gevoegd. Deze factsheets vergroten het inzicht in de (financiële) gang van zaken bij de verbonden partijen. Een onderdeel van de informatievoorziening per verbonden partij is voorts dat thans een verbinding is gelegd met de programma's in de begroting. In de nog door de raad te behandelen nota verbonden partijen worden de spelregels met betrekking tot dat inzicht verder uitgediept.

1.5 Overzicht van de verschillende verbonden partijen.

De gemeente Krimpenerwaard is aangesloten bij zeventien verbonden partijen, waarvan 10 gemeenschappelijke regelingen en 7 vennootschappen. Ten opzichte van 2017 is er één gemeenschappelijke regeling vervallen (Koepelschap buitenstedelijk groen) en is er één BV bijgekomen vanwege de splitsing van Eneco in twee aparte bedrijven. In het overzicht is de naamgeving van de Gemeenschappelijke Regeling TBK nog niet vervangen door het nog op te richten Ingenieursbureau Krimpenerwaard (IBKW).

Hieronder volgt een overzicht van de gemeenschappelijke regelingen en de Vennootschappen waaraan de gemeente Krimpenerwaard deelneemt.

Gemeenschappelijke regelingen

2.1 Overzicht Gemeenschappelijke regelingen

1. GEMEENSCHAPPELIJKE REGELING REGIO MIDDEN HOLLAND		
Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Gouda	
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De regionale samenwerking in de regio Midden-Holland gaat uit van een netwerksamenwerking. Daarbij is het uitgangspunt een versterking van de belangenbehartiging, de lobby waarbij de juiste strategische tafels de speerpunten uit de programma's van de regio geagendeerd kunnen	
Vertegenwoordiging in de partij	Stemrecht in het Algemeen Bestuur. De gemeente Krimpenerwaard is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door burgemeester R.S. Cazemier en wethouder D. Blok. Lid van het dagelijks bestuur is de heer R.S. Cazemier.	
Omvang van financieel belang	De bijdrage is berekend op basis van het inwoneraantal per deelnemende gemeente.	
Deelnemende partijen	Deelnemers in de regio Midden Holland zijn Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Waddinxveen, Zuidplas en Krimpenerwaard.	
Beleidsinformatie		
Relatie met programma	09. Bestuur en dienstverlening	
Actuele opgaven van de verbonden partij	- Vanuit de strategische agenda is de volgende kernboodschap en zijn de volgende speerpunten benoemd; Vitaal, duurzaam en innovatief, een aantrekkelijk woon- en leefklimaat, een bereikbare regio, zorgzaam en verbonden, en tenslotte een beleefbaar landschap.	
Financiële informatie (x € 1.000)		
	Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 999 31/12/2016 € 658
	Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 381 31/12/2016 €494
	Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016	57%
	Financieel resultaat (2016)	€ 25
	Omvang weerstandsvermogen	€ 88
	Omvang garantstellingen	n.v.t.
	Omvang taakstelling verbonden partij	n.v.t.
	Financiële bijdrage 2018	€ 96

2. Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden (RDOG)	
Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Leiden
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de veiligheidsregio Hollands Midden in zowel reguliere als crisisomstandigheden. Daarnaast probeert de RDOG HM de effecten van gezondheidsbedreigingen te beperken.
Vertegenwoordiging in de partij	Wethouder L. Sleuwenhoek is lid van het Algemeen Bestuur en heeft daarin stemrecht dat in relatie staat tot het aantal inwoners van de gemeente Krimpenerwaard.
Omvang van financieel belang	De bijdrage is opgebouwd uit een bijdrage per inwoner OGZ, een bijdrage per inwoner voor het programma geneeskundige hulpverlening, GHOR en een bijdrage per kind. De kosten voor aanvullende taken, zoals logopedie, huisvesting worden apart in rekening gebracht door het RDOG. Veilig Thuis wordt gesubsidieerd met een gemeentelijke bijdrage via de gemeente Gouda.
Deelnemende partijen	19 gemeenten in de regio Hollands Midden.
Beleidsinformatie	
Relatie met programma	02. Jeugd en Wmo
Actuele opgaven van de verbonden partij	De programmabegroting RDOG kent drie programma's: I. Het programma Geneeskundige Hulpverlening voor de sector GHOR (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio). Voor de uitvoering van de taken van de sector GHOR zijn afspraken gemaakt tussen het bestuur van de Veiligheidsregio

		Hollands Midden (VRHM) en het bestuur van de RDOG HM. II. Het programma Ambulancezorg, dat wordt uitgevoerd door de sector Regionale Ambulancevoorziening (RAV). De kosten dit programma worden gefinancierd door zorgverzekeraars op basis van beleidsregels van het NZa en afspraken die gemaakt worden in het lokaal overleg met zorgverzekeraars. III. Het programma Openbare gezondheidszorg omvat de werkzaamheden van de GGD Hollands Midden. Dit programma Openbare Gezondheidszorg is opgedeeld in drie deelprogramma's: - De taken die in de Wet Publieke Gezondheid zijn opgedragen aan een GGD. - Publieke zorg voor de jeugd. - Maatschappelijke zorg en Veilig Thuis. Het RDOG moet van Veilig Thuis een robuuste organisatie maken die voldoet aan de eisen van de inspectie en die de wettelijke taakverzwaring per 2018 aan kan. Het RDOG heeft hiervoor een plan van aanpak opgesteld. Voor het slagen van dit plan van aanpak zijn er randvoorwaarden nodig, waaronder financiële.
Financiële informatie (x € 1.000)		
	<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 5.765 31/12/2016 € 2.077
	<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 25.156 31/12/2016 € 24.699
	<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	8%
	<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 436 -/-
	<i>Omvang weerstandsvermogen</i>	€ 1.467
	<i>Omvang garantstellingen</i>	n.v.t.
	<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	n.v.t.
	<i>Financiële bijdrage 2018</i>	€ 1.873

3. Omgevingsdienst Midden Holland (ODMH)

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Gouda
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	De Omgevingsdienst Midden Holland streeft er naar een bijdrage te leveren aan een veilige, gezonde en duurzame leefomgeving. De omgevingsdienst is uitvoerder van de wettelijke milieutaken, vergunningverlening en handhaving van bedrijven en ook belast met de controle en toetsing van specialistische milieu- en veiligheidsaspecten. Zo ook ten aanzien van projecten. Hoewel deze dienst ook taken op het gebied van bouw- en woningtoezicht uitvoert, maakt onze gemeente daar geen gebruik van.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	Wethouder J.P. Neven is lid van het Dagelijks Bestuur. Wethouders J.P. Neven en D. Blok zijn lid van het algemeen Bestuur. Wethouder J. Vente is plaatsvervangend lid.
<i>Omvang van financieel belang</i>	De bijdrage is opgebouwd uit het aantal en soort diensten dat wordt afgenomen.
<i>Deelnemende partijen</i>	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten: Alphen aan den Rijn, Krimpenerwaard, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Waddinxveen en Zuidplas.

Beleidsinformatie

<i>Relatie met programma</i>	07. Duurzaamheid, infrastructuur en milieu
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	De ODMH is een regionale uitvoeringsdienst, die de wettelijke milieutaken op uitvoert voor de gemeente Krimpenerwaard. De ODMH doet dit aan de hand van een door het AB ODMH goedgekeurd productenboek en een door het college goedgekeurd jaarprogramma. Jaarlijks legt de ODMH met een productierapportage verantwoording af aan de gemeente over de taakuitvoering in het voorgaande jaar.

Financiële informatie (x € 1.000)

	<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 3.678 31/12/2016 € 3.479
--	--	--

Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 11.890 31/12/2016 € 10.326
Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016	25%
Financieel resultaat (2016)	€ 735
Omvang weerstandsvermogen	€ 1.523
Omvang garantstellingen	n.v.t.
Omvang taakstelling verbonden partij	n.v.t.
Financiële bijdrage 2018	€ 1.556

4. GEMEENSCHAPPELIJKE REGELING VEILIGHEIDSREGIO HOLLANDS MIDDEN

Algemene informatie

Vestigingsplaats	Leiden
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	In de Veiligheidsregio Hollands Midden zetten hulpverleningsdiensten, gemeenten en partners zich dagelijks in voor een veilige samenleving met als doel risico's te verminderen en incidenten, rampen en crises zo goed mogelijk te bestrijden
Vertegenwoordiging in de partij	Stemrecht in het Algemeen Bestuur. De gemeente Krimpenerwaard is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur met een lid, burgemeester R.S. Cazemier.
Omvang van financieel belang	Bijdrage is gebaseerd op de zogenaamde "Cebeonnorm". Deze norm is opgebouwd vanuit een aantal onderdelen waaronder inwoneraantal, aantal huishoudens etc.
Deelnemende partijen	Er zijn 19 deelnemende gemeenten vanaf 1 januari 2015

Beleidsinformatie

Relatie met programma	03. Openbare orde en veiligheid
Actuele opgaven van de verbonden partij	De begroting kent na de wijziging van de financieringsstroom GHOR vier programma's: Brandweer, Gemeenschappelijke Meldkamer, Veiligheidsbureau en de Oranje Kolom. Veiligheidsbureau/oranje kolom Naar aanleiding van de evaluatie van het beleidsplan, de uitkomsten van het Regionaal Risicoprofiel 2016-2019, de Strategische Agenda van het Veiligheidsberaad en overige ontwikkelingen, zijn drie beleidsprioriteiten opgesteld: 1. Informatiegestuurd werken 2. Risicogericht werken (incl. doorvertaling Regionaal Risicoprofiel) 3. Omgevingsgericht (net)werken. Brandweer Nu de basis op orde is, kunnen, naast de implementatie van de plannen uit de Kadernota Meer-Anders-Minder (MAM; Cebeon-bezuinigingen), nieuwe doelen worden gesteld onderweg naar een modern brandweerkorps. In de periode 2016-2018 wil Brandweer Hollands Midden, mede op basis van het (brand)risicobeeld en een aangescherpte missie en visie, het volgende bereiken: - Meer risicogericht werken; - Stimuleren zelfredzaamheid; - Afstemmen van materieel- en personeelssterkte op de risico's; - Introduceren innovatieve werkwijzen; - Optimaliseren van de dekking en specialisatieverdeling; - Introduceren van persoonsgerichte vakbekwaamheidsprogramma's voor het repressieve personeel; - Slim samen werken binnen Brandweer Nederland; - Informatie gestuurd werken; - Verbeteren planmatig werken; - Investeren in medewerkers. Landelijke Meldkamerorganisatie Eind 2015 heeft de minister van V&J de Tweede Kamer geïnformeerd over de realisatie van de Landelijke Meldkamerorganisatie (LMO) als bijzonder

	onderdeel van de Nationale politie. Er is een zogeheten Gateway review uitgevoerd om vast te stellen of aan alle randvoorwaarden is voldaan om een succesvolle implementatie van de LMO-plannen verder vorm te geven. Uit deze Gateway review is naar voren gekomen dat de betrokken partijen het met elkaar niet zo georganiseerd hebben dat de opdracht om te komen tot een LMO binnen de huidige afspraken gerealiseerd kan worden. Er is een heroriëntatie nodig. De prioriteit moet liggen bij de regionale samenvoegingstrajecten en het vormen van de landelijke ICT die noodzakelijk is om de 10 meldkamers als één virtuele organisatie te laten samenwerken. Het voorstel is om de "going concern" in deze periode ook conform het huidige wettelijke regime voort te zetten. Dit betekent dan dat de verantwoordelijkheid daarvoor en die voor het beheer en going concern voorlopig bij de veiligheidsregio's blijft. Het einddoel blijft overeind staan. De realisatie van één landelijke meldkamerorganisatie op maximaal 10 locaties. De transitiestrategie wordt bijgesteld naar een meer realistische aanpak.
Financiële informatie (x € 1.000)	
<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 9.928 31/12/2016 € 7.579
<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 19.038 31/12/2016 € 25.570
<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	23%
<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 840
<i>Omvang weerstandsvermogen (alleen alg. reserve)</i>	€ 1.303
<i>Omvang garantstellingen</i>	n.v.t.
<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	n.v.t.
<i>Financiële bijdrage 2018</i>	€ 2.890

5. Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Klaaswaal
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	Het SVHW verzorgt voor de deelnemers de volgende werkzaamheden: • de heffing en invordering van lokale belastingen; • de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken; • de administratie van vastgoedgegevens; • het verstrekken van de vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden. Tevens verzorgt het SVHW de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG) en de uitvoering van de Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (WKPB).
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	Elke deelnemende gemeente heeft 1 stem en het waterschap heeft 6 stemmen. De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd door wethouder R. Boere.
<i>Omvang van financieel belang</i>	De bijdrage is gebaseerd op het aantal objecten (vastgoedinformatie & woz-administratie), aantal aanslagen (heffing belastingen) en aantal biljetten (invordering).
<i>Deelnemende partijen</i>	De deelnemers zijn: 20 gemeenten, het Waterschap Hollandse Delta en de Regionale Afvalstoffendienst Hoeksche Waard.

Beleidsinformatie

<i>Relatie met programma</i>	07. Duurzaamheid, infrastructuur en milieu 10. Financiën
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	-

Financiële informatie (x € 1.000)

<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 420 31/12/2016 € 463
<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 4.392 31/12/2016 € 5.490
<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	6%
<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 227

	<i>Omvang weerstandsvermogen</i>	€ 463
	<i>Omvang garantstellingen</i>	<i>n.v.t.</i>
	<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	<i>n.v.t.</i>
	<i>Financiële bijdrage 2018</i>	€ 494

6. Technisch Bureau in de Krimpenerwaard

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Krimpen aan den IJssel
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	Het TBK verleent technische adviezen waar het gaat om de beoordeling op, aanleg van wegen, straten, watergangen, rioleringen etc.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gewijzigde Gemeenschappelijke Regeling moet voor het einde van 2017 door de raden van beide gemeenten worden vastgesteld. In deze gewijzigde GR worden vertegenwoordiging en stemverhoudingen vastgelegd.
<i>Omvang van financieel belang</i>	De bijdrage wordt berekend op basis van een uurtarief en het aantal af te nemen uren. Voor 2018 is het uurtarief € 70,78
<i>Deelnemende partijen</i>	De deelnemers zijn de gemeente Krimpen aan den IJssel en de gemeente Krimpenerwaard.

Beleidsinformatie

<i>Relatie met programma</i>	07. Duurzaamheid, infrastructuur en milieu
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	Wettelijk hebben de gemeenten Krimpen aan den IJssel en Krimpenerwaard na de herindeling twee jaar de tijd om met de Gemeenschappelijke regeling TBK nieuwe afspraken te maken. De besprekingen over een eventuele wijziging van de Gemeenschappelijke regeling zijn in volle gang en zullen voor het einde van 2017 zijn afgerond en door de raden van beide gemeenten worden vastgesteld. Vanaf 2018 zullen geen diensten voor het Programma bouw- en woningtoezicht meer worden afgenomen. Het nieuwe TBK zal worden omgevormd tot een professioneel ingenieursbureau om de gemeenten te ondersteunen en adviseren op het civieltechnische werkkterrein.

Financiële informatie (x € 1.000)

<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 86 31/12/2016 € 83
<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 269 31/12/2016 € 299
<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	22%
<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 0
<i>Omvang weerstandsvermogen</i>	€ nihil
<i>Omvang garantstellingen</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>Financiële bijdrage 2018</i>	€ 1.387

7. Groenalliantie

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Schiedam
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	De Groenalliantie heeft als doel om de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van groengebieden binnen het werkgebied te versterken. Hierin begrepen is het behoud en de versterking van de groen- en recreatieve verbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de groengebieden, alsmede de bevordering van de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht daarvan.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het dagelijks bestuur vertegenwoordigd door wethouder D. Blok en in het algemeen bestuur door wethouder D. Blok en wethouder J.P.Neven.
<i>Omvang van financieel belang</i>	Aan de Groenalliantie wordt een vast percentage bijgedragen van 13% van het totaal aan ontvangen bijdragen voor het compartiment Krimperwaard. Met ingang van 2018 wordt het compartimenteren niet meer gehanteerd

	door de Groenalliantie. Op basis van de totale bijdragen binnen de Groenalliantie is het percentage 6 % voor de gemeente Krimpenerwaard.
<i>Deelnemende partijen</i>	Deelnemers aan de Groenalliantie zijn de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Krimpen aan den IJssel, Krimpenerwaard en Waddinxveen.
Beleidsinformatie	
<i>Relatie met programma</i>	08. Recreatie en toerisme
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	Het bestuur wil de komende jaren investeren in de actualisatie van de beheergebieden. Overeenkomstig de daartoe genomen bestuursbesluiten voor beide gebieden (Krimpenerwaard en Reeuwijkse Plassen e.o.) In 2017 rondt de Groenalliantie de interactieve planvormingsfase van de voorgenomen investeringsprojecten af. De finale investeringsplannen worden in 2017 voorgelegd aan het bestuur en voor advies aan de gebiedsadviescommissie. Bij positief bestuursbesluit kan in 2018 gestart worden met de uitvoering van diverse projecten.
Financiële informatie (x € 1.000)	
<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 6.551 31/12/2016 € 6.412
<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 1.674 31/12/2016 € 2.435
<i>Solvabiliteit organisatie per 1/1/2016</i>	72%
<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 306
<i>Omvang weerstandsvermogen</i>	€ 1.249
<i>Omvang garantstellingen</i>	n.v.t.
<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	n.v.t.
<i>Financiële bijdrage 2018</i>	€ 203 gemeente € 50 voorheen koepelschap, nu via provincie rechtstreeks naar Groenalliantie

8. Streekarchief Midden Holland	
Algemene informatie	
<i>Vestigingsplaats</i>	Gouda
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	Het Streekarchief is belast met de uitvoering van de gemeentelijke taken in het kader van de archiefwet. Dit houdt in het beheer van de naar de archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden en het toezicht op het beheer van de nog niet naar de archiefbewaarplaatsen overgebrachte archiefbescheiden die nog bij de deelnemende gemeenten berusten. Daarnaast nazorg van de laatstgenoemde bescheiden, de dienstverlening in de studiezaal en het bevorderen van de plaatselijke en regionale geschiedbeoefening.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd door burgemeester R.S Cazemier en de heer J.R. Dekker. Het aantal stemmen staat in relatie tot het inwoneraantal. De heer R.S. Cazemier is tevens DB lid.
<i>Omvang van financieel belang</i>	De bijdrage is opgebouwd uit een bedrag per inwoner (€ 2,86) en een bedrag per strekkende meter in gebruik zijnde archief (€ 71,02 per meter).
<i>Deelnemende partijen</i>	Deelnemers aan het Streekarchief zijn de gemeenten Gouda, Krimpen a/d IJssel, Krimpenerwaard, Waddinxveen en Zuidplas en de regio Midden Holland.
Beleidsinformatie	
<i>Relatie met programma</i>	09. Bestuur en dienstverlening
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	-
Financiële informatie (x € 1.000)	
<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 €385 31/12/2016 € 345
<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 324 31/12/2016 € 295

	<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	54%
	<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ -14
	<i>Omvang weerstandsvermogen</i>	€ 67
	<i>Omvang garantstellingen</i>	<i>n.v.t.</i>
	<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	<i>n.v.t.</i>
	<i>Financiële bijdrage 2018</i>	€316

9. Werkvoorzieningschap Promen

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Gouda
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	De doelstelling van Promen is het bieden van zinvol werk met maximale ontwikkelmogelijkheden aan mensen met een indicatie Wet Sociale Werkvoorziening. Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk van de ca. 1.500 medewerkers extern bij reguliere werkgevers gaan werken in functies die aansluiten bij hun capaciteiten, ervaring en ambities. Daarnaast biedt Promen dienstverlening in het kader van de Participatiewet.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd door wethouder J. Vente.
<i>Omvang van financieel belang</i>	Het gehele WSW budget wordt over gedragen aan Promen en eventuele tekorten worden verdeeld naar rato van het aandeel van de gemeente (voor de Krimpenerwaard geldt een aandeel van 11,3 %).
<i>Deelnemende partijen</i>	Deelnemers van Promen zijn de gemeenten Alphen aan de Rijn, Capelle aan den IJssel, Gouda, Krimpen aan den IJssel, Waddinxveen, Zuidplas en Krimpenerwaard.

Beleidsinformatie

<i>Relatie met programma</i>	04. Werk en inkomen
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	Met ingang van 2018 wordt van Promen gevraagd om een financiële en juridische scheiding aan te brengen in de dienstverlening Sociale Werkvoorziening (SW) en dienstverlening Participatiewet (PW). De deelnemende gemeenten continueren de gezamenlijke SW-dienstverlening onder de gemeenschappelijke regeling. Voor de PW-dienstverlening wordt een BV opgericht. Met deze BV kunnen gemeenten via een één-op-één relatie vraaggerichte re-integratieactiviteiten (inclusief nieuw beschut werk) inkopen. Deze bedrijfsvoering wordt uitgevoerd tot en met 2025.

Financiële informatie (x € 1.000)

<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 1.759 31/12/2016 € 1.649
<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 8.997 31/12/2016 € 8.697
<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	19%
<i>Financieel resultaat (2016) x € 1.000</i>	€ 150
<i>Omvang weerstandsvermogen</i>	€ 1.100
<i>Omvang garantstellingen</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>Financiële bijdrage 2018 (o.b.v. definitieve Ondernemingsplan Promen 2017)</i>	€ 3.125

10. Gemeenschappelijke Regeling Bureau Openbare Verlichting

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Schiedam
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	Het Bureau OVL verzorgt het beheer en het onderhoud van de openbare verlichting. Ook verzorgt zij het opstellen van een bestek voor het onderhoud en de aanbesteding hiervan en is zij belast met de controle en toezicht op de uitvoering.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard wordt in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd door wethouder R. Boere.

<i>Omvang van financieel belang</i>	De bijdrage is gebaseerd op het aantal aanwezige en bij de gemeente in beheer zijnde lichtmasten in de Krimpenerwaard.
<i>Deelnemende partijen</i>	Bij de Gemeenschappelijke Regeling Bureau OVL zijn een tiental gemeenten aangesloten. Gemeentes hierin zijn o.a. Molenwaard, Papendrecht, Zederik, Giessendam, Gorinchem en Hendrik-Ido-Ambacht.
Beleidsinformatie	
<i>Relatie met programma</i>	07. Duurzaamheid, infrastructuur en milieu
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard maakt vanaf 2016 gebruik van de dienstverlening van Bureau OVL. De afgelopen periode zijn er de nodige problemen geweest in de storingsafhandeling. Samen met Bureau OVL en de gemeente wordt gewerkt om de storingsafhandeling in 2018 te verbeteren.
Financiële informatie (x € 1.000)	
<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 140 31/12/2016 € 166
<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 60 31/12/2016 € 86
<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	66 %
<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 53
<i>Omvang weerstandvermogen</i>	€ 53
<i>Omvang garantstellingen</i>	n.v.t.
<i>Omvang taakstelling verbonden partij</i>	n.v.t.
<i>Financiële bijdrage 2018</i>	€ 90,89

3. Vennootschappen/Stichtingen

Cyclus NV	
Algemene informatie	
<i>Vestigingsplaats</i>	Gouda
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	Cyclus is belast met de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval en beheer van openbare ruimten voor gemeenten in de regio Midden Holland en Rijnstreek. Daarnaast geeft Cyclus proactief informatie en advies over regionaal een lokaal afvalbeleid. Voor de gemeente Krimpenerwaard voert Cyclus niet het beheer van de openbare ruimte uit.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door de wethouders J.P. Neven (Adviesorgaan Regionaal afvalbeleid-Bestuurlijk) en R. Boere (Algemene Vergadering Aandeelhouders).
<i>Omvang van financieel belang</i>	In de algemene vergadering van aandeelhouders telt het bezit van één aandeel voor één stem. De gemeente Krimpenerwaard heeft 63.687 aandelen in haar bezit met een nominale waarde van € 445.809, gebaseerd op € 7 per aandeel.
<i>Deelnemende partijen</i>	Cyclus is een overheids- N.V. Een 11-tal gemeenten in de Regio's Midden-Holland en Rijnstreek is aandeelhouder. De onderneming wordt geleid door een directeur. Deze directeur staat onder toezicht van een uit zeven leden bestaande Raad van Commissarissen.
Beleidsinformatie	
<i>Relatie met programma</i>	07. Duurzaamheid, infrastructuur en milieu
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	Cyclus heeft drie hoofdtaken: • Afvalinzameling; • Regionale aanbesteding van de verwerking van de diverse afvalstromen; • Beheer Openbare Ruimte. Voor de gemeente Krimpenerwaard verzorgt Cyclus de afvalinzameling (met ingang van 1 januari 2017 in de hele gemeente) en de afvalverwerking. De gemeente Krimpenerwaard neemt geen taken af op het gebied van Beheer Openbare Ruimte. Cyclus staat voor de opgave om zich in de komende jaren om te vormen tot een 'lean and mean' bedrijf met marktconforme tarieven. De besluitvorming hierover ligt bij de aandeelhouders.

Financiële informatie (x € 1.000)		
	<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 7.798 31/12/2016 € 10.905
	<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 12.444 31/12/2016 € 12.886
	<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	46%
	<i>Financieel resultaat (2015)</i>	€ 3.107

Oasen NV		
Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Gouda	
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Oasen is een drinkwaterbedrijf met als kernactiviteiten de winning, productie en levering van kwalitatief goed drinkwater aan particulieren en bedrijven. De voorzieningsgebieden liggen in het oostelijke deel van Zuid-Holland.	
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door burgemeester R.S. Cazemier.	
Omvang van financieel belang	In de algemene vergadering van aandeelhouders telt het bezit van één aandeel voor één stem. De gemeente Krimpenerwaard heeft 56 aandelen van een totaal aan aandelen van 2500. De nominale waarde van deze 56 aandelen bedraagt € 455 per aandeel wat neerkomt op een bedrag van € 25.480. De afgelopen jaren heeft er geen winstuitkering plaats gevonden.	
Deelnemende partijen	24 Gemeenten in de regio's Midden-Holland, Rijnstreek en Drechtsteden zijn aandeelhouder.	
Beleidsinformatie		
Relatie met programma	05. Economie, ondernemen en bedrijvigheid	
Actuele opgaven van de verbonden partij	-	
Financiële informatie (x € 1.000)		
	Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 94.042 31/12/2016 € 97.085
	Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 143.661 31/12/2016 € 152.765
	Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016	39%
	Financieel resultaat (2016)	€ 3.043

Eneco energie NV		
Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Eneco is één van de drie grootste energiebedrijven in Nederland. Met haar activiteiten richt ze zich op ruim twee miljoen zakelijke en huishoudelijke klanten. Zij voert een geïntegreerde distributiestrategie die de levering van gas, elektriciteit en warmte omvat.	
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door wethouder R. Boere. In de algemene vergadering van aandeelhouders staat het stemrecht gelijk aan het aandelenpercentage.	
Omvang van financieel belang	In de algemene vergadering van aandeelhouders telt het bezit van één stem. De aandelen zijn in handen van 53 Nederlandse gemeenten. De gemeente Krimpenerwaard bezit 28.131 aandelen.	
Deelnemende partijen	53 gemeenten zijn aandeelhouder.	
Beleidsinformatie		
Relatie met programma	05. Economie, ondernemen en bedrijvigheid	
Actuele opgaven van de verbonden partij	De aandeelhouders beramen zich op dit moment over het behouden of verkopen van hun aandelen.	
Financiële informatie (x € 1.000)		
	Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/02/2017 € 2.821.000

	<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/02/2017 € 1.720.000
	<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	37,9%
	<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 103.000

Stedin

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Rotterdam
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	De aanleg, het beheer en onderhoud van gas- en elektriciteitsnetten en het transport van gas en elektriciteit naar ca. 2 miljoen klanten.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door wethouder R. Boere. In de algemene vergadering van aandeelhouders staat het stemrecht gelijk aan het aandelenpercentage.
<i>Omvang van financieel belang</i>	In de algemene vergadering van aandeelhouders telt het bezit van één stem. De aandelen zijn in handen van 53 Nederlandse gemeenten. De gemeente Krimpenerwaard bezit 28.131 aandelen met een nominale waarde van € 100 per aandeel.
<i>Deelnemende partijen</i>	53 gemeenten zijn aandeelhouder

Beleidsinformatie

<i>Relatie met programma</i>	05. Economie, ondernemen en bedrijvigheid
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	De komende jaren staat Stedin voor de uitdaging om vraag en aanbod van elektriciteit 24 uur per dag in evenwicht te houden. Door de verduurzaming neemt de vraag toe naar elektriciteit maar ook de vraag naar besparingsproducten, tools en apps.

Financiële informatie (x € 1.000)

	<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/02/2017 € 2.455.000
	<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/02/2017 € 3.118.000
	<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	44,1%
	<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 105.000

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Algemene informatie

<i>Vestigingsplaats</i>	Den Haag
<i>Doel of openbaar belang dat wordt behartigd</i>	De N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, evenals het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is.
<i>Vertegenwoordiging in de partij</i>	De gemeente Krimpenerwaard wordt vertegenwoordigd door wethouder R. Boere.
<i>Omvang van financieel belang</i>	De gemeente Krimpenerwaard bezit 50.700 aandelen. De nominale waarde per aandeel is € 2,50.
<i>Deelnemende partijen</i>	De Staat (50%), 11 provincies, 1 hoogheemraadschap en bijna alle gemeenten.

Beleidsinformatie

<i>Relatie met programma</i>	10. Financiën
<i>Actuele opgaven van de verbonden partij</i>	-

Financiële informatie (x € 1.000)

	<i>Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 4.163.000 31/12/2016 € 4.486.000
	<i>Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar</i>	01/01/2016 € 145.348.000 31/12/2016 € 149.514.000

	<i>Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016</i>	3%
	<i>Financieel resultaat (2016)</i>	€ 369.000

Veerdienst Schoonhoven BV		
Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Schoonhoven	
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	De veerdienst is voor de instandhouding, beheer en exploitatie van de veerdienst over de Lek tussen Schoonhoven en Gelkenes en de veerdienst tussen Gouderak en Moordrecht.	
Vertegenwoordiging in de partij	De leden van de raad zijn vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.	
Omvang van financieel belang	De gemeente Krimpenerwaard bezit alle aandelen van deze BV en heeft daarmee 100% stemrecht.	
Deelnemende partijen	De gemeente Krimpenerwaard	
Beleidsinformatie		
Relatie met programma	08. Recreatie en toerisme	
Actuele opgaven van de verbonden partij	-	
Financiële informatie (x € 1.000)		
	Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 2.810 31/12/2016 € 2.855
	Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 1.046 31/12/2016 € 1.017
	Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016	73%
	Financieel resultaat (2016)	€ 125

Waterbos Bergambacht BV		
Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Bergambacht	
Doel of openbaar belang dat wordt behartigd	Het voor eigen rekening en onder eigen naam exploiteren van het zwembad in Bergambacht.	
Vertegenwoordiging in de partij	De gemeente Krimpenerwaard neemt deel aan de aandeelhoudersvergadering en wordt vertegenwoordigd door wethouder L. Sleenwenhoek.	
Omvang van financieel belang	De gemeente Krimpenerwaard heeft 1 aandeel in de BV ter grootte van € 9.076. Jaarlijks wordt een bijdrage in de exploitatie betaald.	
Deelnemende partijen	De gemeente Krimpenerwaard is voor 50% aandeelhouder en Optisport Exploitaties BV eveneens voor 50%.	
Beleidsinformatie		
Relatie met programma	01. Samenleving	
Actuele opgaven van de verbonden partij	-	
Financiële informatie (x € 1.000)		
	Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 16 31/12/2016 € 16
	Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	01/01/2016 € 420 31/12/2016 € 248
	Solvabiliteit organisatie per 31/12/2016	6,1 %
	Financieel resultaat (2016)	€ -

G. Grondbeleid

Grondbeleid is een belangrijk instrument voor het realiseren van maatschappelijke doelen met ruimtelijke gevolgen. Bij deze doelen valt met name te denken aan locaties waar bebouwing plaats gaat vinden, zowel tussen de bestaande bebouwing als op uitbreidingslocaties. Maar ook valt te denken aan het realiseren van natuurterreinen of het aanleggen van nieuwe wegen en fietspaden. Voor elk van deze beleidswensen wordt grond benut. Grondbeleid omvat het kader en de instrumenten die college en raad kunnen hanteren voor de wijze waarop haar gronden en grondposities hierbij worden ingezet.

Samenvatting

Basis voor de paragraaf grondbeleid vormt de voorgestelde nota Grondbeleid 2017. De parameters en de ramingen van de nog te verwachte inkomsten en uitgaven in de complexen van de actieve grondexploitaties zijn in het kader van de begroting 2018 geactualiseerd. De totaal geraamde eindwaarde van de actieve complexen ten opzichte van de jaarrekening 2016 daalt met circa € 247.000 (daling circa 19%). Dit is hoofdzakelijk toe te rekenen aan de verhoging van de interne doorbelasting en de ontwikkeling in de complexen Zevender-Thiendenland (een éénmalige lager uitgekeerde vergoeding voor de plankosten door OCT aan de gemeente en het bijramen van de verschuldigde OZB-afracht) en Bovenkerk, 4^e kwadrant (extra verwachte civieltechnische kosten als gevolg van de programmawijziging van appartementen naar eengezinswoningen). Per saldo blijft de risicowaardering ten opzichte van de jaarrekening 2016 nagenoeg gelijk en daarmee de afdekking in het weerstandvermogen. De verwachtingen over de economische groei en de ontwikkelingen in de huizenmarkt zijn gunstig voor de voortgang van de bouwopgave. Een voortvarende realisatie van de bouwopgave blijft belangrijk om te kunnen voldoen aan de stijgende vraag naar nieuwbouwwoningen.

Beleidskader

Grondbeleid gaat over ruimtelijke verandering. De gemeente heeft voortdurend te maken met ideeën en plannen voor mogelijk ander ruimtegebruik dat past binnen bestuurlijke doelen. De nota Grondbeleid 2017 die aan de raad wordt voorgesteld, omvat het beleidskader waarmee dergelijke ontwikkelingen kunnen worden gestuurd. Met deze nota bepaalt de raad op welke wijze zij het grondbeleid wil inzetten om ruimtelijke en/of maatschappelijk doelen te behalen of maatschappelijke voorzieningen te realiseren. In de nota staan handvatten om te sturen, te ontwikkelen en te faciliteren, zodat college en raad kunnen inspelen op toekomstige ontwikkelingen.

Met de nota kan worden ingespeeld op de Woonvisie, die in 2017 is vastgesteld. Een andere ontwikkeling betreft de Omgevingswet. De inwerkingtreding is in augustus 2017 opnieuw uitgesteld (1-1-2019 is niet haalbaar). De gedachte achter deze wet is dat gemeenten de mogelijkheid krijgen om meer in te spelen op maatschappelijke opgaven en ruimtelijke initiatieven. Loslaten en vertrouwen zijn hierin belangrijke sleutelwoorden. Hierbij rijst mogelijk de vraag in hoeverre grondbeleid nog van belang is als de wet de ruimte biedt aan derden. Maar omdat er reeds een aantal lopende grondexploitaties zijn, de kans bestaat dat een maatschappelijke voorziening moet worden gerealiseerd of het sturen via grondposities in toekomstige ontwikkelingen toch gewenst blijkt, is het goed om de kaders transparant beschikbaar te hebben in de vorm van een nota grondbeleid. Het grondbeleid is dan behulpzaam bij het realiseren van gewenste doelen uit de nog op te stellen omgevingsvisie. Bovenstaande achtergronden en ontwikkelingen zijn, voor zover mogelijk, opgenomen in de nota. Voor de uitwerking in relatie tot de Omgevingswet geldt dat de nota hierop kan aansluiten. Dit betekent wel dat de nota Grondbeleid 2017 nog uitgaat van de huidige wetgeving.

Algemene (macro-economische) ontwikkelingen

Algemeen

De mondiale economie zal nu en komend jaar groeien. Door de mondiale groei van de economie versnelt ook de groei van de relevante wereldhandel naar 3% dit jaar en 3,6% volgend jaar. De groei van de Nederlandse economie zet stevig door en bedraagt 2,1% dit jaar en 1,8% volgend jaar. De groei wordt gedragen door de consumptie en de uitvoer. De groei van economie gaat gepaard met een toenemende werkgelegenheid in de marktsector en in de zorg. Dit jaar komt de werkloosheid uit op 4,9% van de beroepsbevolking, volgend jaar op 4,7%. De inflatie loopt onder invloed van de hogere energieprijzen op naar 1,6% in 2017 en 1,4% in 2018. Door de daling van de werkloosheid en de toename van de inflatie stijgen de contractlonen. In 2017 en 2018 verbetert de mediane statistische koopkracht in beperkte mate, met respectievelijk 0,1% en 0,3%, na een stijging van 2,7% in 2016. Het begrotingsoverschot dat vorig jaar is ontstaan, loopt in de ramingsperiode verder op, tot 0,8% bbp in

2018. Dit komt doordat de aanhoudende economische groei leidt tot meer inkomsten en door een stijging van de overheidsuitgaven die daarbij achterblijft. De economie groeit in de periode 2018-2021 met gemiddeld 1,7% per jaar. Een gelijk opgaande groei van werkgelegenheid en arbeidsaanbod zorgt voor een stabiele werkloosheid van 4,7%. De rente en inflatie lopen licht op, maar blijven laag. De overheidsbegroting komt uit op een overschot van 1,3% in 2021, een schuld die afneemt naar 47% en een houdbaarheidsoverschot van 0,5%.

Ontwikkelingen woningmarkt

De ontwikkelingen op de woningmarkt zijn positief en dragen bij aan de groei van het bruto nationaal product. De huizenprijzen stegen vorig jaar met 5,0% en de prijzen liggen nu bijna 15% hoger dan op het dieptepunt in 2013. De toename van de huizenprijzen zet in 2017 door en de prijzen zullen ook in 2018 stijgen. Het aantal transacties heeft in de tweede helft van 2016 het hoogste niveau sinds 2005 bereikt. De woninginvesteringen groeiden afgelopen jaar met ongeveer 20%, dit en volgend jaar normaliseert het groeitempo van de woninginvesteringen naar 6,6% en 2,9%. Het stijgende aantal transacties van bestaande woningen zorgt voor een impuls voor verbouw-, renovatie- en herstelwerkzaamheden. Verwacht wordt dat het achterblijven van het aanbod van met name nieuwbouwwoningen ten opzichte van de vraag kan gaan zorgen tot stagnatie in de groei van de huizenmarkt, sterker nog dan een mogelijke rentestijging en een verwachte verdere aanscherping van hypotheekregels per 1 januari 2018. Rekening moet worden gehouden dat met het aantrekken van de bouw, ook de prijzen van aannemers in de bouw- en grond-, weg- en waterbouwsector zullen stijgen.

Woningmarkt Krimpenerwaard

De omslag in de landelijke ontwikkelingen in de woningmarkt van de afgelopen jaren zet zich nu ook lokaal door. Huizen staan minder lang te koop en de vraag naar woningen stijgt. Van een overspannen woningmarkt (waarin de vraag naar woningen het aanbod fors overtreft) is (nog) geen sprake. Wel zien wij een toenemende vraag naar nieuwbouwwoningen. De gemiddelde vraagprijs naar woningen stijgt, maar niet zo sterk als in de stedelijke regio's.

Bronnen:

*Macro-economische Verkenning, Centraal Economisch Plan 2017 (Centraal Plan Bureau)
Meicirculaire 2017, VNG,NVM en woningmarktrapport 2^e kwartaal 2017 Krimpenerwaard*

Actualisering begroting 2018

In de gemeentelijke begroting zijn de gegevens in casu meerjarenramingen van de gezamenlijke grondexploitatie opgenomen. Hierbij worden alle voorziene uitgaven en inkomsten in de afzonderlijke grondexploitatie geautoriseerd. Actualisering en autorisatie vindt dan ook plaats van de in de grondexploitatie gebruikte parameters (indexeringen, rekenrente en discontovoet), de interne doorbelasting, de grondprijzentabel en de risicokaarten.

Parameters

Beleidslijn 16: *Het college stelt jaarlijks bij de begroting vast welke parameters het benut voor de actualisatie van zijn eigen grondexploitatie bij de jaarrekening.*

Interne rekenrente

De interne rekenrente heeft betrekking op de interne toerekening van de rente op de boekwaarde. Volgens de regels van de BBV wordt deze bepaald aan de hand van de verhouding vreemd en eigen vermogen en de gemiddelde rente op de aangetrokken leningen. De gemeente hanteert geen projectfinanciering. Conform onderstaande berekening is de interne rekenrente voor de begroting 2018 e.v. berekend op 1,35%.

Berekening toe te rekenen rente			
	Schuldrestant per 01-01-2017	Rente 2017	Gewogen gemiddelde rentepercentage
Totaal leningsportfeuille (zie overzicht langlopende geldleningen 2017)	€ 64.868.992,18	€ 1.464.236,44	2,13%
Lening Schoonhoven (projectfinanciering Zevender-Tiendenland)	€ 12.975.337,50	€ 356.821,78	
Restant	€ 51.893.654,68	€ 1.107.414,66	
Eigen vermogen (balans per 31 december 2016, jaarrekening 2016)	€ 63.119,00	36,90%	
Vreemd vermogen	€ 107.924,00	63,10%	
Totaal	€ 171.043,00		
Toe te rekenen rente:	1,35%		

Index over geraamde uitgaven

De index over de geraamde uitgaven richt zich op de uitgaven binnen de grondexploitatie, zoals: verwervingskosten, kosten voor civiele werken, bouw- en woonrijp maken etcetera. De inflatie vormt de belangrijkste basis voor de invulling van deze index. De verwachte indexering op basis van constante prijzen in de meicirculaire van het Gemeentefonds zijn leidend.

De gemeente zet in op een gemiddelde index voor het totaal van de kosten die voor de hele begroting conform de meicirculaire is gesteld op 1,4%. Voorgesteld wordt deze index ook te hanteren voor de grondexploitaties.

Index over de grondopbrengsten

De Index geraamde grondopbrengsten wordt ontleend aan ontwikkelingen op de vastgoedmarkt in Krimpenerwaard, alsmede aan hypotheekmogelijkheden en koopkrachtontwikkeling. Daarnaast wordt gekeken naar de allonge-afspraken met ontwikkelaars over de toe te passen indexeringsmethoden met betrekking tot de grondprijzen (de prijsindex volgen (=1,4%) vs. het afspreken van een vaste index van 1,8%). Voorgesteld wordt een gemiddeld verwachte index van 1,6% voor de grondopbrengsten te hanteren.

Discontovoet

De disconteringsvoet wordt gebruikt in de berekening van de contante waarde van de geraamde lasten en baten. Zij wordt ook gehanteerd als rentepercentage bij voorzieningen die worden getroffen om verliezen op te vangen en die zijn gebaseerd op de netto contante waarde. Door de disconteringsvoet op 2% te stellen, wordt aangesloten bij de regels die de commissie BBV per 1 januari 2016 op dit gebied heeft gesteld. De commissie heeft hierbij aansluiting gezocht bij het streefcijfer voor de inflatieontwikkeling van de ECB.

Interne doorbelasting

Beleidslijn: Nota grondbeleid, blz. 26, onderdeel Financieel kader:

Uitgangspunt is dat de capaciteitsinzet van medewerkers wordt doorbelast naar de projecten. In het verleden gebeurde dat op basis van urenramingen. Doorbelasting vindt plaats overeenkomstig de methode die is toegepast in het kader van de begroting 2017 die aansluit bij de methodiek vanuit de VNG (een uurtarief gebaseerd op de loonkosten vermeerderd met een percentage overhead). Dit percentage wordt jaarlijks herzien.

De uurtarieven en het overheadpercentage zijn in het kader van de begroting 2018 geactualiseerd en doorgevoerd in de actieve grondexploitaties. Het berekende overheadpercentage voor 2018 stijgt naar 110%. De gevolgen van circa € 63.000 zijn verwerkt in de geactualiseerde grex-ramingen.

Heffing vennootschapsbelasting (VPB)

Vanaf 1 januari 2016 zijn gemeenten verplicht over de winsten vanuit bedrijfsmatige activiteiten, waaronder ook valt de exploitatie van gronden, vennootschapsbelasting af te dragen.

Grondprijzen

Beleidslijn 14: Grondprijsmethode: in beginsel wordt er gekozen voor een comparatieve methode, die gecheckt wordt met een residuele berekening.

Onderstaande tabel is samengesteld op basis van vergelijking van grondprijzen in omliggende gemeenten en toetsing aan de residuele berekeningen in de eigen grondexploitaties. De bandbreedten met de genoemde bedragen die ook zijn gebruikt bij in 2016 uitgevoerde actualisatie, zijn ook voor 2018 als realistisch en marktconform te beschouwen.

Woningtype	Grondprijs per kavel ex. BTW €	Bandbreedte VON-prijs ex BTW €	grondquote*)
Rijwoning koop	44.000 - 58.000	155.000-210.000	25%-35%
Rijwoning sociale huur	20.000 - 25.000	huur tot maximaal de liberalisatiegrens (2016: € 710 per maand)	-
2-1 kap woning koop	85.000 - €105.000	275.000-290.000	30%-40%
Vrijstaande woning koop	100.000 -125.000	300.000-400.000	30%-40%
Appartement sociale huur	20.000 - 25.000	huur tot maximaal de liberalisatiegrens (2016: € 710 per maand)	-
Appartement goedkoop	10.000 - 30.000	100.000-120.000	10%-25%
Appartement middelduur	30.000 - 50.000	120.000-250.000	20%-25%
Appartement duur koop	vanaf 50.000	v.a. 250.000	20%-25%
Detailhandel	200 - 500 per m2	beleggingswaarde: 120.000 - 210.000 per bedrijfsruimte	-
Bouwkavels	117.000 - 135.000	300.000-400.000	30%-40%

*) grondprijs als % van de VON-prijs ex. BTW

Resultaten actualisering actieve grondexploitaties

Beleidslijn: Nota grondbeleid, blz. 29, onderdeel Bedrijfsvoering-begroting:

Elk jaar in november stelt de gemeenteraad de begroting vast. In de begroting zijn de gegevens i.c. meerjarenramingen van de gezamenlijke grondexploitaties opgenomen. Hierbij worden alle voorziene uitgaven en inkomsten in de afzonderlijke grondexploitaties geautoriseerd. Actualisering en autorisatie vindt dan ook plaats van de in de grondexploitaties gebruikte parameters (indexeringen, rekenrente en discontovoet, de grondprijzentabel en de risicokaarten.

Het geactualiseerde overzicht van de grondexploitaties treft u hierna aan in onderdeel 5. De actualisatie in het kader van de begroting 2018 omvat de doorrekening op basis van de herziene parameters (indexeringen, rekenrente en discontovoet) en de geactualiseerde tarieven voor de interne doorbelasting. Basis vormen de in het kader van de jaarrekening 2016 vastgestelde boekwaarden van de complexen. Daarnaast zijn de ramingen van de nog te verwachte inkomsten en uitgaven geactualiseerd aan de hand van de actuele planningen en afspraken met marktpartijen.

De totaal geraamde eindwaarde van de actieve complexen ten opzichte van de jaarrekening 2016 daalt met circa € 247.000 (daling circa 19%). Dit is toe te rekenen aan de ontwikkeling in de complexen Zevender-Thiendenland (een éénmalige lager uitgekeerde vergoeding voor de plankosten door OCT aan de gemeente en het bijramen van de verschuldigde OZB-afdracht) en Bovenkerk, 4^e kwadrant (extra verwachte civieltechnische kosten).

Risicomanagement

Beleidslijn 18: Voor elk complex in een actieve grondexploitatie wordt een risicokaart opgesteld. De risicokaart wordt jaarlijks herzien bij de begroting en jaarrekening (als onderdeel van de planning-en-controlcyclus.

Beleidslijn 21: Vijftig procent van het in totaal berekende financiële risico van de grondexploitaties wordt afgedekt via de algemene reserve weerstandsvermogen.

De risicokaarten zijn geactualiseerd op basis van de actuele ontwikkelingen en nog te verwachte investeringen in de complexen. Per saldo blijft de risicowaardering gelijk. Over de hele lijn zien we dat als gevolg van de ontwikkelingen in de huizenmarkt het risico op de afzet van gronden is afgenomen. Daar staat tegenover dat de prijzen van de aannemers bouw- en grond- weg en waterbouwsector weer aan het stijgen zijn. De afdekking via het weerstandsvermogen (50% van het totaal berekende risico) blijft gelijk. Deze is voornamelijk gerelateerd aan de afname van nog resterende investeringen en te realiseren inkomsten, de eerder genoemde ontwikkelingen in de huizenmarkt en de aannemerssector en het feit dat in 2017 in het complex IJsbahn-Zuid alle grondopbrengsten zijn gerealiseerd.

Complex	waardering risico's Begroting 2018 tov jaarrekening 2016
ND-Molenweide Krimpen	
ND-Centrum Krimpen	
Tiendhoek II Lekkerkerk	
Tussen Dijk en Bakwetering Lekkerkerk	
IJsbahn Zuid Lekkerkerk	
Thiendenland II / Zevender Schoonhoven	
Bovenkerk 4e kwadrant Stolwijk	
totale waardering	
in weerstandsvermogen	

verklaring:

	waardering blijft gelijk		
	daling ≤ € 10.000		stijging ≤ € 10.000
	€ 50.000 ≥ daling > € 10.000		€ 50.000 ≥ stijging > € 10.000
	€ 100.000 ≥ daling > € 50.000		€ 100.000 ≥ stijging > € 50.000
	daling > € 100.000		stijging > € 100.000

Ontwikkelingen binnen de complexen van de actieve grondexploitaties

In dit onderdeel een korte weergave van de belangrijkste actuele en verwachte ontwikkelingen per complex.

Actieve grondexploitaties

Bij actieve grondexploitaties geldt over het algemeen dat het tempo van de ontwikkeling en bouw sterk afhankelijk is van het economisch herstel. Hieronder een overzicht van de actieve grondexploitaties:

- Krimpen a/d Lek, Nieuw Dorpshart, Binnenterrein (Molenweide)
- Krimpen a/d Lek, Nieuw Dorpshart, Centrum

- Lekkerkerk, Tiendhoek II
- Lekkerkerk, Tussendijk en Bakwetering
- Lekkerkerk, Ijsbaan Zuid
- Schoonhoven, Zevender-Thiendenland II
- Stolwijk, Bovenkerk 4e kwadrant 2e fase
- Stolwijk, Industrierrein

Overzicht actuele grondexploitaties

In onderstaand overzicht is aangegeven het geraamde resultaat (eindwaarde en netto contante waarde). Uitgangspunt is de gerealiseerde boekwaarde per 31-12-2016 (jaarrekening 2016) en de geactualiseerde raming van de nog resterende uitgaven en inkomsten.

Grondexploitatie	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017	Lasten 2018	Baten 2018	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2020	Boekwaarde 31-12-2021	Geraamd eindresultaat (eindwaarde)	Contante waarde 01-01-2017
Dorpshart binnengebied	€ 561.420	€ 293.187	€ 642.984	€ 1.474.890	€ 1.125.093	€ 3.297.791	€ 2.820.405		€ 2.820.405	€ 2.605.620
Dorpshart centrumgebied	€ -6.165.786	€ -7.056.012	€ 1.074.337	€ 1.400.642	€ -6.729.707	€ -6.526.123	€ -6.496.548		€ -6.496.548	€ -6.001.807
Tiendhoek II	€ 849.681	€ 562.710	€ 532.956	€ 3.271.612	€ 3.301.366	€ 3.064.556	€ 2.902.295	€ 2.899.326	€ 2.939.916	€ 2.610.561
Tussendijk-Bakwetering	€ -15.283	€ -87.030	€ 633.137	€ -	€ -720.167	€ -38.196	€ 454.236		€ 454.236	€ 411.417
Bovenkerk 4e kwadrant	€ 275.571	€ 577.048	€ 111.032	€ 7.041	€ 473.057				€ 473.057	€ 454.688
Zevender Thiendenland									€ 306.140	€ 306.140
Grond gemeente	€ -2.461.267	€ -1.956.535	€ 129.370	€ 661.017	€ -1.424.888	€ -880.756	€ -327.698	€ -62.279		
Grond BNG-lening	€ -10.939.249	€ -8.344.182	€ 230.348	€ 2.825.415	€ -5.749.115	€ -3.154.048	€ -558.981	€ -39.967		
Ijsbaan Zuid	€ -143.401	€ 457.111	€ 309.374	€ 4.234	€ 151.971	€ 121.312	€ 121.220	n.v.t.	€ 121.220	€ 111.987
	€ -18.038.314	€ -15.553.703	€ 3.663.538	€ 9.644.851	€ -9.572.390	€ -4.115.464	€ -1.085.071	€ 2.797.080	€ 618.426	€ 498.606

Toelichting

De boekwaarde is per jaar bepaald op basis van het geraamde saldo van de tot en met dat jaar gerealiseerde uitgaven en inkomsten. Sprake is van een afbouw van de negatieve boekwaarde naar een positieve aangezien de te verwachte grondopbrengsten fors hoger zijn dan de nog te realiseren investeringen. De schommelingen in de jaarschijven hebben te maken met de verwachte cashflow in dat jaar van investeringen in bouw- en woonrijp maken en grondopbrengsten in de afzonderlijke grondexploitaties. Rekening is gehouden met de afsluiting van het complex Kerkweg Berkenwoude en de besluitvorming over de resultaatsbestemming van dit complex.

Toelichting per complex

1. Krimpen aan de Lek, Nieuw dorpshart, Binnenterrein (Molenweide)

Met Janssen de Jong is gewerkt aan een nieuwe invulling van het gedeelte van Molenweide dat nog afgebouwd moet worden. Om meer flexibiliteit te hebben en beter te kunnen aansluiten bij de vraag van de markt is een nieuw bestemmingsplan opgesteld. Daarnaast is voor de eerste fase die nu gebouwd gaat worden (fase B) een allonge opgesteld met daarin de nieuwe afspraken. In het vierde kwartaal van 2017 gaat de verkoop voor fase B van start. In deze fase zitten 14 sociale huurwoningen die overgenomen worden door Qua Wonen.

2. Krimpen aan de Lek, Nieuw Dorpshart, Centrum

Er is een hoop werk verricht met het opnieuw inrichten van het openbaar gebied in het Dorpshart in Krimpen aan de Lek. Het marktplein, de Hoofdstraat en enkele omliggende straten hebben een aanzienlijke kwaliteitsimpuls gekregen. De gesprekken met de ontwikkelaar over de te realiseren gebouwen verlopen gestaag. Door de maatschappelijk onrust over het realiseren van De Waag is geconstateerd dat er meer aandacht moet komen voor gebiedscommunicatie. De grondexploitatie is hierop als zodanig aangepast.

3. Lekkerkerk, Tiendhoek II

De plannen voor de bebouwing van de laatste fase van Tiendhoek zijn het afgelopen jaar door de crisis en de veranderde vraag naar woningen in overleg met Van Wijnen Projectontwikkeling West B.V. aangepast. De aanpassingen zijn opgenomen in een nieuwe overeenkomst die op 25 juli 2017 is ondertekend. Op de plek waar 38 appartementen waren gepland komen nu 21 sociale huurwoningen, die in opdracht van Qua Wonen worden gerealiseerd. In het centrale deel komen in plaats van 20 vrijstaande /geschakelde woningen nu 16 rijwoningen en 12 vrijstaande en geschakelde woningen. Voor dit nieuwe programma is een deel van het gebied in 2017 opnieuw voorbelast. De voorbelasting moet nog zeker tot de zomer van 2018 blijven liggen. Het bestemmingsplan moest door de aanpassingen ook gewijzigd worden. De bestemmingsplan procedure is in het derde kwartaal gestart en loopt waarschijnlijk door tot begin 2018. De start bouw is gepland voor het derde kwartaal van 2018.

4. Lekkerkerk, Tussendijk en Bakwetering

Sinds het najaar van 2016 zijn de gesprekken met Ouwehand (waar de gemeente een overeenkomst mee heeft voor de ontwikkeling van de locatie) weer opgepakt. Het plan van het verkopen van 11 vrijstaande woningen is gewijzigd in het uitgeven van 7 kavels in Particulier opdrachtgeverschap. De gehele uitwerking en randvoorwaarden die hier gaan gelden moeten nog uitgewerkt worden. Er wordt overwogen om op een van de kavels een voorbeeld van een duurzame woning te laten ontwikkelen.

5. Lekkerkerk, Ijsbaan Zuid

De verkoop van de 8 woningen is in 2017 van de grond gekomen. De grond is inmiddels aan Stevast overgedragen die in augustus 2017 gaat starten met de bouw. Voorafgaande hieraan is in juni 2017 gestart met bouwrijp maken. Voorafgaande hieraan zijn de omwonenden geïnformeerd over de werkzaamheden. Verwachting is dat eind 2018 de woningen worden opgeleverd.

6. Schoonhoven, Zevender-Thiendenland II

In Thiendenland zien we dat de verkoop van de woningen voorspoedig verloopt. De 44 kavels in de 1^e en 2^e fase van Thiendenland-zuid (particulier opdrachtgeverschap) zijn allemaal verkocht of in optie. In de 3^e fase van Thiendenland- zuid realiseert de ontwikkelaar 36 luxe villa's. De verkoop start in de zomer van 2017. Ook is de ontwikkelaar gestart met de verkoop van de woningen in Thiendenland-midden. In de 1^e fase (32 woningen) zijn alle woningen verkocht of in optie. In de zomer van 2017 start de verkoop van fase 2 (24 woningen). Op het bedrijventerrein Zevender zijn alle kavels in fase 1 verkocht en de meeste ontwikkeld. De verkoop van de kavels in fase 2 verloopt iets moeizamer, maar er zit nog steeds beweging in. De 2^e fase wordt dit moment bouwrijp gemaakt waarna de nieuwe eigenaren kunnen starten met de bouw van hun bedrijfskavels. In de gesloten overeenkomst met de ontwikkelaar is bepaald dat bij het niet halen van een gewenst verkooppercentage (60% per 1-1-2017) de ontwikkelaar € 90.000 minder aan plankosten hoeft te betalen aan de gemeente. Per 1-1-2017 was 58,44% definitief verkocht dus om deze reden krijgt de gemeente € 90.000 minder aan vergoeding binnen van de ontwikkelcombinatie. Daarnaast is er bij geraamd om extra OZB uitgaven te kunnen betalen voor de gronden die gemeente nog in eigendom heeft. Door deze aanpassingen daalt het eindresultaat van een kleine vijf ton positief naar een kleine drie ton positief.

7. Stolwijk, Bovenkerk 4^e kwadrant 2^e fase

Begin 2017 heeft de gemeente een koopovereenkomst gesloten met Groen Wonen Vlist, die op de bouwkaavel 14 grondgebonden sociale huurwoning gaat realiseren. Op dit ogenblik is Groen Wonen Vlist bezig met de voorbereiding van de bouwaanvraag voor deze woningen. Naar verwachting zal Groen Wonen Vlist eind 2017 een aanvang maken met de start van de bouw. De eindwaarde is naar beneden bijgesteld omdat het woonrijp maken van fase 2 in plaats van één keer, in twee keer wordt uitgevoerd (2x kosten aanbesteding). Daarnaast moeten door programmawijziging (appartementen naar grondgebonden woningen) de rioolaansluitingen worden aangepast en moet (i.v.m. met latere levering bouwkaavel) nog worden afgegraven i.v.m. grondbalans.

8. Industrieterrein Stolwijk

Aan dit complex wordt volgens de huidige planning nog dit jaar de laatste hand gelegd door het realiseren van de aan de waterbeheerder toegezegde watercompensatie. Na realisering hiervan wordt het complex afgesloten.

Winstnemingen/Afgesloten complexen

Winstnemingen

Of er sprake is van winstnemingen is afhankelijk van de realisatie op de betreffende exploitaties.

Afgesloten complexen

In 2018 voorzien wij geen afsluiting van complexen.

Reserves en voorzieningen

Algemene reserve grondzaken

	Saldo 1-1-2017	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 31-12-2017	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 31-12-2018	Saldo 31-12-2019	Saldo 31-12-2020	Saldo 31-12-2021
Algemene reserve grondzaken	963	449	372	1.040	473	426	1.087	1.025	1.570	1.557
<i>Bedragen x € 1.000</i>										

H. Decentralisaties in het sociaal domein

Inleiding

De gemeente Krimpenerwaard heeft in haar beleidsvisie Sociaal Domein Krimpenerwaard zichzelf de volgende vier doelen gesteld:

1. Het versterken van de samenleving zodat zij nog meer zorgvragen gaat opvangen.
2. Het creëren van een afdoende aanbod van algemene voorzieningen, waardoor cliënten minder snel op relatief dure individuele voorzieningen zijn aangewezen.
3. Eenduidige en goede toegang tot de zorg organiseren die vanuit integraliteit en goede vraaganalyse een passend gekanteld zorgarrangement kan aanbieden.
4. Scherpe sturing op prijs, kwaliteit en vernieuwing van de zorg bij aanbieders.

Deze ambities worden het komende jaar geconcretiseerd in een gezamenlijk inkoop Jeugdhulp, Wmo en Begeleiding 2018-2020, versterking van de herkenbaarheid van de sociale basisinfrastructuur en de harmonisaties van subsidies.

Gezamenlijk inkoop Jeugdhulp, Wmo en Begeleiding 2018-2020

Vanaf 2018 zijn de maatwerkvoorzieningen Wmo, Jeugdhulp en Beschermd wonen meerjarig ingekocht. Hierbij zijn de ingekochte producten die vallen onder verschillende wetten inhoudelijk, kwalitatief en qua prijsstelling op elkaar afgestemd. Een overgang van 18-min (Jeugdwet) naar 18-plus (Wmo) wordt op deze manier vereenvoudigd.

Herkenbaarheid van de sociale basisinfrastructuur

Binnen de gemeente Krimpenerwaard zijn diverse maatschappelijke organisaties actief die informatie en advies geven over hulp en ondersteuning op diverse leefgebieden. Hierbij valt te denken aan: wonen, opgroeien, participatie/werk, gezondheid, sociaal netwerk en financiën. Samen met de gemeente hebben deze maatschappelijke organisaties de taak om de inwoner zo goed mogelijk te ondersteunen, waar nodig. In het project Sociale Basisinfrastructuur is in 2017 in kaart gebracht welke maatschappelijke organisatie wat voor soort vorm van hulp en ondersteuning biedt. Hiermee is de vindbaarheid van deze organisaties voor de inwoners en de gemeente Krimpenerwaard vergroot.

De ambitie is om in 2018 samen met een aantal maatschappelijke organisaties een centrale ingang voor informatie en advies in te richten voor zorg en ondersteuning. Op deze wijze wordt invulling gegeven aan de beleidsambitie een eenduidige en goede toegang tot zorg te organiseren.

Harmonisaties van subsidies

Voor subsidieverlening 2019 komt er in 2018 een nieuw subsidie-instrumentarium dat de doel-middelen relatie verbetert en de rolverdeling van de verschillende actoren in dit proces verheldert. Hierdoor leveren financiële middelen in de vorm van subsidie een aantoonbare bijdrage aan door de gemeenteraad beoogde maatschappelijke effecten en bovenstaande vier doelen.

Financiën

Evenals in voorgaande P&C-documenten hanteren we voor het Sociaal Domein de volgende definitie:

Het begrip Sociaal Domein is gedefinieerd als de activiteiten die vallen binnen de programma's Jeugd en WMO en Werk en Inkomen en omvatten alle uitgaven die gekoppeld kunnen worden aan de volgende inkomsten:

- Integratie-uitkering Sociaal Domein
- Integratie-uitkering Wmo
- Specifieke uitkering Wet Buig (WWB, IOAW, IOAZ)
- Specifieke uitkering BBZ"

Door de forse investeringen en de vol ingezette transformatie van het sociaal domein in de afgelopen jaren en de komende jaren is het rendement te zien in de meerjarenbegroting. Door deze transformatie verwachten wij een teruggang van het budget van het sociaal domein van: € 400.000 met ingang van 2020, oplopend tot € 800.000 structureel met ingang van 2022. Deze beweging naar beneden is immers belangrijk om de inzet van algemene middelen terug te brengen en zo meer aansluiting te vinden bij de beschikbare budgetten van het Rijk.

In deze begroting is hiermee rekening gehouden door onder meer het structureel terugbrengen van de uitgaven op PGB (Persoonsgebonden Budgetten) en CVV (Collectief Vraagafhankelijk Vervoer). Een en ander op basis van verkregen P&C-documenten van zowel de SVB (Sociale verzekeringsbank) als de Stichting CVV.

I. Duurzaamheid

De gemeente Krimpenerwaard heeft duurzaamheid hoog in het vaandel staan. Daarom is in het ambitiedocument voor de periode 2016-2030 - Ambities voor een vitale en leefbare samenleving'- het programma duurzaamheid opgenomen.

Programma duurzaamheid

De ambitie van het programma duurzaamheid is dat de samenleving van Krimpenerwaard in 2050 fossiele brandstofvrij en energie- en CO2-neutraal is.

Aan deze ambitie zijn doelen gekoppeld. Het betreft doelen voor de eigen organisatie en doelen voor de samenleving. De doelen voor de eigen organisatie vloeien voort uit de voorbeeldfunctie die de gemeente heeft. De gemeente Krimpenerwaard gaat deze doelen zelf realiseren. De doelen voor de samenleving kan de gemeente niet zelf realiseren. Deze doelen zijn te omvangrijk, te kostbaar en de gemeente heeft er voor een groot deel geen directe invloed op. De gemeente vervult hierin een faciliterende rol. De duurzaamheidsdoelen zijn hieronder opgesomd.

Doelen voor de eigen organisatie:

- In 2018 is de gemeente een global goals gemeente, met de nadruk op 'fairtrade' en het onderdeel energie
- In 2020 koopt de gemeente 100% duurzaam in
- In 2025 rijdt het wagenpark van de gemeente elektrisch en op groene stroom
- In 2030 is het energieverbruik van de gemeentelijke organisatie met 50% afgenomen ten opzichte van 2015 door minder verbruik en energiebesparingsmaatregelen
- De gemeente treft voor de eigen gebouwen de energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaren of minder
- In 2030 is de gemeente Krimpenerwaard CO2 neutraal

Doelen voor de samenleving:

- In 2021 is het afvalscheidingspercentage in de Krimpenerwaard 75% en is er minder dan 100 kilogram restafval per inwoner per jaar. In 2030 is het afvalscheidingspercentage minimaal 80%
- In 2030 is het energieverbruik in de Krimpenerwaard met 50% afgenomen ten opzichte van 2015 door minder verbruik en energiebesparingsmaatregelen.

Wat doen we in 2018?

Per doel van het programma duurzaamheid zijn projecten geformuleerd, die onder de vlag van het programma duurzaamheid worden uitgevoerd. Een belangrijk voorbeeld is het project 'verduurzaming gemeentelijk vastgoed'. In de kadernota 2018 is een bedrag van € 300.000,- opgenomen om hiermee een start te maken. Het betreft een investering in energiebesparende maatregelen, die zich vertaalt in lagere energiekosten.

Uit een nulmeting van de CO2-uitstoot blijkt dat 48% van de CO2-uitstoot in de gemeente moet worden toegerekend aan het veenweidegebied. Ander gebruik, waarbij hogere waterstanden mogelijk zijn, verlaagt de CO2-uitstoot en gaat bodemdaling tegen. In 2018 wordt nader verkend of en hoe deze kansen kunnen worden benut.

Een ander belangrijk voorbeeld is het project 'nieuwe milieustraat'. Dit project biedt kansen voor People, Planet en Profit.

De voornoemde projecten zijn slechts drie voorbeelden. Alle projecten zijn opgenomen in het programmaplan duurzaamheid, dat vanaf 2018 in werking treedt.

Op lokaal niveau neemt de gemeente Krimpenerwaard deel aan 'Waardzaam'. Bedrijven, organisaties, verenigingen, scholen in de Krimpenerwaard hebben de handen ineengeslagen en 'WaardZaam' opgericht. Drijfveer is de wil om samen concreet aan de slag te gaan met energiebesparing en CO2-reductie. De samenwerking is onlangs geformaliseerd door oprichting van een stichting. Deelnemers van 'WaardZaam' sluiten een convenant af, met als ambitie om in 3 jaar tijd 10% energie te besparen. Inmiddels heeft 'WaardZaam' al 42 deelnemers.

Op regionaal niveau participeert de gemeente Krimpenerwaard in de Regionale Energiestrategie (RES) Midden-Holland. Dit is een pilotproject dat plaatsvindt in zes regio's in Nederland. De RES moet leiden tot een concreet en breed gedragen plan voor de korte, middellange en lange termijn, om ook in de toekomst te kunnen blijven voorzien in de vraag naar elektriciteit, warmte en mobiliteit. De

RES gaat vanaf 2018 in uitvoering.

Een programmaplan met acties gericht op realisatie volgt. Met de hieruit voortvloeiende lasten voor 2018 is in deze begroting al rekening gehouden. Voor de latere jaren komen we hier bij de kadernota 2019 bij u op terug.

Financiële begroting en meerjarenraming

Model 1: (Meerjarig) overzicht van de baten en lasten

Programma	Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Samenleving						
- Lasten	18.750	21.396	20.150	19.630	19.537	19.467
- Baten	3.120	2.786	2.621	2.621	2.621	2.621
Saldo	-15.630	-18.610	-17.529	-17.009	-16.916	-16.846
2. Jeugd en WMO						
- Lasten	18.104	21.199	20.909	20.654	20.567	20.592
- Baten	941	530	628	628	628	628
Saldo	-17.163	-20.669	-20.281	-20.026	-19.939	-19.964
3. Openbare orde en veiligheid						
- Lasten	3.741	4.299	4.132	4.257	4.257	4.257
- Baten	387	181	161	161	161	161
Saldo	-3.354	-4.118	-3.971	-4.096	-4.096	-4.096
4. Werk en inkomen						
- Lasten	15.628	18.280	18.141	17.814	17.697	17.694
- Baten	10.172	10.154	10.234	10.234	10.234	10.234
Saldo	-5.456	-8.126	-7.907	-7.580	-7.463	-7.460
5. Economie, ondernemen en bedrijvigheid						
- Lasten	259	670	627	630	630	630
- Baten	607	605	662	662	662	662
Saldo	348	-65	35	32	32	32
6. Ruimtelijke ordening, wonen en mobiliteit						
- Lasten	9.980	12.161	13.694	10.832	14.590	4.061
- Baten	8.914	10.255	12.667	9.344	13.677	2.582
Saldo	-1.066	-1.906	-1.027	-1.488	-913	-1.479
7. Duurzaamheid, infrastructuur en milieu						
- Lasten	25.931	24.195	21.326	21.743	22.066	22.288
- Baten	14.897	13.237	12.799	12.980	13.114	13.286
Saldo	-11.034	-10.958	-8.527	-8.763	-8.952	-9.002
8. Recreatie en toerisme						
- Lasten	2.233	3.819	2.980	2.947	2.956	2.951
- Baten	1.048	1.818	1.146	1.146	1.146	1.146
Saldo	-1.185	-2.001	-1.834	-1.801	-1.810	-1.805
9. Bestuur en dienstverlening						
- Lasten	5.889	6.149	5.841	5.461	5.407	5.444
- Baten	1.191	1.041	1.026	668	643	717
Saldo	-4.698	-5.108	-4.815	-4.793	-4.764	-4.727
Totaal saldo programmaplan	59.238-	71.561-	65.856-	65.524-	64.821-	65.347-
10. Financiën en algemene dekkingsmiddelen						
Lokale heffingen	11.687	11.183	10.977	11.009	11.033	11.075
Gemeentefonds (algemene uitkering)	70.180	68.951	72.247	69.305	69.495	69.441
Dividenden	77	77	77	77	77	77
Saldo financieringsfunctie	297-	542-	207	521	585	711
Overige eigen middelen	1.360	62	1.033-	1.364-	1.472-	1.519-
Heffing VPB	31-	83-	48-	57-	26-	9-
Onvoorzien	137	137	137	137	137	137
Overhead	24.237-	14.706-	17.124-	16.006-	15.414-	15.595-
Saldo algemene dekking	58.876	65.079	65.440	63.622	64.416	64.318
Totaal saldo van baten en lasten	362-	6.482-	416-	1.902-	405-	1.029-

Programma	Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Toevoeging en onttrekking aan reserves						
1. Programma Samenleving	1.023	2.230	716	165	146	195
2. Programma Jeugd en WMO	-1.466	29	175	87	0	0
3. Programma Openbare orde en veiligheid	0	0	15	0	0	0
4. Programma Werk en inkomen	125	510	279	77	77	8
5. Programma Economie, ondernemen en bedrijvigheid	55	135	-	0	0	0
6. Programma Ruimtelijke ordening, wonen en mobiliteit	1.147	385	557-	-72	-611	-45
7. Programma Duurzaamheid, infrastructuur en milieu	1.768	1.173	168	179	205	203
8. Programma Recreatie en toerisme	254	251	121	91	90	89
9. Programma Bestuur en dienstverlening	-1.133	-1.225	3.081-	10	9	9
10. Financiering en algemene dekkingsmiddelen	-63	2.995	2.587	1.620	802	739
Totaal	1.710	6.483	423	2.157	718	1.198
10. Saldo van de rekening	-1.348		0-			
10. Bestemming begrotingsresultaat		205-	6-	255-	313-	169-
Geraamd resultaat	0	1	0	0-	0-	0-

Model 2: Gronden waarop de meerjarenramingen zijn gebaseerd

Inleiding:

In dit model zijn de uitgangspunten voor de meerjarenbegroting 2018-2021 weergegeven.

Uitgangspunten:

1. De programmabegroting is gebaseerd op de volgende programma-indeling:

Programma 1	SAMENLEVING
Programma 2	JEUGD EN WMO
Programma 3	OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID
Programma 4	WERK EN INKOMEN
Programma 5	ECONOMIE, ONDERNEMEN EN BEDRIJFVIGHEID
Programma 6	RUIMTELIJKE ORDENING, WONEN EN MOBILITEIT
Programma 7	DUURZAAMHEID, INFRASTRUCTUUR EN MILIEU
Programma 8	RECREATIE EN TOERISME
Programma 9	BESTUUR EN DIENSTVERLENING
Programma 10	FINANCIEN EN ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

2. Paragrafen:

Voor de begroting zijn de volgende paragrafen opgesteld.

- A: Lokale heffingen
- B: Weerstandsvermogen en Risicobeheersing
- C: Kapitaalgoederen
- D: Financiering
- E: Bedrijfsvoering
- F: Verbonden partijen
- G: Grondbeleid
- H: Decentralisaties in het Sociaal Domein
- I: Duurzaamheid

3. De algemene uitkering in de begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2017.
4. De begroting is in meerjarig opzicht opgesteld in constante prijzen.
5. Indexering op lonen en prijzen voor 2018.

Voor 2018 is geen indexering voor prijzen toegepast. Meerjarig is rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 1%. Het subsidieplafond is meerjarig met 1,4% geïndexeerd. De nieuwe gemeentelijke CAO heeft een looptijd tot eind 2018. Op basis hiervan is voor 2018 gerekend met 1,25% voor loonindexatie. Daarnaast is in de loonsom rekening gehouden met 0,9% stijging van het werkgeversdeel van de pensioenpremie. Dit is een inschatting van de te verwachten herstellpremie van het ABP.

6. Aantal inwoners / woonruimten

Voor de begroting is het aantal inwoners en woonruimten op 1 januari 2017 (bron: CBS) als uitgangspunt genomen.

Aantal inwoners: 55.204
Aantal woonruimten: 23.541

7. De omslagrente is berekend op 1,15%. De berekening is opgenomen in de paragraaf Financiering.

8. Vervangingsinvesteringen zijn altijd opgenomen (voor hetzelfde bedrag als de oorspronkelijke investering) tenzij er een bewuste keuze is gemaakt om niet te vervangen.
9. Besluitvorming tot en met 4 juli 2017 is verwerkt in de cijfers voor de begroting 2018. Ook zijn de structurele financiële gevolgen van de tweede Tussenrapportage 2017, die eveneens in de gemeenteraadsvergadering van 7 november 2017 ter besluitvorming voor ligt, verwerkt.
10. De bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen zijn opgenomen conform de begrotingen 2018 van deze gemeenschappelijke regelingen.
11. De opbrengsten uit belastingen zijn ten opzichte van 2017 geïndexeerd met 1,4%.
12. Er is een vastgestelde nota reserves en voorzieningen. De uitkomsten zijn verwerkt in de begroting. In de nota zijn de uitgangspunten die de voormalige gemeenten hanteerden geharmoniseerd.

Voorzieningen

Bij het opstellen van de nieuwe beheerplannen wordt nader ingezoomd op de vraag of in de specifieke situatie sprake dient te zijn van een reserve of voorziening, rekening houdend met de hieromtrent geldende wettelijke bepalingen.

Reserves

Reserves waar een bestedingsplan onder ligt of dienen ter dekking van kapitaallasten blijven in stand, tenzij de reserve wordt omgezet naar een voorziening. Overige reserves worden toegevoegd aan de algemene reserve.

Rentetoevoeging aan reserves vindt alleen plaats als dit noodzakelijk is gelet op het onderliggende bestedingsplan. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij een kapitaaldeckingsreserve.

Model 3: Verschillen ten opzichte van vorig begrotingsjaar
(bedragen x € 1.000)

Programma	Vershil	L/B	Voor-/Nadeel	Oorzaak
1. Samenleving	-433			
Loonkosten	-426 L	Nadeel		Verschuiving van loonkosten
WMO	-75 L	Nadeel		Kadernota 2018/Dagbesteding
Mutaties reserves	-209 B	Nadeel		Reserve mutaties naar programma's
Sport algemeen	166 L	Voordeel		Lagere lasten
Sportaccommodaties	-70 B	Nadeel		Afbouw bijdrage expl.mij in accommodatiekosten
Groene sportvelden en- terreinen	-123 L	Nadeel		Harmonisatie afschr. Tiv Res. Grex
Groene sportvelden en- terreinen	-55 L	Nadeel		Sportnota 2017 - 2021. Zie Kadernota 2018
Parken & Plantsoenen	251 L	Voordeel		Daling uitbesteed werk
Begraafplaatsen	-107 B	Nadeel		Minder onttrekking reserves a.g.v. daling uitg.
Basisonderwijs Huisvesting	-50 L	Nadeel		Integraal Huisvestingsplan. Zie Kadernota 2018
Basisonderwijs Huisvesting	356 B	Voordeel		lagere investeringen/kapitaallasten
Voortgezet onderwijs	164 L	Voordeel		lagere kapitaallasten a.g.v. daling omslagpercentage
Ov. Onderwijsvoorzieningen	-164 L/B	Nadeel		Daling Rijksbijdrage OAB-gelden
WMO	233 L/B	Voordeel		In 2017 kosten Transformatie SD
Algemene voorziening jeugd	-103 L	Nadeel		Rijksvaccinaties
Overige mutaties	-221 L/B	Nadeel		Diverse kleinere afwijkingen
2. Jeugd en WMO	534			
Loonkosten	345 L/B	Voordeel		Verschuiving van loonkosten
Mutaties reserves	140 B	Voordeel		Incidentele onttrekking reserves 2018
Maatwerkvoorziening WMO	519 B	Voordeel		Daling WLZ, huish.verz. en vervoerskosten
Maatwerkvoorziening jeugd	98 B	Voordeel		Loonkosten bijdrage
Maatwerkvoorziening jeugd	-567 L	Nadeel		Zorgvraag jeugd en voogdijmaatregel
Overige mutaties	-1 L	Nadeel		Diverse kleinere afwijkingen
3. Openbare orde en veiligheid	162			
Veiligheidsregio	213 L	Voordeel		Lagere bijdrage Veiligheidsregio
Loonkosten	-66 L	Nadeel		Verschuiving van loonkosten
Overige mutaties	15 L/B	Voordeel		Diverse kleinere afwijkingen
4. Werk en inkomen	-12			
Loonkosten	-190 L	Nadeel		Verschuiving van loonkosten
Sociale werkvoorziening	204 L	Voordeel		WSW-subsidie Ondernemingsplan/Afb. integratieuitk.
Participatie	118 L	Voordeel		Inzet Overheveling uit jaarstukken 2016
Inhuur personeel	45 B	Voordeel		Incidentele inzet
Mutaties reserves	-231 B	Nadeel		Incidentele onttrekking in 2017
Overige mutaties	42 L/B	Voordeel		Diverse kleinere afwijkingen
5. Economie, ondernemen en bedrijvigheid	-35			
Loonkosten	-55 L	Nadeel		Verschuiving van loonkosten
Mutaties reserves	-135 B	Nadeel		Incidentele onttrekking in 2017
Handel, ambacht en industrie	185 B	Voordeel		Overheveling uit jaarstukken 2016 naar 2017
Overige mutaties	-30 L/B	Nadeel		Diverse kleinere afwijkingen
6. Ruimtelijke ordening, wonen en mobiliteit	-63			
Loonkosten	-187 L/B	Nadeel		Verschuiving van loonkosten
Ruimtelijke ordening	75 L/B	Voordeel		In 2017 kosten Pilot omgevingswet Schoonhoven
Volkshuisvesting	-183 B	Nadeel		Exploitatiebijdrage Grex
Bouw & woningtoezicht	202 L/B	Voordeel		Afbouw bijdrage TB ivm beëindiging GR
Mutaties reserves	-71 L/B	Nadeel		Incidentele toevoegingen/onttrekkingen reserves
Overige mutaties	101 L/B	Voordeel		Diverse kleinere afwijkingen
7. Duurzaamheid, infrastructuur en milieu	1.426			
Loonkosten	-98 L/B	Nadeel		Verschuiving van loonkosten
Wegen, straten en pleinen	190 L	Voordeel		Herschikking inhuur en inzet gelden in 2017
Wegen, straten en pleinen	127 B	Voordeel		Leges ondergrondse infrastructuur
Reiniging straten	-81 L	Nadeel		Herschikking onderhoud
Openbare verlichtng	-139 L	Nadeel		Herschikking onderhoud
Reinigingsrechten	-98 B	Nadeel		Daling van afvalstoffenheffing
Beheer riolering	-192 L	Nadeel		Intensivering onderhoud
Beheer riolering	427 L	Voordeel		Daling BTW a.g.v. minder investeringen
Rioolrechten	-145 B	Nadeel		Daling rioolrechten
Kapitaallasten	677 L	Voordeel		Minder investeringen en daling omslagpercentage
Mutaties reserves	800 L/B	Voordeel		Mutaties reserves en voorzieningen
Overige mutaties	-42 L/B	Nadeel		Diverse kleinere afwijkingen

Programma	Verschil	L/B	Voor-/Nadeel	Oorzaak
8. Recreatie en toerisme	37			
Loonkosten	53 L	Voordeel	Verschuiving van loonkosten	
Speelvoorzienignen	94 L	Voordeel	Verschuiving naar Vz. IBOR	
Overige recreatieve voorzieningen	125 L	Voordeel	Overheveling uit jaarstukken 2016 naar 2017	
Subsidies	-74 L	Nadeel	Subsidie voetveer Lkk-Nw.Lekkerland	
Mutaties reserves	-196 B	Nadeel	Incidentele onttrekking in 2017	
Overige mutaties	35 L/B	Voordeel	Diverse kleinere afwijkingen	
9. Bestuur en dienstverlening	-1.563			
Loonkosten	118 L	Voordeel	Verschuiving van loonkosten	
Mutaties reserves	-1.902 L/B	Nadeel	Incidentele mutaties	
Overige duurzame kosten	80 L	Voordeel	Frictiekosten	
Overige goederen en diensten	141 L	Voordeel	Overheveling uit jaarstukken 2016 naar 2017	
10. Financiën en algemene dekkingsmiddelen	-46			
Loonkosten	-625 L	Nadeel	Frictiekosten	
Toevoeging reserves	5.171 L	Voordeel	Reserve mutaties naar programma's	
Doorbelasting vanuit div afdelingen	-1.818 B	Nadeel	Saldi kostenplaatsen	
Afschrijvingen	168 L	Voordeel	Temporiseren investeringen	
Eigendommen	1.798 L	Voordeel	Incidentele mutaties 2017	
Rente langlopende geldleningen	-1.737 B	Nadeel	Afsluiten in 2018 van nwe geldlening	
Precariorechten	-1.065 N	Nadeel	Opbrengst precario op kabels en leidingen	
OZB	72 B	Voordeel	OZB indexering en areaaluitbreiding	
Uitkering Gemeentefonds	2.764 B	Voordeel	Lagere Algemene uitkering	
Uitkering Gemeentefonds: soc.deelfonds	532 B	Voordeel	Hogere uitkering sociaal deelfonds	
Onttrekking reserves	-5.578 B	Nadeel	Reserve mutaties naar programma's	
Overige mutaties	272 L/B	Voordeel	Diverse kleinere afwijkingen	
Totaal	7			

Model 4: Overzicht van de geraamde incidentele lasten en baten
(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	2018		2019		2020		2021	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1 Samenleving								
Opstellen meerjarenonderhoudplan sportvelden	55							
Kapitaallasten sportvelden	374							
Uitvoeringsplan Overtuin Bisdomein van Vliet	25							
Voortgezet onderwijs, advies- en onderzoekkosten	50							
Ondersteuning vluchtelingenwerk	36		36					
<i>Bijdrage uit reserve:</i>								
Bijdrage reserve sport		55						
Bijdrage reserve ontwikkeling kernen		25						
Bijdrage algemene reserve vrij vermogen		50						
Bijdrage algemene reserve grondzaken		374						
Programma 2 Jeugd en WMO								
Voor- en vroegschoolse educatie (vervallen wet oke)	50		17					
Tijdelijke extra formatieve inzet sociaal domein	175		87					
<i>Bijdrage uit reserve:</i>								
Bijdrage algemene reserve vrij vermogen		50		17				
Bijdrage reserve sociaal domein		175		87				
Programma 3 Openbare orde en veiligheid								
Uitbreiding contract buurtbemiddeling	15							
<i>Bijdrage uit reserve:</i>								
Bijdrage algemene reserve vrij vermogen		15						
Programma 4 Werken en inkomen								
Communicatieplan Sociale zaken	35							
Tijdelijke extra formatieve inzet sociaal domein	77		35		35			
<i>Bijdrage uit reserve:</i>								
Bijdrage algemene reserve vrij vermogen		35						
Bijdrage reserve sociaal domein		77		35		35		
Programma 6 Ruimtelijke ordening, wonen en mobiliteit								
Inkomsten en uitgaven grondexploitatie	9.443	9.443	7.367	7.367	7.933	7.933	870	870
Actualisatie ruimtelijke plannen	15							
Dotatie aan reserve:								
Bijdrage reserve ontwikkeling kernen, ter dekking van kapitaallasten.	37		37					
<i>Bijdrage uit reserve:</i>								
Bijdrage reserve bestemmingsplannen		15						
Programma 7 Duurzaamheid, infrastructuur en milieu								
Wegen, inhuur flexibele schil	19							

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2018		2019		2020		2021	
Programma 9 Bestuur en dienstverlening								
Communicatie rondom verkiezingen	30							
Kwaliteit Basis Registratie Personen	15							
Personele lasten voormalige personeel en bestuurders	160							
<i>Dotatie aan reserve:</i>								
Reserve huisvesting herindeling, storting middels bijdrage uit de reserve frictiekosten herindeling	1.458		159					
Reserve frictiekosten herindeling, herindelingsbijdrage gemeentefonds	3.286							
Reserve automatisering, storting middels bijdrage uit de reserve frictiekosten herindeling	344							
<i>Bijdrage uit reserve:</i>								
Bijdrage algemene reserve vrij vermogen		45						
Reserve frictiekosten herindeling		1.962		159				
Programma 10 Financien en algemene dekkingsmiddelen								
Post onvoorzien incidenteel	137		137		137		137	
Onderuitputting kapitaallasten								
Aanpassing arbeidssomstandighedenwet	45							
In company opleidingsproject	300							
Budget voor vervanging bij langdurige afwezigheid medewerkers	250							
Inhuur flexibele schil	188		47					
Programma verandering Ruimtelijk Domein (invoering van de Omgevingswet)	550		400					
Gemeentefonds, herindelingsbijdrage 2018		3.286						
<i>Dotatie aan reserve:</i>								
Reserve personeelsbeleid	250							
Reserve dekking kapitaallasten	120							
<i>Bijdrage uit reserve:</i>								
Reserve personeelsbeleid		550						
Algemene reserve vrij vermogen		1.033		447				
Reserve automatisering		120						
Totaal	17.539	17.310	8.322	8.112	8.105	7.968	1.007	870
Incidenteel saldo baten en lasten	-229		-210		-137		-137	
Totaal begrotingssaldo	7		254		314		172	
Begrotingssaldo structureel	236		464		451		309	

Bedragen x € 1.000

Model 5: Nieuw beleid

Op 4 juli 2017 heeft uw gemeenteraad de "Kaders 2018" vastgesteld. Hierin is een aantal beleidsaanpassingen opgenomen. De betreffende bedragen zijn in deze begroting per programma opgenomen als nieuw beleid in het onderdeel "wat mag het kosten?" De investeringswensen voortkomend uit de kaders 2018 zijn uitgewerkt in model 6 van de begroting 2018-2021. De exploitatielasten die hieruit voortvloeien zijn verwerkt in het bestaande beleid.

De beleidsaanpassingen zijn in te delen naar incidenteel en structureel van aard. Daarnaast kunnen we een indeling maken op basis van de kwalificatie: is deze wettelijk verplicht, noodzakelijk dan wel wenselijk. Aan de hand van deze onderverdeling ontstaat de volgende specificatie:

Kaders 2018	2018	2019	2020	2021
Incidenteel	-215	-17	-	-
Wettelijk	-110	-17	-	-
Noodzakelijk	-35	-	-	-
Wenselijk	-70	-	-	-
Inzet reserves (ter dekking incidentele posten)	215	17	-	-
Structureel	-301	-486	-588	-1.500
Noodzakelijk	-301	-446	-629	-1.453
Wenselijk	-	-40	-39	-47
Saldo kaders	-301	-486	-588	-1.500

Bedragen x € 1.000

Onderstaand is per programma een overzicht opgenomen van de nieuw op te nemen posten in de exploitatie. Een uitgebreide toelichting op de betreffende posten is in de "Kaders 2018" opgenomen.

Samenleving

	2018	2019	2020	2021
Incidenteel	-25	0	0	0
Wenselijk	-25	0	0	0
Uitvoeringsplan Overtuin Bisdom van Vliet	-25	0	0	0
Structureel	-99	-99	-99	-99
Wettelijk	-99	-99	-99	-99
Bijdrage RDOG i.v.m. Rijksvaccinatieprogramma (RVP)	*	-99	-99	-99
(budgettair neutraal staat: staat bijdrage uit Gemeentefonds tegenover)				
Eindtotaal	-25	-99	-99	-99

Bedragen x € 1.000

*In de kaders 2018 was de verwachting nog dat het RVP met ingang van 2018 onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de gemeenten zou komen. Inmiddels is bekend geworden dat dit is doorgeschoven naar 2019. In deze begroting is dat ook zo verwerkt.

Jeugd en Wmo

	2018	2019	2020	2021
Incidenteel	-50	-17	0	0
Wettelijk	-50	-17	0	0
Wet Oke (Voor en Vroegschoolse Educatie)	-50	-17	0	0
Eindtotaal	-50	-17	0	0

Bedragen x € 1.000

Openbare orde en veiligheid

	2018	2019	2020	2021
Incidenteel	-15	0	0	0
Wenselijk	-15	0	0	0
Uitbreiding contract buurtbemiddeling	-15	0	0	0
Eindtotaal	-15	0	0	0

Bedragen x € 1.000

Werk en inkomen

	2018	2019	2020	2021
Incidenteel	-35	0	0	0
Noodzakelijk	-35	0	0	0
Communicatieplan Sociale Zaken	-35	0	0	0
Structureel	0	-15	-15	-15
Noodzakelijk	0	-15	-15	-15
Communicatieplan Sociale Zaken	0	-15	-15	-15
Eindtotaal	-35	-15	-15	-15

Bedragen x € 1.000

Ruimtelijke ordening, wonen en mobiliteit

	2018	2019	2020	2021
Structureel	-117	-117	-117	-117
Noodzakelijk	-117	-117	-117	-117
Veerdienst Gouderak Moordrecht	-72	-72	-72	-72
Veerdienst Lekkerkerk - Nieuw Lekkerland	-45	-45	-45	-45
Eindtotaal	-117	-117	-117	-117

Bedragen x € 1.000

Duurzaamheid, infrastructuur en milieu

	2018	2019	2020	2021
Structureel	-11	-11	-11	-11
Noodzakelijk	-11	-11	-11	-11
Bijdrage GR ODMH	-11	-11	-11	-11
Eindtotaal	-11	-11	-11	-11

Bedragen x € 1.000

Bestuur en dienstverlening

	2018	2019	2020	2021
Incidenteel	-45	0	0	0
Wenselijk	-30	0	0	0
Communicatie rondom verkiezingen	-30	0	0	0
Wettelijk	-15	0	0	0
Kwaliteit Basis Registratie Personen	-15	0	0	0
Structureel	-18	-18	-18	-18
Noodzakelijk	-18	-18	-18	-18
Digitaliseren producten KCC	-9	-9	-9	-9
Politieke uitzendingen RTV Krimpenerwaard	-9	-9	-9	-9
Wenselijk	0	0	0	0
Bestrijding identiteitsfraude	-15	-8	-8	-8
Bestrijding identiteitsfraude (opbrengst)	15	8	8	8
Eindtotaal	-63	-18	-18	-18

Bedragen x € 1.000

Financiën en algemene dekkingsmiddelen

	2018	2019	2020	2021
Incidenteel	-45	0	0	0
Wettelijk	-45	0	0	0
Aanpassing arbeidsomstandighedenwet (Arbowet)	-45	0	0	0
Structureel	-154	-276	-379	-454
Noodzakelijk	-154	-259	-362	-436
Advisering	-10	-10	-10	-10
Bijhouden BGT	-30	-30	-30	-30
SVHW	-30	-60	-89	-89
Beveiligingskosten	-10	-10	-10	-10
Inzet slappe bodemmiddelen ten behoeve van Riolering	-74	-149	-223	-297
Wenselijk	0	-18	-18	-18
P&C digitalisering	0	-18	-18	-18
Eindtotaal	-199	-276	-379	-454

Bedragen x € 1.000

Kapitaallasten

	2018	2019	2020	2021
Kapitaallasten	0	-48	-48	-885
Bestuur en dienstverlening	0	-4	-4	-4
Financiën en algemene dekkingsmiddelen	0	-31	-31	-868
Openbare orde en veiligheid	0	-13	-13	-13

Bedragen x € 1.000

Model 6: Meerjarig investeringsprogramma

Investeringsprogramma 2018 - 2021						
A		2018	2019	2020	2021	Totaal investering t/m 2021
B						Dekking: - Afschrijving
1)						2)
	Investeringsprogramma aangekondigd in Kadernota 2018					
A	Meerjarenonderhoudsplan Sportvelden	€ 55.000				€ 55.000 -
A	Onderwijshuisvesting	€ 100.000				€ 100.000
A	Renovatie natuurvoetbalveld wv Gouderak	€ 114.000				€ 114.000 10
A	Ophogen en herinrichten begraafplaats KradL	€ 180.000				€ 180.000 25
A	Harmonisatie/levering papiercontainers/karton	€ 600.000				€ 600.000 15
A	Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	€ 300.000				€ 300.000 -
A	MJOP riolering (VGRP) - 2018	€ 5.459.800				€ 5.459.800 div.
A	MJOP riolering (VGRP) - 2019	€ 410.000	€ 3.690.450			€ 4.100.450 div.
A	Ondergrondse containers voor aparte afvalstromen	€ 271.000				€ 271.000 15
A	Digitaliseren producten KCC	€ 19.000				€ 19.000 5
A	Meerjarenonderhoudsplan I&A	€ 1.121.332				€ 1.121.332 div.
B	Meerjarenonderhoudsplan I&A	€ -	€ 107.324	€ 693.297	€ 1.113.524	€ 1.914.145 div.
A	Vergroten opslag en back-up ruimte van 30% naar 35% p.jr.	€ 40.000			€ 30.000	€ 70.000 5
A	Vervangen digitale facturering	€ 72.000				€ 72.000 5
A	P & C digitalisering	€ 100.000				€ 100.000 5
A	Videoconferencing	€ 40.000				€ 40.000 5
	Exploitatiekredieten aangekondigd in Kadernota 2018					
A	Actualisatie ruimtelijke plannen	€ 15.000				€ 15.000
A	Programma Verandering Ruimtelijk Domein	€ 550.000	€ 400.000			€ 950.000
A	Incompany opleidingstraject	€ 300.000				€ 300.000
A	Budget vervanging bij langdurige afwezigheid	€ 250.000				€ 250.000
	Investeringsprogramma nog niet opgenomen in Kadernota 2018					
A	IBOR 2018 incl. voorbereiding	€ 4.609.012				€ 4.609.012
A	IBOR 2019	€ 481.000	€ 5.469.262			€ 5.950.262
B	IBOR 2020			€ 5.924.000		€ 5.924.000
B	IBOR 2021				€ 5.991.325	€ 5.991.325
B	MJOP riolering (VGRP) - 2020			€ 6.455.000		€ 6.455.000 div.
B	MJOP riolering (VGRP) - 2021				€ 6.221.000	€ 6.221.000 div.
		€ 15.087.144	€ 9.667.036	€ 13.072.297	€ 13.355.849	51.182.326

1) A = Investering 2018 wordt direct beschikbaar gesteld bij de vaststelling van deze begroting.

B = Investeringsprogramma 2019-2021 worden opgenomen in investeringsprogramma 2019-2021.

2) Kapitaallasten en mutaties in reserves en voorzieningen zijn volledig verwerkt in de meerjarenbegroting

Model 7: Geprognosticeerde balans
(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
Vaste activa					
- Materiële vaste activa	140.689	147.609	144.626	144.900	145.140
- Immateriële vaste activa	5.537	5.261	4.985	4.700	4.416
- Financiële activa	10.088	8.838	7.338	7.301	6.801
Vlottende activa					
- Voorraden	11.878	6.369	439	-2.016	-2.797
- Uitzettingen < één jaar					
- Liquide middelen					
- Overlopende activa					
Totaal activa (31 dec.)	168.191	168.077	157.388	154.886	153.560
Omschrijving	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
Vaste passiva					
- Reserves	49.326	48.903	46.747	46.029	44.830
- (Nog te bestemmen) resultaat	-	7	254	314	172
- Voorzieningen	22.019	22.422	21.941	21.079	20.362
- Langlopende schulden	72.839	80.153	72.515	64.945	57.375
- Waarborgsommen	50	50	50	50	50
Vlottende passiva					
- Schuld < één jaar	-	-	-	-	-
- Overlopende passiva					
Totaal passiva (31 dec.)	144.234	151.535	141.507	132.417	122.789

Toelichting op de geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans geldt voor de jaren 2018 tot en met 2021. Van evenwicht tussen activa en passiva is geen sprake omdat van de vlottende onderdelen geen gegevens beschikbaar zijn c.q. niet zijn in te schatten.

De balanscijfers worden op hoofdlijnen onderstaand toegelicht.

Vaste activa

Materiële vaste activa

Op grond van de gewijzigde BBV-voorschriften worden alle investeringen die na 2017 worden uitgevoerd volgens de nieuwe methode geactiveerd. Hierdoor wordt de systematiek van activeren en afschrijven voor alle nieuwe investeringen gelijk getrokken. Dus zowel investeringen met een maatschappelijk als economisch nut worden geactiveerd en over de verwachte levensduur afgeschreven.

Ook in 2017 vinden nog investeringen plaats waarvan de kredieten door de voormalige, bij de gemeentelijke herindeling betrokken, gemeenten zijn gevoteerd.

De afname van de boekwaarde is toe te schrijven aan afschrijving op de investeringen.

Materiële vaste activa	2017	2.018	2.019	2.020	2.021
Boekwaarde	118.025	140.689	147.609	144.626	144.900
Investering	28.564	12.833	3.798	7.149	7.365
Af: Afschrijving	5.099	5.913	6.781	6.875	7.125
Af: Vermindering	831				
Boekwaarde 31 dec.	140.689	147.609	144.626	144.900	145.140

Immateriële vaste activa

De afname van de boekwaarde is een gevolg van de jaarlijkse afschrijving op de investeringen.

Financiële vaste activa

De daling bij dit onderdeel is een gevolg van de lossing van de obligatieportefeuille. De daaruit vrijkomende middelen kunnen ingevolge de Wet op het Schatkistbankieren niet meer opnieuw belegd worden.

Vlottende activa

Onder vlottende activa vindt verantwoording plaats van de grondexploitaties. (Voorraden)

De daling van de boekwaarde is een gevolg van de grondtransacties welke in de komende jaren gaan plaatsvinden. Voor een uiteenzetting per complex wordt verwezen naar Paragraaf G. Grondbeleid

Uitzettingen korter dan één jaar, liquide middelen en nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen worden hier niet verantwoord. Deze 'korte termijn' gegevens zijn niet voor de langere termijn beschikbaar en kunnen hier derhalve niet vermeld worden.

Vaste Passiva

Reserves

Naast de Algemene Reserve, waarvan de functie is het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers, vindt hier de verantwoording plaats van de Algemene reserve weerstandsvermogen en de overige bestemmingsreserves.

Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar het ingebonden 'model 8: Meerjarenoverzicht reserves en voorzieningen'.

(Nog te bestemmen) resultaat

De verantwoording is gebaseerd op de berekening zoals opgenomen in de tabel behorende bij het dekkingsplan op blz. 8 van deze begroting.

Voorzieningen

In model 8: Meerjarenoverzicht reserves en voorzieningen wordt een overzicht en specificatie gegeven van de mutaties in de voorzieningen.

Langlopende schulden

In 2017 kon worden volstaan met het aantrekken van een lening ad. 15 milj. Ook voor 2018 is de inschatting dat een lening ad. € 15 milj. afdoende is om aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Vlottende passiva

Bij een geprognosticeerde balans ontbreken de gegevens van kortlopende schulden zoals saldi in rekening-courant e.d. , alsmede vooruit ontvangen gelden en nog te betalen vorderingen. Deze 'korte termijn' gelden zijn niet voor de langere termijn beschikbaar.

OVERZICHT RESERVES	2018					2019					2020					2021				
	Saldo	toerekening		overige	onttrek-	Saldo	toerekening		overige	onttrek-	Saldo	toerekening		overige	onttrek-	Saldo	toerekening		overige	onttrek-
	aan het	rente		toe-	kingen	aan het	rente		toe-	kingen	aan het	rente		toe-	kingen	aan het	rente		toe-	kingen
	begin van		%	voe-		begin van		%	voe-		begin van		%	voe-		begin van		%	voe-	
	het jaar			gingen		het jaar			gingen		het jaar			gingen		het jaar			gingen	
Algemene reserves	20.037.453	0		473.057	2.148.253	18.362.200	0		0	622.140	17.740.060	0		575.456	30.358	18.285.158	0		0	13.214
AR vrij vermogen	15.117.813	0		0	1.722.702	13.395.111	0		0	560.953	12.834.158	0		0	0	12.834.158	0		0	0
(waarvan inzet dekking MJB 2015-2018)																				
AR weerstandsvermogen	3.880.000	0		0	0	3.880.000	0		0	0	3.880.000	0		0	0	3.880.000	0		0	3.880.000
AR rekeningresultaat	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0
AR grondzaken	1.039.641	0		473.057	425.551	1.087.090	0		0	61.187	1.025.903	0		575.456	30.358	1.571.001	0		0	13.214
Bestemmingsreserves	29.288.244	189.319		5.949.287	4.885.541	30.541.309	176.824		623.973	2.335.078	29.007.028	160.958		427.514	1.851.881	27.743.619	145.219		427.514	1.758.197
Begraafplaatsen	1.048.929	0		240.000	66.107	1.222.822	0		240.000	44.384	1.418.438	0		240.000	43.971	1.614.467	0		240.000	100.259
Decentralisaties sociaal domein	1.072.205	0		0	418.776	653.429	0		0	164.387	489.042	0		0	77.097	411.945	0		0	7.899
Dekking kapitaallasten	19.658.296	173.921		119.560	1.271.704	18.680.073	161.194		0	1.552.074	17.289.193	145.090		0	1.525.314	15.908.969	129.108		0	1.486.025
Egalisatie begroting	470.318	0		0	215.215	255.103	0		0	215.215	39.888	0		0	39.888	0	0		0	0
Frictiekosten herindeling	0	0		3.286.029	1.962.312	1.323.717	0		0	159.216	1.164.501	0		0	0	1.164.501	0		0	1.164.501
Huisvesting herindeling	3.345.834	0		1.457.997	168.224	4.635.607	0		159.126	166.560	4.628.173	0		0	132.673	4.495.500	0		131.379	4.364.121
Informatie en automatisering	375.897	0		344.436	119.560	600.773	0		0	0	600.773	0		0	0	600.773	0		0	600.773
Legaten	85.227	4.261		0	4.261	85.227	4.261		0	4.261	85.227	4.261		0	4.261	85.227	4.261		0	85.227
Ontwikkeling kernen	1.089.165	0		37.333	39.382	1.087.116	0		37.333	16.270	1.108.179	0		0	16.097	1.092.082	0		15.925	1.076.157
Personeelsbeleid	904.626	0		250.000	550.000	604.626	0		0	0	604.626	0		0	0	604.626	0		0	604.626
Sport	483.488	11.137		142.253	55.000	581.878	11.369		142.253	12.711	722.789	11.607		142.253	12.580	864.069	11.850		142.253	12.449
WMO	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0
WWB	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0
Bestemmingsplannen	754.259	0		71.679	15.000	810.938	0		45.261	0	856.199	0		45.261	0	901.460	0		45.261	946.721
Verkoop gemeentelijk vastgoed	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0	0	0		0	0
Totaal reserves	49.325.697	189.319		6.422.344	7.033.794	48.903.509	176.824		623.973	2.957.218	46.747.088	160.958		1.002.970	1.882.239	46.028.777	145.219		427.514	1.771.411
OVERZICHT VOORZIENINGEN	2018					2019					2020					2021				
	Saldo	toerekening		overige	onttrek-	Saldo	toerekening		overige	onttrek-	Saldo	toerekening		overige	onttrek-	Saldo	toerekening		overige	onttrek-
	aan het	rente		toe-	kingen	aan het	rente		toe-	kingen	aan het	rente		toe-	kingen	aan het	rente		toe-	kingen
	begin van		%	voe-		begin van		%	voe-		begin van		%	voe-		begin van		%	voe-	
	het jaar			gingen		het jaar			gingen		het jaar			gingen		het jaar			gingen	
Afkoop grafrechten	474.258	0		90.000	0	564.258			90.000	0	654.258			90.000	0	744.258			90.000	0
Afvalstoffenheffing	810.258	0		0	0	810.258			0	0	810.258			0	0	810.258			0	0
IBOR	7.772.422	0		5.003.275	5.090.012	7.685.685			5.003.275	5.469.262	7.219.698			5.003.275	5.924.000	6.298.973			5.003.275	5.991.325
Onderhoud gebouwen	1.079.081	0		910.282	507.670	1.481.692			910.282	832.716	1.559.258			910.282	855.820	1.613.720			910.282	662.352
Pensioenen wethouders	2.287.558	0		72.511	0	2.360.069			72.511	0	2.432.580			72.511	0	2.505.091			72.511	0
vGRP	9.588.078	0			5.719	9.582.359				187.244	9.395.115				90.740	9.304.375				139.697
Totaal voorzieningen	22.011.655	0		6.076.068	5.603.401	22.484.322	0		6.076.068	6.489.222	22.071.168	0		6.076.068	6.870.560	21.276.675	0		6.076.068	6.793.375

Overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves
(Bedragen x €1.000)

	2018		2019		2020		2021	
	toe-voe- gingen	onttrek- kingen	toe-voe- gingen	onttrek- kingen	toe-voe- gingen	onttrek- kingen	toe-voe- gingen	onttrek- kingen
Algemene reserves	0	8	0	8	0	8	0	8
AR grondzaken		8		8		8		8
Bestemmingsreserves	679	1.565	547	1.778	531	1.718	515	1.734
Begraafplaatsen	240	66	240	44	240	44	240	100
Dekking kapitaallasten	293	1.272	161	1.552	145	1.525	129	1.486
Huisvesting herindeling	0	168	0	167		133		131
Legaten	4	4	4	4	4	4	4	4
Personeelsbeleid								
Sport	142	55	142	11	142	12	142	13
Totaal	679	1.573	547	1.786	531	1.726	515	1.742

Overzicht mutaties reserves per programma

Tabel mutaties reserves per programma (x € 1.000)

Programma	W 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B2020	B2021
01 Programma Samenleving	-1.064	-382	-382	-382	-382	-382
02 Programma Jeugd & wmo	-1.660	0	0	0	0	0
06 Programma Ruimtelijke ordening, wonen & mobiliteit	-1.578	-227	-582	-83	-621	-45
07 Programma Duurzaamheid, Infrastructuur & milieu	-503	-155	0	0	0	0
09 Programma Bestuur & dienstverlening	-4.307	-3.814	-5.088	-159	0	0
10 Programma Financiën & algemene dekkingsmiddelen	-9.350	-5.729	-559	-177	-161	-145
Totaal Toevoegingen	-18.460	-10.307	-6.612	-801	-1.164	-573
01 Programma Samenleving	2.087	2.612	1.098	548	529	578
02 Programma Jeugd & wmo	194	29	175	87	0	0
03 Programma Openbare orde & veiligheid	0	0	15	0	0	0
04 Programma Werk & inkomen	125	510	279	77	77	8
05 Programma Economie, ondernemen & bedrijvigheid	55	135	0	0	0	0
06 Programma Ruimtelijke ordening, wonen & mobiliteit	2.725	612	25	10	10	1
07 Programma Duurzaamheid, Infrastructuur & milieu	2.271	1.328	168	179	205	203
08 Programma Recreatie & toerisme	254	251	121	91	90	89
09 Programma Bestuur & dienstverlening	3.173	2.588	2.007	169	9	9
10 Programma Financiën & algemene dekkingsmiddelen	9.287	8.724	3.146	1.796	963	885
Totaal Onttrekkingen	20.171	16.789	7.034	2.957	1.882	1.771
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.710	6.482	422	2.156	718	1.199

01 Programma Samenleving

lasten

We voegen structureel € 382.000 toe aan reserves ten behoeve van (onderhouds)investeringen van sportvelden en begraafplaatsen.

baten

We onttrekken structureel € 524.000 ter dekking van kapitaallasten voortkomend uit (onderhouds)investeringen. In 2018 onttrekken we incidenteel we een bedrag van € 574.000 aan de reserves algemene reserve vrij vermogen, algemene reserve grondzaken en reserve ontwikkeling kernen. Dit voor het opstellen van het opstellen van een onderhoudsplan sportvelden, uitvoeringsplan Overtuin Bisdorp van Vliet, advies- en onderzoekskosten voor het voortgezet onderwijs en dekking voor het laatste jaar van kapitaallasten voor voetbalvelden.

02 Programma Jeugd en inkomen

baten

We onttrekken voor een periode van twee jaar bijdragen uit de reserve sociaal domein ter dekking van de tijdelijke extra formatieve inzet.

03 Programma Openbare orde en veiligheid

baten

We onttrekken eenmalig aan de algemene reserve vrij vermogen voor een bedrag van € 15.000 voor uitbreiding van het contract buurtbemiddelingstrajecten.

04 Programma Werk en inkomen

baten

We onttrekken eenmalig een bedrag van € 35.000 aan de algemene reserve vrij vermogen voor het opstellen van een communicatieplan Sociale Zaken (zie kaders 2018). Daarnaast vindt er nog een onttrekking (€ 244.000) plaats aan de reserve sociaal domein voor invulling van tijdelijke formatieve inzet.

06 Programma Ruimtelijke ordening, wonen en mobiliteit

lasten

Voor twee jaar wordt een bedrag van € 37.000 toegevoegd aan de reserve ontwikkeling kernen. Jaarlijks vindt een dotatie plaats aan de reserve bestemmingsplannen om bestemmingsplannen in de

toekomst te kunnen herzien. In 2018 en 2020 wordt de winstuitname uit grondexploitaties toegevoegd aan de algemene reserve grondzaken.

baten

We onttrekken eenmalig een bedrag van € 15.000 aan de reserve bestemmingsplannen voor actualisatie ruimtelijke plannen. Daarnaast onttrekken we structureel € 10.000 tot 2021 ter dekking van kapitaallasten voortkomend uit investeringen op het gebied van monumenten.

07 Programma Duurzaamheid, infra & milieu

baten

We onttrekken structureel aan de reserves dekkingskapitaallasten en reserve ontwikkeling kernen ten behoeve van (onderhouds)investeringen van wegen, riolering en milieu.

08 Programma Recreatie en toerisme

baten

We onttrekken structureel aan de reserves dekkingskapitaallasten ten behoeve van (onderhouds)investeringen van havens, veerdiensten en recreatieve voorzieningen.

09 Programma Bestuur en dienstverlening

lasten

We voegen de herindelingsbijdrage uit het Gemeentefonds als vergoeding voor frictiekosten voortkomend uit de herindeling toe aan de reserve frictiekosten herindeling (€ 3.286.029). De reserve huisvestingskosten herindeling (€ 1.457.997) en reserve automatisering (€ 344.436) worden gevoed door een onttrekking te laten plaatsvinden aan de reserve frictiekosten herindeling.

baten

We onttrekken eenmalig een bedrag van € 45.000 uit de reserve vrij vermogen voor communicatie rondom de gemeenteraadsverkiezingen (€ 30.000) en een gemeentelijke bijdrage (€ 15.000) voor de kwaliteitsdoelstelling van de Basis Registratie Personen. De frictiekosten voortkomend uit de herindeling worden gedekt door een bijdrage uit de reserve frictiekosten herindeling (€ 159.000). De reserve huisvestingskosten herindeling (€ 1.457.997) en reserve automatisering (€ 344.436) worden gevoed door een onttrekking te laten plaatsvinden aan de reserve frictiekosten herindeling.

10 Programma Financiën & algemene dekkingsmiddelen

lasten

We voegen rente toe aan enkele reserves, waar dit conform bestedingsplan nodig is om toekomstige uitgaven te dekken. Dit betreft reserves ter dekking van kapitaallasten. Daarnaast wordt eenmalig een bedrag van € 119.500 toegevoegd aan de reserve dekking kapitaallasten voor dekking van kapitaallasten op het gebied van automatisering. Voor een bedrag van € 250.000 wordt toegevoegd aan de reserve personeelsbeleid.

baten

We onttrekken aan diverse reserves bijdrages voor dekking van kapitaallasten. Aan de algemene reserve vrij vermogen wordt voor een bedrag van € 1.528.000 onttrokken voor aanpassing van de arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) (€ 45.000), vervanging voor langdurige afwezigheid van medewerkers (€ 250.000), programma verandering ruimtelijk domein (€ 550.000 in 2018 en € 400.000 in 2019) en invulling van tijdelijk personeel (€ 188.000) conform de eerste tussentijdse rapportage 2017. Tevens onttrekken we aan de reserve personeelsbeleid een bedrag van € 550.000 voor een in company opleidingstraject en voor een budget voor vervanging van medewerkers bij langdurige afwezigheid. Uit de algemene reserve grondzaken wordt de te betalen vennootschapsbelasting onttrokken.

Model 9: Berekening EMU-saldo

De wet schrijft voor om de berekening van het EMU-saldo aan de begroting toe te voegen. Het overzicht is conform het door het CBS voorgeschreven invulmodel. Het EMU-saldo is het verschil tussen inkomsten en uitgaven van de overheid. Een negatief saldo geeft aan dat de overheid een tekort heeft: de uitgaven zijn groter dan de inkomsten. Het EMU-saldo van de lokale overheden telt mee voor het saldo van de totale Nederlandse overheid.

Voor de gemeente Krimpenerwaard wordt de berekening in het onderstaande overzicht weergegeven. Uit dit overzicht blijkt dat de periode 2017 tot en met 2019 een positief EMU-saldo heeft en daardoor gunstig is voor de berekening van het nationale EMU-saldo.

		Begroting (bedragen x 1.000)			
		2017 (na wijz.)	2018	2019	
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	€ 6.482	€ 416	€ 1.903	
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	€ 6.031	€ 6.276	€ 6.784	+
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	€ 7.469	€ 6.070	€ 5.889	+
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	€ 6.413	€ 8.882	€ 3.797	-/-
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	€ -	€ -	€ -	+
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op de exploitatie verantwoord	€ -	€ -	€ -	+
7	Aankoop van grond en de uitgaven van bouw-, woonrijpmaken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	€ 2.530	€ 3.081	€ 1.183	-/-
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op de exploitatie verantwoord	€ 7.766	€ 9.178	€ 7.184	+
9	Lasten op de balanspost voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	€ 5.515	€ 3.971	€ 4.329	-/-
10	Lasten in verband met transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserve (incl. fondsen en dergelijke) worden gebracht en die niet vallen onder één van bovenstaande posten	€ -	€ -	€ -	-/-
11	Verkoop van effecten:				
	a. Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee	
	b. Zo ja wat is bij verkoop de te verwachten boekwinst op de exploitatie	€ -	€ -	€ -	-/-
Berekend EMU-saldo		€ 13.290	€ 6.006	€ 12.451	

Model 10: overzicht van taakvelden
(Bedragen x €1.000)

Taakveld	Nr	Omschrijving	W2016	B2017	B2018	B2019	B2020	B2021
Bestuur en ondersteuning	TV_0.010	Bestuur	-5.068	-4.626	-4.319	-4.125	-4.091	-4.091
	TV_0.020	Burgerzaken	367	-487	-446	-618	-623	-586
	TV_0.040	Overhead	-24.237	-14.706	-17.124	-16.006	-15.414	-15.595
	TV_0.050	Treasury	612	638	850	1.139	1.179	1.304
	TV_0.061	OZB woningen	8.638	8.840	8.950	9.005	9.053	9.088
	TV_0.062	OZB niet-woningen	1.696	1.672	1.695	1.701	1.708	1.714
	TV_0.064	Belastingen overig	1.211	527	186	156	127	127
	TV_0.070	Alg uitkering en overige uitk gem fonds	70.180	68.952	72.247	69.305	69.495	69.441
	TV_0.080	Overige baten en lasten	1.497	199	-896	-1.227	-1.335	-1.382
	TV_0.100	Mutaties reserves	1.710	6.482	422	2.156	718	1.199
	TV_0.110	Resultaat rekening baten en lasten	0	0	0	0	0	0
	TV_0.090	Vennootschapsbelasting	-31	-83	-48	-57	-26	-9
Totaal Bestuur en ondersteuning			56.575	67.409	61.517	61.430	60.791	61.209
Economie	TV_3.100	Economische ontwikkeling	-39	-370	-211	-212	-212	-212
	TV_3.200	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0
	TV_3.300	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	34	-36	-91	-91	-91	-91
	TV_3.400	Economische promotie	-49	-62	-69	-71	-71	-71
Totaal Economie			-54	-469	-371	-374	-374	-374
Onderwijs	TV_4.100	Openbaar basisonderwijs	-196	-312	-314	-317	-317	-317
	TV_4.200	Onderwijshuisvesting	-3.218	-2.824	-2.344	-2.224	-2.154	-2.137
	TV_4.300	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.231	-2.326	-2.462	-2.444	-2.422	-2.422
Totaal Onderwijs			-5.646	-5.462	-5.120	-4.985	-4.893	-4.876
Sociaal Domein	TV_6.100	Samenkracht en burgerparticipatie	-3.596	-4.263	-3.601	-3.614	-3.613	-3.612
	TV_6.200	Wijkteams	-1.565	-1.324	-1.385	-1.387	-1.387	-1.387
	TV_6.300	Inkomensregelingen	-1.431	-3.551	-3.408	-3.240	-3.239	-3.236
	TV_6.400	Begeleide participatie	-5.372	-7.095	-6.285	-6.224	-6.091	-6.091
	TV_6.600	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-864	-1.126	-1.237	-1.229	-1.212	-1.212
	TV_6.710	Maatwerkdienstverlening 18+	-3.196	-4.262	-4.438	-4.449	-4.414	-4.414
	TV_6.720	Maatwerkdienstverlening 18-	-9.133	-10.247	-10.270	-9.878	-9.861	-9.861
	TV_6.810	Geescaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0
	TV_6.820	Geescaleerde zorg 18-	-1.058	-1.190	-1.240	-1.249	-1.249	-1.249
Totaal Sociaal Domein			-26.215	-33.058	-31.865	-31.270	-31.066	-31.061
Sport, cultuur en recreatie	TV_5.100	Sportbeleid en activering	-613	-854	-742	-742	-751	-751
	TV_5.200	Sportaccommodaties	-1.596	-2.160	-2.449	-1.994	-1.978	-1.898
	TV_5.300	Cult.presentatie, prod. en -participatie	-487	-495	-521	-513	-512	-512
	TV_5.400	Musea	-159	-135	-168	-168	-168	-167
	TV_5.500	Cultureel erfgoed	-161	-338	-436	-436	-436	-426
	TV_5.600	Media	-974	-989	-998	-998	-997	-997
	TV_5.700	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-2.884	-3.869	-3.515	-3.483	-3.479	-3.476
Totaal Sport, cultuur en recreatie			-6.874	-8.839	-8.829	-8.333	-8.321	-8.227
Veiligheid	TV_1.100	Crisisbeheersing en brandweer	-3.087	-3.336	-3.072	-3.196	-3.196	-3.196
	TV_1.200	Openbare orde en veiligheid	-267	-782	-899	-900	-900	-900
Totaal Veiligheid			-3.354	-4.118	-3.971	-4.096	-4.096	-4.095
Verkeer, vervoer en waterstaat	TV_2.100	Verkeer en vervoer	-8.707	-9.008	-8.552	-8.726	-8.869	-8.890
	TV_2.200	Parkeren	3	4	-50	-50	-50	-50
	TV_2.400	Economische havens en waterwegen	-38	1	1	1	1	1
	TV_2.500	Openbaar vervoer	7	-169	-158	-158	-171	-171
Totaal Verkeer, vervoer en waterstaat			-8.734	-9.172	-8.759	-8.934	-9.089	-9.110
Volksgezondheid en milieu	TV_7.100	Volksgezondheid	-1.594	-2.043	-2.191	-2.292	-2.291	-2.291
	TV_7.200	Riolering	-256	44	1.231	1.217	1.165	1.133
	TV_7.300	Afval	-50	256	951	884	886	890
	TV_7.400	Milieubeheer	-1.580	-1.916	-1.873	-1.864	-1.861	-1.861
	TV_7.500	Begraafplaatsen en crematoria	325	-532	-109	-88	-96	-149
Totaal Volksgezondheid en milieu			-3.156	-4.191	-1.990	-2.143	-2.198	-2.277
Volkshuisvesting, RO en sted.vernieuwing	TV_8.100	Ruimtelijke Ordening	750	-848	-467	-454	-454	-454
	TV_8.200	Grondexploitatie (niet-bedrijventerr.)	-1.909	1	474	1	576	1
	TV_8.300	Wonen en bouwen	-33	-1.253	-613	-589	-564	-564
Totaal Volkshuisvesting, RO en sted.vernieuwing			-1.193	-2.100	-606	-1.042	-442	-1.017
Eindtotaal			1.348	0	7	254	314	172

Lijst met gebruikte afkortingen

A	
AB	Algemeen Bestuur
Afdeling: BMO	Afdeling: Bestuur en Managementondersteuning
Afdeling: BOR	Afdeling: Beheer openbare ruimte
Afdeling: FIN	Afdeling: Financiën
Afdeling: FZ	Afdeling: Facilitaire Zaken
Afdeling: I&A	Afdeling: Informatisering & Automatisering
Afdeling: KCC	Afdeling: Klant Contactcentrum
Afdeling: OW	Afdeling: Openbare Werken
Afdeling: RO	Afdeling: Ruimtelijke Ontwikkeling
Afdeling: S&P	Afdeling: Strategie & Projecten
Afdeling: SD	Afdeling: Sociaal Domein
Afdeling: SoZa	Afdeling: Sociale Zaken
Afdeling: VTH	Afdeling: Vergunningverlening Toezicht en Handhaving
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B	
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BIZ	Bedrijfsinvesteringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BNP	Bruto Nationaal Product
BOA	Bijzondere Opsporingsambtenaar
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	Besloten Vennootschap
C	
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CPO	Collectief Particulier Opdrachtgeverschap
CVV	Collectief Vraagafhankelijk Vervoer
D	
DB	Dagelijks Bestuur
DPL	DuurzaamheidsProfiel van een Locatie
DT	Directieteam
DWA	DraagWeerAfvoer
E	
E's	Efficiënt, effectief en excellent
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Economische en Monetaire Unie
E.n.	Economisch nut
E.n. +	Economisch nut met heffing
ESF	Europees Sociaal Fonds
F	
Fte	Fulltime-equivalent
G	
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GREX	Grondexploitatie
H	
HHSK	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
HIJ	Hollandsche IJssel
HWAO	HemelWaterAfvoer

I	
IBKW	Ingenieursbureau Krimpenerwaard
IBOR	Integraal Beheerplan Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IVB	Integraal Veiligheidsbeleid
J	
JJMh	Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland
JOP	Jongeren Ontmoetingsplaats
K	
KIJK	Krimpen ad IJssel, IJssel, Krimpenerwaard
KVO	Keurmerk veilig Ondernemen
KVO-B	Keurmerk veilig Ondernemen bedrijventerreinen
KVO-W	Keurmerk veilig Ondernemen winkelgebieden
L	
LMO	Landelijke Meldkamerorganisatie
M	
MAM	Meer-Anders-Minder
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
M.n.	Maatschappelijk nut
MJOP	Meerjarenonderhoudsprogramma
MTO	Medewerkerstevredenheidonderzoek
N	
NSDMH	Netwerk Sociaal Domein Midden-Holland
NV	Naamloze Vennootschap
NZa	Nederlandse Zorgautoriteit
O	
O's	Overheid, ondernemers en onderwijs
ODMH	Omgevingsdienst Midden-Holland
OGZ	Openbare Gezondheidszorg
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OV	Openbaar Vervoer
OVL	Openbare Verlichting
OZB	Onroerende Zaakbelasting
P	
P&C	Planning & Control
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PvA	Plan van Aanpak
R	
RAV	Regionale Ambulancevoorziening
RAW	Regionale Agenda Wonen
RDOG	Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg
RES	Regionale Energie Strategie
RID	Ruimtelijk Instrumentarium Dijken
S	
SBF	Succesbepalende factoren
SVHW	Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling
S&Z	Samenleving en Zorg
T	
TBK	Technisch Bureau Krimpenerwaard
V	
VGRP	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VvB	Vensters voor Bedrijfsvoering

W	
Wet Fido	Wet Financiering decentrale overheden
Wet Hof	Wet Houdbare overheidsfinanciën
WKPB	Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WWB	Wet Werk en Bijstand
Z	
ZZP	Zelfstandige Zonder Personeel